

Vytauto Didžiojo universiteto
Katalikų teologijos fakulteto
Religijos studijų katedra

Artūras Lukaševičius

PASTORACINĖ KATECHEZĖ

Metodinė priemonė aukštųjų mokyklų studentams

Vytauto Didžiojo universitetas
Kaunas 2009

UDK 23/28(075.8)
Lu77

Recenzentai:

Kun. prof. dr. Romualdas Dulskis

Doc. dr. Eugenijus Danilevičius

Apsvarstyta ir rekomanduota spausdinti Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete Religijos studijų katedros posėdyje (2008-10-07) ir Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete tarybos posėdyje (prot. Nr. 13 (41)).

ISBN 978-9955-12-456-6

TURINYS

ĮVADAS	6
Pagrindinės sąvokos ir jų tarpusavio ryšiai.....	9
I DALIS. KATECHEZĖS TURINYS	14
1. Biblinė katechezė.....	14
1.1. Kerigma – visos katechezės pagrindas. Keriginė katechezė.....	14
1.1.1. Kerigminiai pamokslai Apaštalų darbų knygoje.....	14
1.1.2. Sukūrimas.....	16
1.1.3. Nuopuolis.....	18
1.1.4. Atpirkimas.....	21
1.1.5. Įtikėjimas.....	21
1.1.6. Įkrikščioninimas: priimk Šventąją Dvasią.....	23
1.1.7. Įsijungimas į bendruomenę – Bažnyčią.....	25
1.2. Kristaus slėpinys biblinėje Išganymo istorijoje (literatūra ir užduotys).....	26
1.3. Bažnyčia Išganymo istorijoje. Bažnyčios mokymas apie Apreiškimą (literatūra, santrauka ir užduotys).....	26
2. Doktrininė katechezė (literatūra, santrauka ir užduotys).....	28
II DALIS. KATECHEZĖS METODIKA	32
1. Šiandieninė evangelizacijos ir katechezės padėtis pasaulyje ir Lietuvoje.....	32
1.1. Padėtis pasaulyje: trys būdingiausios situacijos.....	32
1.2. Šiandieninė padėtis Lietuvoje.....	35
1.3. Naujoji evangelizacija.....	44
2. Bažnyčios misija <i>Ad gentes</i> – pagrindinis evangelizacijos modelis.....	46
3. Prioritetinis dėmesys suaugusiųjų katechezei (literatūra, santrauka ir užduotys).....	56
4. Rengimas sakramentams (literatūra, santrauka ir užduotys).....	58
4.1. Ryšys tarp katechezės ir sakramentų šventimo.....	58
4.2. Suaugusiųjų rengimas įkrikščionimui. Krikšto katechumenatas – visos katechezės modelis.....	61

4.3. Rengimas kitiems sakramentams	67
4.3.1. Vaikų rengimas Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai šventajai Komunijai	67
4.3.2. Jaunuolių rengimas Sutvirtinimo Sakramentui.....	70
4.3.3. Rengimas Santuokos sakramentui	70
4.3.4. Tėvų ir krikštatėvių rengimas kūdikio Krikštui	71
BIBLIOGRAFIJA	74
PRIEDAS. J. Cavins. Didysis žygis: kelionė po Bibliją.....	77

Pagrindiniai leidinyje vartojami sutrumpinimai:

BKV	<i>Dvasininkų kongregacija</i> . Bendrasis katechezės vadovas. 1997.
CT	<i>Jonas Paulius II</i> . Apaštalinė adhortacija „Catechesi tradendae“. 1979.
EN	<i>Paulius VI</i> . Apaštalinė adhortacija „Evangelii Nuntiandi“. 1975.
KBK	Katalikų Bažnyčios katekizmas. 1992.
KBKS	Katalikų Bažnyčios katekizmas. Santrauka. 2005.
NT	Naujasis testamentas
RM	<i>Jonas Paulius II</i> . Enciklika „Redemptoris Missio“. 1990.
ST	Senasis testamentas

ĮVADAS

XX amžiuje pasaulis patyrė didelių sukrėtimų ir pokyčių: du pasauliniai karai ir karingasis ateizmas, totalitarinių sistemų iškilimas ir žlugimas, sekuliarizmas ir seksualinė revoliucija, moralinis ir religinis reliatyvizmas tiesiogiai paveikė tiek visos žmonijos, tiek krikščionių gyvenimą. Atsidūrusi naujų iššūkių verpete, Katalikų Bažnyčia ieškojo būdų, kaip Gerąją Naujieną skelbti dabartinėmis sąlygomis. Gaires tam pateikė Vatikano II Susirinkimas. Katechezė buvo viena iš sričių, kuri po Susirinkimo vystėsi ypač sparčiai. Visuotinio pašaukimo į šventumą ir apaštalavimą, sąmoningo visų tikinčiųjų dalyvavimo liturgijoje, būtinybės pasauliečių gilinimuisi į tikėjimo turinį ir Šventąjį Raštą pabrėžimas davė stiprų impulsą katechetiniam atsinaujinimui. Bažnyčios dėmesį savo narių tikėjimo sąmoningumui liudija gausūs Magisteriumo dokumentai katechezės tema.

Po Vatikano II Susirinkimo prasidėjęs katechetinis atsinaujinimas Lietuvoje tapo stipriau juntamas tik atkūrus nepriklausomybę 1990 metais. Šis dėl sovietmečio atsiradęs ketvirčio amžiaus vėlavimas slepia didelį pavojų: mus užplūdusią nekrikščionišką mąstyseną ir gyvenseną gana lengvai ir nekritiškai perima Lietuvos katalikai, kuriems ateistinio režimo sąlygomis nebuvo įmanoma perduoti tvirtos krikščioniškos pasaulėžiūros. Kita vertus, minėtas vėlavimas teikia tam tikrų pranašumų: pirmuosius 10–15 metų po Vatikano II Susirinkimo katechezės srityje vyko nemažai nevaisingo eksperimentavimo ir sumaišties. Šiandien privalome perimti Vakarų Bažnyčios patirtį ne tik pasinaudodami teigiamais jos darbo rezultatais, bet ir nekartodami jos klaidų. Per du nepriklausomybės dešimtmečius Bažnyčia Lietuvoje dėjo dideles pastangas vystydama krikščioniškąjį švietimą. Didelis pasiekimas šioje srityje yra jau pirmaisiais nepriklausomybės metais atgaivintas ir vėliau tobulintas tikybos mokymas mokyklose. Pastaruoju metu vis didesnis dėmesys kreipiamas į parapijas ir neformalų tikėjimo ugdymą. Tai yra ištis svarbus darbas, reikalaujantis didelio jėgų sutelkimo. Prieš Jus esančiu leidiniu norima įnešti kuklų indėlį į tolesnį šios srities katechezės plėtojimą.

Ši metodinė priemonė yra skirta krikščioniškąjį švietimą studijuojantiems aukštųjų mokyklų studentams. Rengiant leidinį vadovautasi

Magisteriumo nuorodomis katechezės tema, visų pirma išdėstytomis apaštalinėje adhortacijoje *Catechesi tradendae* ir *Bendrajame katechezės vadove*. Siekiant didesnio praktinio pateiktos medžiagos pritaikimumo, stengtasi naudotis katechezės užsienio šalyse ir Lietuvoje patirtimi. Metodinė priemonė padalinta į dvi dalis. Pirmojoje apžvelgiamas Katalikų Bažnyčios tikėjimo paveldas – katechezės turinys. Šios dalies pagrindą sudaro susipažinimas su kerigma ir *Katalikų Bažnyčios katekizmo santraukos* nuoseklus skaitymas bei nagrinėjimas. Antrojoje dalyje aptariamos pagrindinės metodinės nuorodos dėl katechezės vykdymo. Didelis dėmesys skiriamas bendrų gairių pritaikymui Lietuvos sąlygomis. Pasirinkta turinio struktūra sutampa su siūlomu *Pastoracinės katechezės* dėstymo planu semestro eigoje.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje pastoracinės katechezės studijos tėra žengusios tik pirmuosius žingsnius, šioje metodinėje priemonėje siekiama bent trumpai apžvelgti visas svarbiausias kurso temas. Tam buvo pasirinkta tokia medžiagos išdėstymo strategija: plačiau pateikiama ta medžiaga, kuri nėra nagrinėta kitose lietuviškose publikacijose; tais atvejais, kai nagrinėjamos temos jau yra aptartos kituose leidiniuose, šioje metodinėje priemonėje pateikiamos tik nuorodos į juos (jeigu reikia – su papildoma santrauka ar komentaru) ir kontroliniai klausimai. Tokia struktūra lemia labai nevienodą atskirų metodinės priemonės skyrių apimtį. Sąlyginai plačiai čia aptariamas kerigmos turinys (I dalies 1.1. poskyris). Šios ypač svarbios Bažnyčios misijos srities studijoms skirtos literatūros lietuvių kalba vis dar labai stinga. Dėl tų pačių priežasčių medžiaga plačiau dėstoma II dalies 1 ir 2 skyriuose. Likusiuose skyriuose nagrinėjama medžiaga jau yra analizuota kituose lietuviškuose šaltiniuose, į kuriuos čia pateiktos tik nuorodos (prie šių skyrių pavadinimų yra priedas „Literatūra ir užduotys“ arba „Literatūra, santrauka ir užduotys“).

Svarbi studijų dalis yra savarankiškas literatūros skaitymas ir analizė. Kiekvieno skyriaus ar ilgesnio poskyrio pradžioje nurodoma nagrinėjamai temai skirta *literatūra*. Didžiąją dalį reikalingos literatūros galima rasti internete, taigi ji studentams lengvai pasiekiami (pateikiami tikslūs internetiniai adresai). Priede spausdinamas vienas straipsnis, kurio nėra nei knygynuose, nei internete. Po literatūros nuorodų sekancio teksto tikslas yra atkreipti studentų dėmesį į svarbiausius nagrinėjamos temos aspektus. Įgytų žinių pasitikrini-

mui skirtos užduotys ir klausimai pateikiami skyrių arba didesnių poskyrių pabaigoje.

Akademinėms studijoms skirtos katechetinės (taip pat ir *pastoracinės katechezės*) literatūros stygius Lietuvoje išlieka vis dar labai didelis. Viena iš svarbiausių reikmių yra katechezės metodiką išdėsantantis vadovėlis. Reikia tikėtis, kad katechetiniam atsinaujinimui plėtojantis Lietuvoje ši ir kitos reikmės artimu metu bus patenkintos.

Pagrindinės sąvokos ir jų tarpusavio ryšiai

Katechezė. Terminas „katechezė“ (gr. *katēchēsis* – žodinis mokymas) šiandien vartojamas keliomis prasmėmis: bendresne prasme tai Dievo žodžio skelbimas ir krikščionių tikėjimo mokymas siekiant ugdyti asmeninį žmogaus tikėjimą visais lygmenimis; siauresne prasme – tikėjimo paveldo perdavimas jau atsiliepusiems į *kerigmą* (žr. žemiau) naujiems Bažnyčios nariams. Naujajame Testamente randamas tik veiksmazodis *katēchein* [*κατηχεῖν*: Lk 1, 4; Apd 21, 21; 18, 25; Rom 2, 17–21; 1 Kor 14, 19 ir kt.], reiškiantis „pasakoti“, „mokyti žodžiu“, „pakartoti“, „aidėti“, kuris dar neturi griežtai religinės prasmės. Iš *katēchein* vėliau išvestas daiktavardis *katēchēsis* ir kiti terminai (katekizmas, katechumenas, katechetas, katechetika ir t. t.). II–III a. krikščionių žodyne terminas *katechezė* jau vartojamas specifine religine prasme, kaip besiruošiančiųjų Krikštui žodinis mokymas. II–V a. katechezė artimai siejasi su katechumenatu (žr. termino paaiškinimą skyriuje 4.2). Vėliau, katechumenatui sunykus, terminas *katechezė* vartojamas retai (jis vėl išplinta tik XX a.), o tikėjimo mokymas įvardijamas kitais terminais (pvz., *katekizmas*). Viduramžiais tikėjimo moko kunigai sekmadieniais (vaikus yra įpareigoti mokytis tėvai ir krikštatėviai), akcentuojamos tikėjimo tiesų ir moralės reikalavimų žinios. Po Reformacijos svarbus vaidmuo tenka rašytiniams katekizmams ir tikybės pamokoms mokyklose. XX a. pradžioje kyla katechetinis atsinaujinimas, ypač stiprų postūmį katechezei duoda Vatikano II Susirinkimas. Svarbesni šiandieninės katechezės bruožai yra šie: ji siekia paveikti visą žmogaus asmenį, neapsiribojant tikėjimo tiesų mokymu; pabrėžia fundamentalų *kerigmos* vaidmenį ir kviečia žmogų gilinti asmeninį ryšį su Kristumi; Kristaus slėpinį pateikia ne kaip idėjų sistemą, bet kaip išganymo istorijos įvykį; atnaujina dėmesį suaugusiesiems; glaudžiai siejasi su liturginiu šventimu.

Pastoracinė katechezė (lot. *pastor* – piemuo, ganytojas; krikščioniškame teologiniame kontekste reiškia *sielų ganytoją*, *sielovadininką*) yra šiuolaikinėje katechetinėje literatūroje vartojama sąvoka (pvz., BKV 251, 281). Plačiąja prasme visa katechezė yra pastoracinė, nes visa katechezė yra pastoracinio, t. y. sielovadinio darbo dalis: darbo, kurio tikslas yra padėti sielai „keliauti“ atsivertimo keliu (pastoracinio darbo tikslas yra „aptarnauti“ žmogaus atsivertimo ke-

lionę, arba procesą). Sąvoka *pastoracinė katechezė* vartojama norint pabrėžti katechezės sąsajas su kitais pastoracinės veiklos elementais. Ši sąvoka yra artima sąvokai *parapinė katechezė*, tai yra parapijos bendruomenėje vykstanti katechezė (parapija Katalikų Bažnyčioje yra pagrindinis struktūrinis vienetas, joje turėtų vykti pastoracinis darbas, kurio padedami žmonės keliautų atsivertimo kelionę).

Evangelizacija, arba *Evangelijos skelbimas*, yra keliomis prasmėmis vartojama sąvoka. Plačiąja prasme *evangelizacija* yra Gerosios Naujienos apie Jėzaus atneštąjį išganymą perdavimas (plg. CT 18; taip pat žr. KBK 905). Evangelizacija šia prasme yra labai plati sąvoka, apimanti iš esmės viską, ką daro Bažnyčia:

Jėzaus duotas misijinis priesakas turi įvairių tarpusavyje glaudžiai susijusių bruožų: „skelbkite“ (Mk 16, 15), „padarykite mano mokiniams ir mokykite“ (cf. Mt 28, 19–20), „esate mano liudytojai“ (cf. Apd 1, 8), „krikštykite“ (Mt 28, 19), „tai darykite mano atminimui“ (Lk 22, 19), „mylėkite vieni kitus“ (Jn 15, 12). Skelbimas, liudijimas, mokymas, sakramentai, artimo meilė – visa tai yra keliai ir priemonės, kuriais perteikiama vienintelė Evangelija, bei pagrindiniai evangelizacijos sudėtiniai elementai.¹

Taigi plačiąja prasme *evangelizacija* yra visa Bažnyčios vykdoma tikėjimą skatinanti ir ugdanti veikla, susidedanti iš keleto etapų (jie plačiau aptariami skyriuje „Bažnyčios misija *Ad gentes* – pagrindinis evangelizacijos modelis“). Šia prasme sąvoka *evangelizacija* dažniausiai vartojama Bažnyčios dokumentuose. Sekuliariame kontekste evangelizacijai plačiąja prasme žymėti kartais vartojamos sąvokos *religinis ugdymas* ar *krikščioniškasis ugdymas*.

Siaurąja prasme sąvoka *evangelizacija* sutampa su *kerigma* – pirminiu Gerosios Naujienos skelbimu. Šia prasme sąvoka *evangelizacija* dažniau vartojama populiariojoje krikščioniškoje literatūroje ir neformalioje kalboje. Patogumo dėlei šiame leidinyje sąvoka *evangelizacija* bus vartojama tik plačiąja prasme. Kalbant apie evangelizaciją siaurąja prasme, bus vartojamas terminas *kerigma*.

Būtina teisingai suprasti santykį tarp evangelizacijos ir katechezės: katechezė yra sudėtinė evangelizacijos dalis. Tai pabrėžiama pagrindiniuose Bažnyčios dokumentuose katechezės tema:

¹BKV 46, pabraukta mano – A. L.

...Evangelizacijos vyksmas susideda iš etapų arba „esminių momentų“: misijinė veikla tarp netikinčių ir tarp tų, kurie yra visiškai indiferentiški religijai; katechetinė-įvedamoji veikla tiems, kurie pasirenka Evangeliją, ir tiems, kuriems būtina papildyti ar pertvarkyti jų įvedimą į krikščionybę; pastoracinė veikla tikintiesiems, kurie, glausdamiesi prie krikščionių bendruomenės, jau yra brandūs“.²

...katechezės tikslas – visoje evangelizacijoje būti mokymo ir brandinimo etapu.³

...evangelizacija yra turtinga, kompleksiška ir dinamiška realybė, apimanti esminius ir tarpusavyje skirtingus „momentus“. „Katechezė yra vienas ir labai svarbus evangelizacijos proceso momentas“.⁴

Užduotis evangelizuoti yra tiesiogiai skirta Jėzaus mokiniams – Bažnyčiai. Prieš žengdamas į dangų Jėzus pasiuntė mokinius: „Eikite į visą pasaulį ir skelbkite Evangeliją visai kūrinijai“ (Mk 6, 15; plg. Mt 28, 18–20). Šiandien ši užduotis lieka nepasikeitusi. Kaip pabrėžė popiežius Paulius VI, „užduotis evangelizuoti visus žmones yra esminė Bažnyčios misija. <...> Evangelizavimas iš tiesų yra malonė ir tikrasis Bažnyčios pašaukimas, jos giliausioji tapatybė. Ji egzistuoja, kad evangelizuotų“.⁵

Kerigma (gr. kerygma [κήρυγμα: Mt 12, 41; Rom 16, 25, 1 Kor 15, 14; 2 Tim 4, 17 ir kt.] – tai, kas skelbiama, skelbimas, žinia) yra krikščioniškame žodyne vartojamas terminas, reiškiantis pirminį Gerosios Naujienos skelbimą, centrinės Evangelijos žinios skelbimą ir kartu tos žinios turinį.⁶ Nors tikslesnė termino transkripcija yra *kerygma*, tačiau Lietuvoje labiau paplito *kerigma* (taip pat ir oficialiuose Bažnyčios dokumentų vertimuose), todėl tokia forma bus vartojama ir šiame leidinyje. Galimas būdas santraukos forma išreikšti kerigmą yra randamas viename iš ankstyviausių tikėjimo išpažinimų, esančių 1 Kor 12, 3: „Jėzus yra Viešpats“; toliau plečiant tai reikštų „Kristus“, „Dievas“, „Išgelbėtojas“ (taip pat plg. Fil 2, 11). Plačiau tai aptariama skyriuje „Kerigma – visos katechezės pagrindas“.

² BKV 49, pabraukta mano – A. L.

³ CT 20.

⁴ BKV 63; plg. CT 18.

⁵ EN 14. Plg. BKV 46; EN16; CT 18.

⁶ Plačiau žr. *Vorgrimler, Herbert*. Naujasis teologijos žodynas. Katalikų interneto tarnyba. Kaunas. 2003. P. 275. Taip pat plg. *Rubšys, Antanas*. Raktas į Naująjį Testamentą. Katalikų pasaulis. Vilnius. 1997. T. 1, P. 108, 131.

Būtina teisingai suprasti santykį tarp kerigmos ir katechezės: katechezė siekia brandinti tą tikėjimą, kuris buvo sužadintas per kerigmą – pirminį Evangelijos skelbimą. Kerigma nėra tiesiog pradinis supažindinimas su tikėjimo tiesomis, vykstantis, pavyzdžiui, vaikams ruošiantis Pirmajai Komunijai. Kerigma, nors artimai susijusi su katecheze, skiriasi nuo jos savo turiniu ir ypač metodu: ji nukreipta į žmogų labai asmeniškai; ji neaiškina tikėjimo (kaip katechezė), bet pastato žmogų prieš centrinę Evangelijos žinią kaip įvykį ir faktą, kur jis turi pats apsispręsti – tikėti ar ne. Kadangi kerigma apeliuoja į asmeninį sąmoningą apsisprendimą, ji yra skirta suaugusiesiems ir, didele dalimi, paaugliams, tačiau tik labai mažai vaikams, kurių galios dar nepakankamai išsivysčiusios tokiam apsisprendimui padaryti. Plačiau santykis tarp kerigmos, katechezės ir evangelizacijos aptariamasis skyriuje „Bažnyčios misija *Ad gentes* – pagrindinis evangelizacijos modelis“.

Katechetika – mokslas apie katechezę ir kitus katechetinį aspektą turinčius Bažnyčios misijos elementus (kai kurie iš jų išvardyti CT 18). Terminai *katechezė* (tikėjimo skelbimas, tikėjimo tiesų mokymas) ir *katechetika* (mokslas, kaip vykdyti katechezę) neturėtų būti painiojami. Santykis tarp *katechezės* ir *katechetikos* analogiškas santykiui tarp *homilijos* ir *homiletikos*, *liturgijos* ir *liturgikos*.

Katalikų tikyba yra vienas iš dorinio ugdymo dalykų švietimo įstaigose. Tai akademinė disciplina, pristatanti pagrindinius krikščioniškojo tikėjimo aspektus ir aptarianti jų sąsajas su įvairiais egzistenciniais klausimais. Būtina nepainioti *katalikų tikybos* su *katecheze*: tai yra du susiję, tačiau skirtingi dalykai (žr. BKV 73). *Katalikų tikyba* ir *katechezė* skiriasi turiniu, metodais, jų vykdytojams keliami skirtingi reikalavimai, jos vyksta skirtingoje aplinkoje ir yra skirtos skirtingoms auditorijoms. Tikybos mokymas yra akademinė disciplina, atitinkanti visus akademinę disciplinai keliamus reikalavimus ir skirta labai įvairaus tikėjimo lygio mokinių auditorijai (nuo tikinčių iki priešiško tikėjimo). Katechezė nėra akademinė disciplina. Ji yra krikščioniškojo ugdymo dalis, skirta jau tikinčiai ar bent jau tikėjimu aktyviai besidominčiai auditorijai. Tikybos mokymą ir katechezę jungia tai, kad jos abi yra Bažnyčios evangelizacinės misijos dalys, abi remiasi Bažnyčios tikėjimu ir jį skelbia. Plačiau santykis

tarp katalikų tikybos ir katechezės aptariamas Lietuvos Vyskupų Konferencijos Švietimo komisijos dokumente „Gairės tikybos mokymui ir paparinei katechezei diferencijuoti“.

Užduotys ir klausimai

1. Perskaitykite nurodytas ištraukas iš Bažnyčios dokumentų dėl evangelizacijos ir katechezės: EN 14, CT 18–20, BKV 46–49, 63–64. Naudodamiesi jomis ir pateikta medžiaga, apibūdinkite sąvokas *katechezė*, *evangelizacija*, *kerigma*. Paaiškinkite tarp šių sąvokų esančius santykius.

2. Trumpai apibūdinkite sąvokas *pastoracinė katechezė* ir *katechetika*.

3. Perskaitykite BKV 73–76 ir LVK dokumentą „Gairės tikybos mokymui ir paparinei katechezei diferencijuoti“.⁷ Jais remdamiesi, paaiškinkite: ♦ koks ryšys yra tarp tikybos mokymo mokyklose ir katechezės? ♦ kokias galima išskirti mokinių grupes, kurioms skirtas tikybos mokymas? ♦ kokie yra tikybos mokymo tikslai kiekvienos grupės atžvilgiu? ♦ koks yra tikybos mokymo vaidmuo ir vieta tarp kitų mokykloje dėstomų akademinų disciplinų

⁷ Lietuvos Vyskupų Konferencija. Švietimo komisija. Gairės tikybos mokymui ir paparinei katechezei diferencijuoti // Bažnyčios žinios. 2003 04 15. Nr. 7. <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0307/307dok1.html>, 2008 07 30.

I DALIS

KATECHEZĖS TURINYS

1. Biblinė katechezė

1.1. Kerigma – visos katechezės pagrindas. Kerigminė katechezė

1.1.1. Kerigminiai pamokslai *Apaštalų darbų* knygoje

Apaštalų darbų knygoje yra aprašyta pati ankstyviausia Bažnyčios istorija, todėl daugelis pamokslų šioje knygoje yra *kerigminiai* – tai yra, jų turinį sudaro patys pagrindiniai dalykai krikščionybėje. Tai suprantama, nes pamokslų klausytojai dažniausiai būdavo nieko negirdėję apie krikščionybę (ar nepriėmę jos žinios), todėl apaštalai jiems skelbė pačius svarbiausius dalykus – vadinamąją *centrinę Evangelijos žinią*, arba kerigmą. Pagrindiniai kerigminiai pamokslai *Apaštalų darbų* knygoje yra šie: Apd 2, 22–39; 3, 12–26; 4, 9–12; 5, 29–32; 10, 34–43; 13, 16–41; 14, 15–17; 17, 22–31. Toliau katechetiniu aspektu bus nagrinėjami du pamokslai: Petro Sekminių pamokslas (Apd 2, 22–42) ir Pauliaus pamokslas Atėnų Areopage (Apd 17, 22–31) (rekomenduojama perskaityti Apd 2 ir 17 skyrius).

Nors abu šie pamokslai yra kerigminiai, jie skiriasi turinio požiūriu. Kai kurie skirtumai nulemti dviejų apaštalų asmeninių skirtumų. Petras buvo Galilėjos žvejys, kaip ir dauguma to meto žydų, jis buvo raštingas, gerai susipažinęs su Senuoju Testamentu (krikščionių ST yra žydų tautos šventraštis). Tačiau išprusimu jis neprilygo Pauliui, kuris buvo ne tik žydų teologijos specialistas, bet ir puikiai susipažinęs su antikos kultūra, oratorystės menu, mokėjo užsienio kalbų, žinojo tuo metu garsius poetus (cituoja Aratą (Apd 17, 28), Menandrą (1 Kor 15, 33), Epimenidą (Tit 1, 12)). Kiti svarbūs pamokslų skirtumai yra nulemti skirtingų auditorijų. Petras kalba pamaldiems žydams ir žydų tikėjimą priėmusiems ar jam prijauciantiems kitataučiams, susirinkusiems į Jeruzalę švęsti derliaus nuėmimo šventės. Todėl Petro pamokslas esminė dalis yra ST citavimas siekiant parodyti, kad Jėzus yra ten išpranašautas Mesijas. Pauliaus pamokslas skirtas

graikams, kuriems ST nėra autoritetas. Todėl jis ST visai necituoja, nors jį puikiai žino. Jis remiasi kitais autoritetais, kuriuos vertina atėniečiai (poetu Aratu). Atėnai buvo svarbus to meto kultūrinis centras, garsėjęs akademija ir filosofų mokyklomis. Paulius pasinaudoja atėniečiu papročiu viešai skelbti filosofines idėjas ir prakalba apie Jėzų Atėnų miesto centre ant Areopago kalvos. Atėniečiai klausėsi Pauliaus minčių apie Dievą Kūrėją, bet jį nutraukė pradėjus aiškinti apie Jėzaus Prisikėlimą (Kūrėjo samprata, skirtingai nuo Prisikėlimo, turėjo panašumų su kai kuriomis filosofų mintimis).

Ką apaštalai laikė centrine savo skelbimo dalimi? Pasinaudodami šiais dviem pamokslais ir atsižvelgdami į kitus *Apaštaly darbuose* esančius kerigminius pamokslius, galime išskirti 6 esmines kerigmos – centrinės Evangelijos žinios – dalis:

1. Sukūrimas: Dievas viską sukūrė iš meilės ir meilei.
2. Nuopulis: visi žmonės nusidėjo.
3. Atpirkimas: Jėzus dovanoja išgelbėjimą iš nuodėmės.
4. Įtikėjimas: tikėk ir atsiversk.
5. Įkrikščioninimas: priimk Šventąją Dvasią.
6. Įsijungimas į Bažnyčią („įbažnytinimas“): įsijunk į bendruomenę – Bažnyčią.

Skelbdami tą pačią kerigmą, Petras ir Paulius savo pamokslų turinį priderina prie auditorijos. Petras savo pamoksle nekalba apie 1 dalį, tik šiek tiek užsimena apie 2 ir pradeda iš karto nuo 3. Taip yra todėl, kad jo klausytojai – pamaldūs judaizmo išpažinėjai – 1 ir 2 dalis gerai žinojo. Paulius daugiausia dėmesio skiria 1, užsimena apie 2, pereina prie 3 dalies ir yra nutraukiamas. Svarbiausioji, centrinė yra trečioji – Jėzus Gelbėtojas. Čia yra krikščionybės centras. Tačiau tam, kad žmogus priimtų Jėzų kaip Išgelbėtoją, reikia suprasti, nuo ko turima gelbėtis, tai yra – kas yra nuodėmė (2). Norint suprasti, kas yra nuodėmė, svarbu žinoti, kam esame sukurti ir nuo ko nuopulėme (1). Taigi 1 ir 2 dalis veda į 3, o 4, 5, 6 išplaukia iš 3. Trečioji dalis yra centrinė: Jėzus atneša išgelbėjimą. 4 dalis kviečia priimti Jėzaus dovanojamą išgelbėjimą ir leisti tam išgelbėjimui skleistis žmogaus gyvenime: tikėk ir atsiversk, keisk gyvenimą. Tačiau pats keistis žmogus nepajėgia, jam reikalinga pagalba: priimk Šventąją Dvasią! Pagrindinis būdas ją priimti yra sakramentai, visų pirma įkrikščio-

ninimo sakramentai: Krikštas, Sutvirtinimas, Eucharistija. Paskutinė, 6-oji, kerigmos dalis, nurodo besitęsiantį, vis pilnesnį asmens „krikščioninimo“ kelią: įsijunk į bendruomenę – Bažnyčią, Dievo tautą, kurioje Jis veikia mus šventindamas.

Kerigma šiandien, kaip ir apaštalų laikais, yra neilgas pamokslas, pastatantis klausytoją prieš Jėzaus įvykdytą atpirkimą ir kviečiantis tuo tikėti. Nors nėra vienos griežtos kerigmos formos, tačiau jos centre visada yra žinia apie Jėzų Atpirkėją ir kvietimas *asmeniškam* apsisprendimui tikėti Juo bei priimti Jo teikiamą atpirkimo dovaną, tai – 3 ir 4 kerigmos dalys. Tiksliai techniškai vartojant terminus, būtent 3 ir 4 dalys ir yra kerigma. Likusios dalys dažnai viena ar kita forma esti kerigminiame pamoksle, tačiau jos gali būti labai skirtingai išplėtos, priklausomai nuo auditorijos ar kalbėtojo pasirinkimo. Rimtai svarstanciam kvietimą tikėti klausytojui gali iškilti klausimų, į kuriuos jam reikia rasti atsakymus prieš sąmoningai apsisprendžiant už tikėjimą. Atsakymus į šiuos klausimus pateikia vadinamoji kerigminė katechezė – platesnis kerigmoje esančių tikėjimo tiesų paaiškinimas. Toliau pateikta kerigminės katechezės santrauka tezių forma. Šios kerigminės katechezės tezės padės geriau suprasti ir pačią kerigmą.

1.1.2. Sukūrimas

Literatūra: ♦ Pr 1–2; ♦ KBK 315–324, 350–354, 380–384.

1. *Dievas visko, kas yra, Kūrėjas*. Tai reiškia: nėra nieko, kas egzistuotų, bet nebūtų sukurta to paties vieno Dievo.

2. *Dievas kuria iš nieko*. Dievas kuria *savo žodžiu iš nieko*. Tai labai gili teologinė ir filosofinė idėja. Įdomu tai, kad žydai, kurie buvo daugiau piemenys, nei filosofai, ją turėjo jau tada, kai nieko panašaus nebuvo aplinkinėse daug aukštesnį kultūrinį išsivystymą pasiekusiose tautose.

3. *Dievas kuria laisva valia, iš meilės*. Pasaulis sukurtas Dievo garbei, laisva valia – t. y. kuriant nebuvo jokios prievartos, nei vidinės, nei išorinės. Dievas kuria, nes nori pasidalinti savo laime su kitais. Ta laimė duodama kūrinijai: Dievui garbė, kai Jo kūrinys laimingas – „pilnai gyvas“.

4. *Kūrinija yra materialinė ir dvasinė*. Abi buvimo kūrinio formos yra geros. Klaidinga mintis, kad materija yra bloga. Šventasis Raštas ir Bažnyčia moko, kad materija yra Dievo sukurta, taigi – gera. Blogis

atsiranda tada, kai laisvą valią turintys kūriniai gerus dalykus – tiek materialius, tiek dvasinius – panaudoja blogam.

5. Žmogus – kūrinijos tikslas ir viršūnė. Šventasis Raštas kelis kartus patvirtina visos kūrinijos gerumą, bet tik vienintelis žmogus iš visų materialių kūrinių yra sukurtas „pagal Dievo paveikslą“: visas žmogus – ir kūnas ir siela – asmuo. Kūnas taip pat dalyvauja tame orume. Dvi ypač ryškios galios, kuriomis mes esame panašūs į Dievą, tai protas ir laisva valia. Protas yra galia pažinti Kūrėją ir kūriniją (pažinti tai, „kas yra“), o valia – tai mylėti (mylėti tai, „kas yra“). Tik žmogus iš mums žinomų materialių kūrinių turi laisvą valią tikrąja to žodžio prasme. Laisva valia yra meilei būtinas elementas („būtina, bet nepakankama meilės sąlyga“). Meilė galima tada, kai mylintysis turi šansą pasirinkti: mylėti ar ne. Laisva valia yra rizikinga, nes atsiranda galimybė atmesti Dievą – savo Kūrėją.

6. Visa materialioji kūrinija sukurta žmogui. Žmogus – materialiosios kūrinijos šeimnininkas, paskirtas būti Dievo vietininku žemėje: ją tvarkyti ir ja naudotis (tačiau jos neniokoti ir negarbinti).

7. Žmogus yra kūnas ir dvasia. Jo prigimtis – žmogiškumas – yra materialus ir dvasinis. Abu pradai, sudėti kartu, – tai įkūnyta dvasia arba įdvasintas kūnas. Po mirties kūnas suyra, o dvasia (dvasinė nemirtinga siela) yra amžina. Kūną mes gauname iš savo tėvų, o dvasią Dievas duoda atskirai kiekvienam žmogui (bet ne reinkarnacijos ar kitokių būdu). Pagal Dievo planą dvasia vadovauja kūnui, tačiau ir kūnas, ir dvasia yra geri. Nusigręžus nuo Dievo ir kūnas, ir dvasia gali atnešti blogį.

8. Dievas žmogų sukūrė bendrystei, dialogui. Žmogus sukurtas bendrystei: su Dievu, su kitais žmonėmis, su kūrinija. Žmogus turi didžiulį poreikį ir galimybę bendravimui. Tai daug giliau nei vien psichologinis poreikis bendrauti (nors egzistuoja ir psichologinis poreikis): tai yra *metafizinis nukreiptumas* į KITAĮ. Bendrystė su Dievu yra pamatinė – teisingas ryšys su Dievu lems teisingus žmogaus ryšius ir kituose lygmenyse: *su kitu žmogumi, su visa kūrinija, su pačiu savimi*. Sukurtas žmogus pasižymėjo *pirma pradžiu teismumu* – tai yra artimu, harmoningu ryšiu su Dievu, su kitu žmogumi, su visa kūrinija ir, galų gale, teisingo ryšio su pačiu savimi esančio žmogaus būseną.

9. Žmonės yra sukurti dviejų lyčių: vyrai ir moterys. Lytys yra Dievo sumanymas ir kūrinys, vadinasi, tai yra gera. Abiejų lyčių žmonės

yra nevienodi, tačiau *lygios vertės*. Vienas iš būdų, kaip reiškiasi mūsų lytiškumas, yra lytiniai santykiai. Jie taip pat yra Dievo kūrybos dalis: Dievas numatė, kad *sandoriniame ryšyje* (tai yra santuokoje) esantys vyras ir moteris savo meilę išreikš ir lytiniais santykiais. Pagal Dievo planą žmonija dauginasi per lytinius santykius. Kaip ir visi kiti sukurtieji dalykai, lytiniai santykiai turi savo „gerumo ribas“ (tai yra, jie geri, kai yra savo ribose; tik vienas Kūrėjas yra geras beribiai, absoliučiai). Lytinių santykių „gerumo ribos“: tik tarp vyro ir žmonos santuokoje. Čia jie yra tikros meilės išraiška, nešanti garbę Kūrėjui ir laimę žmonėms. Visose kitose situacijose lytiniai santykiai pažeidžia savo ribas ir neša bendrystės, laimės griovimą (*nuodėmė* yra teologinis terminas tam griovimui išreikšti). Lytiniai santykiai yra gera, reikalinga ir svarbi vyro ir žmonos bendrystės dalis: t. y. esminė bendrystės dalis tų žmonių, kurie priėmė Dievo kvietimą būti laimingiems ir siekti šventumo santuokoje. Tačiau apskritai lytiniai santykiai nėra būtini nei žmogaus fizinei-psichologinei sveikatai, nei laimei: žmogus gali būti laimingas ir gyvendamas be lytinių santykių, tai yra ne santuokoje. Tokioje situacijoje atsiduria žmonės, kurie dėl įvairių priežasčių nesukūrė šeimos (taip pat jaunimas iki santuokos), ar tie, kurie neteko sutuoktinio(ės). Dėl to yra įmanoma vienuolystė ir celibatinė kunigystė kaip Dievo kvietimas būti laimingiems ir siekti šventumo ne santuokoje, o tai, be kitų dalykų, reiškia ir lytinių santykių nebuvimą.

1.1.3. Nuopuolis

Literatūra: ♦ Pr 3; ♦ KBK 385–421.

1. *Žmogus turi laisvą valią – galią PAČIAM pasirinkti gėrį arba blogį.* Visus kitus gyvus kūrinius Kūrėjas, galima sakyti, „užprogramavo“, ir jie „pasirenka“ gėrį automatiškai (gyvūnai per savo instinktus, augalai per savo fiziologiją ir pan.). Tik žmogus nėra „užprogramuotas“: jis iš tikrųjų gali pasirinkti *pats*. Sąžinės balsas, protas, instinktai jį tik ragina, bet nepriverčia. Laisvas ir sąmoningas gėrio pasirinkimas leidžia „daug giliau“ dalyvauti gėryje. *Dangus* yra teologinis terminas pačiam giliausiam žmogui įmanomam dalyvavimui gėryje išreikšti. *Dangus* yra „meilės puota“, o meilė yra įmanoma tik iš tikrųjų esant laisvei pasirinkti *pačiam*: meilė neįmanoma, jei žmogus ne *pats* nusprendė

mylėti. Tačiau laisva valia reiškia ir galimybę apsispręsti nemylėti, nusigręžti nuo gėrio, grožio ir tiesos. *Pragaras* yra teologinis terminas, reiškiantis radikalų ir galutinį nusigręžimą nuo gėrio, grožio ir tiesos. Taigi galima sakyti, kad Dievas, kai kuriems kūriniams duodamas laisvą valią, rizikavo, jog jie ja pasinaudos neteisingai.

2. *Žmonijos istorijos pradžioje žmogui buvo pasiūlyta laisva valia pasinaudoti neteisingai.* Šis pasiūlymas ateina iš puolusio angelo – galingą protą ir laisvą valią turinčios dvasinės būtybės, kuri pati apsisprendė nusigręžti nuo meilės. Jis kviečia žmogų dalyvauti jo maište – nepasitikėti Dievo gerumu ir siekti laimės nepaklūstant Jam. Žmogus nusprendžia, kad Dievas nenori jam visiškos laimės. Tokia širdies nuostata ir yra nepasitikėjimas Dievu. Jis pasireiškia ir yra užtvirtinamas neklusnumo Dievui veiksmu. Įvyksta pirmoji nuodėmė – sąmoningas asmeninis nusigręžimas nuo Dievo.

3. *Dvi dažnos klaidos, susijusios su pirmąja nuodėme.* Kartais klaidingai manoma, kad: 1) vien moteris yra kalta dėl nuopuolio; 2) pirmoji nuodėmė buvo lytiniai santykiai. Atsakymas: 1) pirmoji nuodėmė yra abiejų – vyro ir moters – asmeninis apsisprendimas, dėl jo jie yra kalti abu; 2) pirmoji nuodėmė buvo veiksmas, kurio esmė buvo nepasitikėjimas Dievu ir neklusnumas Jam; mes nežinome, koks buvo tas veiksmas, kuris simboliškai vaizduojamas kaip vaisiaus suvalgymas, tačiau tai negalėjo būti normalūs lytiniai santykiai, kuriuos pats Dievas buvo sukūręs ir skyręs vyrui ir žmonai (pirmieji tėvai buvo sutuoktiniai).

4. *Nutraukus ryšį su Dievu suyra ir trejopa kitų sričių harmonija:* žmogaus ryšio su kitu žmogumi, su visa kūrinija ir su pačiu savimi. Žmogus praranda pirmąją teisumą.

5. *Suyra vyro ir moters tarpusavio santykių darna:* atsiranda nepasitikėjimas ir noras valdyti. Prieš nuopuolį Adomas ir Ieva pasitikėjo vienas kitu, nes kiekvienas turėjo artimą ryšį su Dievu. Jie gerbė vienas kitą kaip laisvą Dievo kūrinių. Po nuopuolio Adomas ir Ieva galvoja apie pasinaudojimą vienas kitu, tampa vienas kitam nepatikimi, kiekvienas bando tapti „pasaulio centru“. Kartu jie griaua savo laimę, kurios esmė yra artima bendrystė, o ji tampa neįmanoma, jei jie vienas kitu nepasitikimi. Dabartinė nedarna šeimose (ir kitose bendrystės formose – darbo kolektyvuose, klasėse, bendruomenėse ir t. t.) tiesiogiai iliustruoja suirusį vieno žmogaus ryšį su kitu žmogumi.

6. *Suyra žmogaus ryšys su kūrinija*. Iki nuopuolio žmogus rūpinasi ir teisingai naudojasi kūrinija. Po nuopuolio jis ją niokoja, bandydamas per ją tapti laimingas. To išraiškos yra įvairios: besaikis turto kaupimas, vartotojiškas gyvenimo būdas (veda į ekologines katastrofas), alkoholizmas ir t. t.

7. *Suyra vidinė žmogaus harmonija*. Po nuopuolio žmogus yra nedarnoje su pačiu savimi. Žmoguje esančios įvairios galios – protas, valia, emocijos, instinktai – „išsiderina“. Žmoguje išsiviešpatauja „trilypis geismas“ (žr. KBK 377): „kūno geismas, akių geismas ir gyvenimo puikybė“ (1 Jn 2, 16). „Trilypio geismo“ valdomas žmogus yra tarsi praradęs „vidinį kompasą“: jis, neteisingai siekdamas savo laimės, pats ją griauna.

8. *Gimtoji nuodėmė*. Visi žmonės iš pirmųjų tėvų paveldi nuodėmės sužalotą, pirmapradžio teisumo netekusią žmogišką prigimtį. Šis trūkumas vadinamas *gimtąja nuodėme*. Ji yra ne veiksmas (kaip pirmųjų tėvų atveju), bet nusigręžimo nuo Dievo būseną. Jos pasekmė yra polinkis į asmenines nuodėmes. Kiekviena asmeninė nuodėmė pakartoja pirmųjų tėvų *nepasitikėjimą* Dievu ir *neklusnumą* Jam:

Velnio gundomas žmogus numarino savo širdyje pasitikėjimą Kūrėju ir, piktnaudžiaudamas laisve, *nepakluso* Dievo įsakymui. Tai ir buvo pirmoji žmogaus nuodėmė. Ir visos kitos nuodėmės esti neklusnumas Dievui ir nepasitikėjimas Jo gerumu.⁸

9. *Nuodėmės žmogų apgauna ir pavergia*. Savo jėgomis žmogus išsigelbėti neturi galimybės. Jam reikalinga speciali pagalba – malonė. Nuodėmė yra nusigręžimas nuo bendrystės, o tai reiškia – nuo laimės. Kiekviena konkreti nuodėmė žmogų „apiplėšia“ – naikina jame laimės galimybę šiame gyvenime ir dangaus – amžinybėje. Dangus ir pragaras prasideda šioje žemėje. Šiandien daug žmonių neteisingai supranta nuodėmę kaip išorinių taisyklių sulaužymą ir nemato, ką nuodėmė padaro žmogaus viduje: naikina pačią bendrystės, kartu ir laimės šiame gyvenime ir danguje po mirties, galią bei galimybę.

⁸ KBK 397, pabraukta mano – A. L.

1.1.4. Atpirkimas

Literatūra: ♦ Mt 26–28; ♦ KBK 452–455, 479–483, 508–511, 561–570, 592–594, 619–623, 629–630, 636–637, 656–658, 665–667, 680–682.

1. Žmonija atstūmė Dievą, bet Jis nepaliko mūsų iki galo patirti šio pasirinkimo pasekmes. Dievas mus sukūrė, kad artimai bendrautume su Juo. Įvykus nuopuoliui, Dievas nuo pat pradžių turi planą, kaip mums vėl atverti kelią į bendrystę su Juo. Išganymo istorija iki Kristaus – pasiruošimas šio plano įgyvendinimui.

2. Žmonių išgelbėjimo planas iki galo išpildomas Kristaus Velykiniu slėpiniu – Jo kančia, mirtimi, Prisikėlimu ir Dangun žengimu. Dievas pats priiima nuodėmės pasekmes, kad mus iš jos išgelbėtų. Prisikėlimas – lemiamą Velykinio slėpinio dalis.

3. Atpirkimo vaisiai: žmogui atveriamas kelias į bendrystę su Dievu ir suteikiama galimybė tapti dieviškos prigimties dalininku. Jėzaus kryžius yra tarsi „kopėčios“, nuleistos į nuodėmės, kančios, mirties duobę: mes galime eiti pas Tėvą. Dievas mus padaro savo prigimties dalininkais – mus „sudieviną“.

4. Atpirkimas ir laisva valia. Dievo dovanojamą atpirkimą mes priimame arba atmetame savo laisva valia. Nepriimdami dovanos mes negalėsime ja naudotis. Jei Dievas malonės neduos – rezultato nebus, bet jei aš neimsiu, kai ji duodama – rezultato taip pat nebus. Dievas mus kviečia priimti Jo dovanojamą atpirkimą. Kadangi išgelbėjimas yra grįžimas į bendrystę – meilės ryšį su Dievu – tam priimti reikalinga laisva žmogaus valia.

1.1.5. Įtikėjimas

Literatūra: ♦ KBK 142–184; ♦ RM 44–47.

1. Įtikėjimas (arba pirminis atsivertimas). Tai centrinės Evangelijos žinios (kerigmos) priėmimas ir asmenišką atsidavimą Jėzui Kristui. Įtikėjimas yra susitikimo su Dievu pasekmė. Kartais neteisingai manoma, kad „atsiversti“ reiškia tiesiog „tapti geresniam“, „pradėti dažniau eiti į bažnyčią“ ir pan. Šie veiksmai gali būti tikro atsivertimo pasekmė ir ženklas, bet nebūtinai. Jie gali būti ir tiesiog žmogaus veiksmai. Savo jėgomis mes atsiversti negalime. Įtikėjimas yra *asmeninis* teigiamas

atsiliepimas į kerigmoje esantį kvietimą tikėti (siekiant pabrėžti asmeniškumą, kerigmą galima formuluoti taip: Dievas myli tave, ir todėl Jo Sūnus Jėzus mirė už tave, kad tave išgelbėtų iš nuodėmės ir mirties. Ar tuo tiki? Ar priimi Jo dovanojamą išgelbėjimą?).

2. „*Nusidėjėlio malda*“. Geras būdas atsiliepti į kvietimą tikėti pasakant „taip“ yra vadinamoji nusidėjėlio malda. Ji gali būti išsakyta ar tyliai apmąstyta įvairiausiomis formomis (ilgesne ar trumpesne, poetiškai ar paprastais žodžiais ir t. t.). Joje paprastai yra 4 elementai:

- 1) pripažinimas, kad esu nusidėjėlis, kuriam reikalinga Dievo malonė;
- 2) tikėjimas, kad Jėzus yra Atpirkėjas iš nuodėmės;
- 3) sąmoningas ir asmeniškas Jėzaus dovanojamos atpirkimo malonės priėmimas;
- 4) savo gyvenimo atidavimas Jėzui kaip mano Atpirkėjui, valdovui, Dievui.

Paprasčiausias nusidėjėlio maldos pavyzdys galėtų būti toks:
„Jėzau, aš suprantu, kad esu nusidėjėlis, negalintis pats išspręsti savo problemų ir rasti kelią į laimę. Aš tikiu, kad Tu numirei už visą pasaulį ir mane, kad išgelbėtum mus iš nuodėmės ir pragaro. Aš priimu Tavo dovanojamą išgelbėjimą. Aš atiduodu Tau savo gyvenimą ir save. Būk mano gyvenimo Viešpats ir valdovas. Amen.“

Šiek tiek ilgesnis nusidėjėlio maldos pavyzdys iš katalikiško bukletu jaunimui:

Jėzau, aš taip ilgai stengiausi daryti viską savo jėgomis. Kartais aš esu tamsoje, vienišas ir dažnai jaučiu, kad neturiu, kur pasukti. Viešpatie, Tu mane sutvėrei ir pažįsti mane. Tu žinai viską, ką aš patyriau. Atleisk už visa, ką padariau ar pasakiau bloga. Man dabar reikia Tavęs. Aš noriu pažinti Tavo meilę. Ne praeinančią, bet amžiną. Aš tikiu, kad Tu mirei už mane, kad sunaikintum mano nuodėmes ir padėtum mano skausmuose ir problemose. Prašau, ateik dabar į mano širdį ir gyvenimą, kad aš visada galėčiau gyventi su Tavimi. Amen.⁹

3. „*Nusidėjėlio malda*“ kaip *itikėjimo ženklas*. Kartais krikščioniškai gyvenančiam ir sakramentinį gyvenimą praktikuojančiam žmo-

⁹ Tebūnie šviesa. Šviesa ir gyvenimas. Kaunas. P. 27 [autorius ir leidimo metai nurodyti].

gui iškyla klausimas: ar aš esu įtikėjęs? Jeigu žmogus gali *sąmoningai* ir *sąžiningai* melstis šia malda, vadinasi, pirminis atsivertimas, arba įtikėjimas, jau yra įvykęs. Jeigu žmogus po dvejonų ir ieškojimų galiausiai apsisprendžia tai padaryti – įvyksta įtikėjimas, arba pirminis atsivertimas (plg. BKV 56, ypač a ir b). Tai yra nuolatinio atsivertimo, kuris turi tęstis visą gyvenimą, pradžia.

4. Ką reiškia „tikėti“? Tikėdamas žmogus: 1) visu asmeniu glaudžiasi prie Dievo, 2) priima tai, ką Dievas sako (apreiškia). Taigi *tikėjimas* yra ryšys su Dievu ir pritarimas Dievo apreiškimui tiesai. Žodis „tikėti“ šiandien dažnai neteisingai suprantama kaip kažkas neapibrėžto, įsikalbėto, neturintio realios reikšmės gyvenimui. Tikėjimas nėra savitaiga ar tiesiog psichologinė būseną. Tikėjimas yra žmogų su Dievu jungiantis ryšys, kuriuo kaip tiltu perduodama gelbstinti Dievo malonė: Jėzus ištiesia ranką su dovana, žmogus priima ją, o žmogaus tikėjimas yra juos sujungęs tiltas.

1.1.6. Įkrikščioninimas: priimk Šventąją Dvasią

Literatūra: ♦ KBK 1275–1284, 1315–1321, 1406–1419.

1. Įkrikščioninimo sakramentai yra trys: Krikštas, Sutvirtinimas ir Pirmoji Komunija. Įkrikščioninimas yra pasirengimas šiems sakramentams ir jų priėmimas. Šventoji Dvasia visų pirma priimama per sakramentus.

2. Įkrikščioninimas ir tikėjimas. Pirminis suaugusio žmogaus atsivertimas (arba įtikėjimas) yra pamatas, kuriuo remiasi visas tolesnis krikščioniškas gyvenimas. Be šio pamato tikras krikščioniškas gyvenimas neįmanomas. Todėl ypač svarbus pastoracinio darbo rūpestis – vesti į pirminį atsivertimą ir sudaryti jam palankias sąlygas. Suaugęs žmogus krikštijamas tada, kai prašantis krikšto tam ruošėsi ir turi tikėjimo pradmenis, kuriuos planuoja ugdyti toliau. Kūdikiai krikštijami tada, kai tikintys tėvai žada ugdyti krikščionišką savo vaikų tikėjimą (apie suaugusiųjų ir kūdikių krikštą plačiau bus kalbama skyrelyje, skirtame pasirengimui sakramentų priėmimui).

3. Sakramentai ir laisva valia. Sakramentais malonė perduodama tarsi „grūdo“ pavidalu, (kun. R. Cantalamessa – „užantspauduota“). Žmogus leidžia jai skleistis tada, kai sąmoningai bendradarbiauja su ja savo gyvenime: vyksta nuolatinis (arba antrasis) atsivertimas.

4. *Šventosios Dvasios „išsiliejimas“ ir Šventosios Dvasios dovanos*. Vienas iš būdų, per kuriuos pasireiškia Šventosios Dvasios veikimas žmogaus gyvenime, yra vadinamasis Šventosios Dvasios „išsiliejimas“, arba Šventosios Dvasios „krikštas“.¹⁰ Tai yra gili Dievo malonės, artimai susijusios su sakramentais, patirtis. Šventosios Dvasios „išsiliejimas“ tiesiogiai susijęs su įtikėjimu ir apsisprendimu rimtam krikščioniškam gyvenimui. Šis „išsiliejimas“ gali būti (bet nebūtinai) juntamas ir būtinai pasireiškia praktiškai (pvz., kaip ilgalaikis padidėjęs noras melstis, skaityti Šventąjį Raštą, dalyvauti Mišiose, daryti artimo meilės darbus ir t. t.). Šventoji Dvasia suteikia Kristaus mokiniams „charizmų“ – dvasinių dovanų (žr. 1 Kor 12–14; Apd 2, 1–4; 10, 44–45; 19, 5–6). Atsinaujinimo Šventojoje Dvasioje judėjime dažnai pasireiškia vadinamos „raiškiosios dovanos“ – malda ar giedojimas kalbomis, kalbų aiškinimas, pranašystės, ir kt. Priimant ir Dievui dėkojant už visas Jo dovanas, būtina neužmiršti, kad didžiausias dėmesys turi būti nukreiptas ne į dovanas, o į Davėją. Neseniai atsivertusiems ar Šventosios Dvasios išsiliejimą patyrusiems asmenims (ypač jauniems) reikalinga papildoma pastoracinė pagalba: atsivertimo įkarštį nukreipti į asmeninį tobulėjimą ir tarnavimą artimui; padėti suprasti atsivertimo nepatyrusiuosius arba turinčiuosius kitokią patirtį; rasti savo vietą Bažnyčioje ir konstruktyvų santykį su Bažnyčios struktūromis.

¹⁰ Geras informacijos šaltinis lietuvių kalba: *kun. Raniero Cantalamessa*. Pagirdyti viena Dvasia. Kaunas: Gyvieji akmenėliai. 2001. Kun. Cantalamessa yra kapucinų vienuolis, teologijos profesorius, daugiau kaip prieš 20 metų Jono Pauliaus II paskirtas būti Popiežiaus namų pamokslininku. Nagrinėjant šią temą naudingos informacijos gali suteikti to paties autoriaus straipsniai žurnale „Žodis tarp mūsų“, 1999 gegužės–birželio mėn. Papildomas katalikiškas šaltinis lietuvių kalba: *McDonnell K., Montague G. T.* Ugnies įpūtimas. Kaunas: Gyvieji akmenys. 1993. Tai išsamios katalikų teologinės studijos apie Šventosios Dvasios išsiliejimo temą Biblijoje ir Bažnyčios Tėvų raštuose santrauka. Nors Šventosios Dvasios išsiliejimą labiausiai akcentuoja katalikų „Atsinaujinimo Šventojoje Dvasioje“ judėjimas (kitaip vadinamas „charizminis“ judėjimas), ši malonė yra skirta visiems tikintiesiems.

1.1.7. Įsijungimas į bendruomenę – Bažnyčia

Literatūra: ♦ Apd 2, 42–47; ♦ KBK 777–780; 802–810; 866–870; 934–945; 960–962; ♦ RM 48–49, 51.

1. *Krikščionybė ir bendruomenė*. Dievas yra trijų Asmenų „meilės bendruomenė“. Pagal Dievo paveikslą sukurtas žmogus yra bendruomeninė (t. y. bendravimui, bendrystei, dialogui sukurta) būtybė. Todėl krikščionybė yra bendruomeninė religija. Tas pats Dievas, kuris sukūrė žmogų, apsireiškė per Jėzų Kristų ir įkūrė Bažnyčią.

2. *Bažnyčia yra Kristų itikėjusiųjų pakrikštytųjų bendruomenė*. Šie žmonės yra Dievo tauta, mistinis Kristaus kūnas, Šventosios Dvasios šventovė.

3. *Vietinės bendruomenės reikalingumas*. Visame pasaulyje išplitusioje bendruomenėje – Katalikų Bažnyčioje – yra maždaug 1 milijardas žmonių. Realiai gyventi bendruomeninį gyvenimą su tiek daug žmonių yra neįmanoma. Todėl Bažnyčioje turi būti daugybė mažesnių bendruomenių ir maldos grupių parapijose ir kitose vietose, kur tikintieji galėtų patirti krikščioniškąją bendrystę.

Plačiau ši tema aptariama II dalies 2-ame skyriuje (žr. *Bendruomeninis sakramentinis gyvenimas*).

1.1 poskyrio užduotys ir klausimai

1. Kuo ir kodėl skiriasi apaštalo Petro Sekminių pamokslas nuo apaštalo Pauliaus pamokslo Atėnų Areopage?
2. Kaip trumpai apibūdintumėte kiekvieną iš kerigmos dalių (po 3–4 sakinius kiekvienai daliai).
3. Perskaitykite C. S. Lewis „Tiesiog krikščionybė“ p. 43–66 („Ką tiki krikščionys“). Pasiruoškite atsakyti į šiuos klausimus: ♦ kokius pagrindinius skirtumus autorius nurodo tarp krikščionybės, dualizmo ir panteizmo? ♦ kaip suderinama žmonių laisva valia ir Dievo visagalybė? ♦ kaip atsakytumėte tokį dešimtoko klausimą: „Kodėl Dievas mus taip nevykusiai sukūrė, kad mes nusidėjome“? ♦ kodėl tai, ką Jėzus tvirtino apie save, yra labiausiai šokiruojantis dalykas žmonijos istorijoje?

1.2. Kristaus slėpinys biblinėje Išganymo istorijoje (literatūra ir užduotys)

Literatūra: ♦ KBK 50–73; ♦ *Cavins J.* Didysis žygis: kelionė po Bibliją // Žodžio versmės. 2000. Nr. 2. P. 2–12 (žr. priedas).

1.2 poskyrio užduotys ir klausimai

1. Paaiškinkite teiginį „Dievas apsireiškia žmogui laipsniškai“.
2. Kokius Dievo apreiškimo etapus nurodo J. Cavinsas? 2–3 sakiniais nusakykite kiekvieną iš jų (pastaba: Cavinso straipsnyje vartojama sąvoka „istoriškos knygos“ reiškia autoriaus pasirinktas chronologinį pasakojimą sudarančias keturiolika Švento Rašto knygų; „istoriškos knygos“ šiuo atveju nereiškia „istorinės knygos“ Šventajame Rašte).
3. Aptarkite *sandoros* sąvoką.
4. Kodėl ir kuo šiandieniniam katalikui yra aktualūs tiek Senasis Testamentas, tiek visas Šventasis Raštas?
5. Kodėl tikinčiajam būtina žinoti Šventojo Rašto panoramą, arba „bendrą vaizdą“?

1.3. Bažnyčia Išganymo istorijoje. Bažnyčios mokymas apie Apreiškimą (literatūra, santrauka ir užduotys)

Literatūra: ♦ KBK 74–141.

Išganymo istorija apima visą laiką – nuo sukūrimo iki eschatologijos. Bažnyčios laikotarpis išganymo istorijoje apima tarpinį tarp Kristaus pirmojo ir antrojo atėjimo. Šiuo laiku – vadinamaisiais „paskutiniais laikais“ – kiekvienas žmogus yra kviečiamas pasinaudoti Kristaus velykinio slėpinio vaisiais. Jeigu Išganymo istorijos iki Kristaus pagrindinis bruožas buvo *pasirengimas*, tai pagrindinis jos bruožas po Kristaus – *priėmimas*. Bažnyčia yra „įrankis“, kuriuo naudodamasis Dievas perduoda Kristaus velykinio slėpinio vaisius kiekvienam žmogui, atviram jas priimti. Bažnyčią įkūrė Jėzus kaip Jį tikinčių pakrikštytųjų bendruomenę.

Bažnyčios mokymas apie Apreiškimą yra išdėstytas Vatikano II Susirinkimo dogminėje konstitucijoje *Dei Verbum* (rekomenduojama perskaityti šį dokumentą). Pagrindiniai šio mokymo aspektai pateikti Katalikų Bažnyčios katekizme. Apreiškimą vaizdžiai galima api-

būdinti kaip „atidengimą“, „parodymą“ anapusybjėje esančių dalykų, kurių savo jėgomis žmogus negalėtų pasiekti. Tai tarsi „užuolaidos atitraukimas“. Žmogus trokšta bendrystės su Dievu, tačiau vien savo jėgomis negali prie Jo priartėti taip, kad galėtų artimai bendrauti. Mylėdamas žmogų Dievas ateina jam į pagalbą – apreiškia save ir savo planą žmonėms. Šis apreiškimas įvyksta laiko tėkmėje, per žmonijos istorijos įvykius – darbus ir žodžius. Galima sakyti, kad per matomus ir girdimus įvykius (darbus ir žodžius) mums save parodo nematomasis Dievas. Prisitaikydamas prie žmogaus riboto gebėjimo priimti apreiškimą, Dievas save apreiškia *laipsniškai*. Dievo apreiškimas perduodamas dviem formomis – žodžiu ir raštu. Raštu perduotas Dievo apreiškimas yra Šventasis Raštas, o perduotas žodžiu – Šventoji Tradicija. Jie abu sudaro „vieną šventą Dievo žodžio paveldą“.

Kadangi Šventojo Rašto autoriai yra *Dievas* ir *žmonės*, reikia išsiaiškinti, ką *Dievas* norėjo pasakyti per *žmones*. Kadangi Šventoji Dvasia yra duota Bažnyčiai, Šventąjį Raštą teisingai aiškina Bažnyčia, vadovaujant Magisteriumui (lietuviškai – Mokymui). Tas pats galioja ir Šventajai Tradicijai.

1.3 poskyrio užduotys ir klausimai

1. Paašškinkite, kaip Bažnyčia vienu metu yra regima ir dvasinė realybė.
2. Paašškinkite, kaip Bažnyčia yra *Dievo tauta*, *Kristaus kūnas*, *Šventosios Dvasios šventovė*.
3. Trumpai aptarkite Bažnyčios žymes – viena, šventa, visuotinė, apaštalinė.
4. Kokius du principus teisingam Dievo žodžio aiškinimui nurodo KBK?
5. Paašškinkite terminą *Magisteriumas*.
6. Kas yra ir kodėl mums reikalingas Apreiškimas?
7. Ką ir koku būdu Dievas apreiškia?
8. Kaip tam tikru konkrečiu laiku įvykęs Dievo apreiškimas perduodamas ateinančioms kartoms?
9. Paašškinkite: (a) skirtumą tarp Šventosios Tradicijos ir bažnytinių tradicijų; (b) skirtumą tarp viešojo Apreiškimo ir privačių apreiškimų.

2. Doktrininė katechezė (literatūra, santrauka ir užduotys)

Literatūra: ♦ KBK 1–25; 185–197; 1066–1076; ♦ BKV 121–122; 124–125 ♦ KBKS 1–217; ♦ KBKS 218–356; ♦ KBKS 357–533; ♦ KBKS 534–598.

Doktrininė, arba tikėjimo pagrindus teikianti, katechezė yra nuoseklus Bažnyčios tikėjimo (tai yra, *tikėjimo paveldo*) pristatymas. Ji turėtų sekti po to, kai įvyksta pirminis žmogaus atsivertimas. *Tikėjimo paveldas* yra plati sąvoka, apimanti viską, ką tiki ir kuo gyvena Bažnyčia. Taigi ji apima visas dogmas, doktrinas, moralinį mokymą, liturgiją, dvasingumo praktikas ir t. t.

Vienas iš būdų tikėjimo paveldui padalyti yra vadinamoji „klasikinė katechezė“ (atkreipkite dėmesį – *klasikinė katechezė* yra ne katechezės vykdymo metodas, o tikėjimo paveldo padalijimas). Šis padalijimas remiasi Apd 2, 42: „Jie [mokiniai] ištvėringai laikėsi *apaštalų mokslo* ir *bendravimo, duonos laužymo* ir *maldų*.“ Klasikinė katechezė visą tikėjimo paveldą dalija į 4 dalis:

1. Tikėjimo išpažinimas: tai, ką Bažnyčia išpažįsta tikinti (Apd 2, 42 – „*apaštalų mokslas*“). Pagrindinė šios dalies struktūra – Apaštalų tikėjimo išpažinimas. Ši sritis priklauso dogminei teologijai.

2. Tikėjimo šventimas: kaip Bažnyčia švenčia savo tikėjimą, t. y. bendrauja su Dievu per simbolius ir ženklus (Apd 2, 42 – „*duonos laužymas*“). Pagrindinė šios dalies struktūra – 7 sakramentai. Ši sritis priklauso liturgikai ir su ja susijusioms disciplinoms.

3. Tikėjimo gyvenimas: kaip Kristų tikintieji gyvena – elgiasi kasdienybėje (Apd 2, 42 – „*bendravimas*“). Pagrindinė šios dalies struktūra – dekalogas. Ši sritis priklauso moralinei teologijai ir su ja susijusioms disciplinoms.

4. Tikėjimo malda: kaip Kristų tikintieji meldžiasi (Apd 2, 42 – „*maldos*“). Pagrindinė šios dalies struktūra – malda *Tėve mūsų*. Ši sritis priklauso dvasingumo teologijai ir su ja susijusioms disciplinoms.

Tokį tikėjimo paveldo padalijimą į keturias dalis naudoja du *visuotiniai* Bažnyčios katekizmai: po Tridento santarybos XVI a. paskelbtas Romos katekizmas ir 1992 m. paskelbtas Katalikų Bažnyčios katekizmas (peržiūrėkite KBK turinį). Visuotinis katekizmas

yra svarbus tuo, kad jis išreiškia visos Bažnyčios tikėjimą, taigi jis yra aukščiausias autoritetas teologiniais klausimais. Katalikų Bažnyčios katekizmo santrauka (paskelbta 2005 m.) taip pat naudoja šį padalijimą. KBK tiksliausiai išreiškia šiandieninį Katalikų Bažnyčios tikėjimo paveldą, kuris kartu yra ir katechezės turinys. Susipažinimas su šiuo turiniu yra katechetikos studijų dalis. Kadangi viso KBK skaitymas ir nagrinėjimas sudarytų atskirą kursą, *pastoracinės katechezės* kurse studentai perskaito ir nagrinėja Katalikų Bažnyčios katekizmo santrauką (pateiktose literatūros nuorodose KBKS padalyta pagal keturias klasikinės katechezės dalis). Nuoseklus KBKS perskaitymas tarnauja kaip bendra *viso tikėjimo paveldo* (t. y. Bažnyčios tikėjimo) apžvalga, o tai ypač svarbu sėkmingam katechetiniam darbui.

Su tuo, ką išpažįstame TIKĖJIMO IŠPAŽINIME, susitinkame (susiduriame) TIKĖJIMO ŠVENTIME, tai yra Bažnyčios liturgijoje. Taigi sakramentai perduoda (komunikuoja, teikia) tai, ką skelbia TIKĖJIMO IŠPAŽINIMAS. Liturgijoje žmogus susiduria (susitinka) su Tuo, Kuris yra Meilė ir Tiesa. Šitas susidūrimas perkeičia žmogų taip, kad jis pats pradeda *norėti* ir *galėti* gyventi tiesoje ir meilėje. Šis susitikimo su Kristumi perkeistas gyvenimas ir yra TIKĖJIMO GYVENIMAS arba krikščioniškoji moralė (plg. KBK 1692). Krikščioniškas moralus elgesys yra ne bandymas užsidirbti Dievo meilę, bet atsiliėpimas į Jo veltui teikiamą meilę („esu geras ne todėl, kad Dievas mane mylėtų, bet todėl, kad Jis mane jau myli“). Moraliu elgesiu atsiliėpdamas į Dievo meilę žmogus dar labiau jai atsiveria. Moraliniai reikalavimai kyla iš to, kad žmogus yra *sukurtas* ir *atpirktas*. *Sukurtas*: Dievas mus sukūrė, taigi Jis, o ne mes, numatė ir žino, kaip žmogui pasiekti laimę. *Atpirktas*: Kristaus atpirkimas mus kviečia ir įgalina gyventi gyvenimą, kurio mums trokšta Dievas, tai yra tikrai laimingą gyvenimą. Krikščioniškos moralės reikalavimai yra įrašyti žmogaus prigimtyje. Tai reiškia, krikščioniškoji moralė neprimeta mums nieko svetimo, bet išryškina tai, kas mumyse jau yra. TIKĖJIMO MALDA teikia *gyvumą* ir *asmeniškumą* pirmosioms trimis klasikinės katechezės dalims – tikėjimo išpažinimui, šventimui ir gyvenimui (plg. KBK 2558, 2642).

2 skyriaus užduotys ir klausimai

1. Trumpai apibūdinkite KBK žanrą, autoritetingumą, struktūrą.
2. Kaip KBKS apibūdina žmogaus pajėgumą pažinti Dievą? (Atsakykite 3–5 sakiniais.)
3. Kaip KBKS apibūdina žmogaus atsaką į Dievo apreiškimą? (Atsakykite 3–5 sakiniais.)
4. Kas yra ir kam reikalingi tikėjimo simboliai? Kurie iš jų yra svarbiausi?
5. Remdamiesi KBKS, trumpai paaiškinkite, kas yra liturgija ir kaip vyksta jos šventimas (atsakykite 5–7 sakiniais).
6. Kokiais bendrais bruožais KBKS apibūdina sakramentus ir jų veikimą tikinčiuosiuose? (Atsakykite 5–7 sakiniais).
7. Remdamiesi KBKS, trumpai paaiškinkite žmogaus veiksmų moralumo santykį su laisve, aistromis ir sąžine (atsakykite 5–7 sakiniais).
8. Kaip KBKS apibūdina sąžinę, dorybę, nuodėmę? (Atsakykite 5–7 sakiniais.)
9. Remdamiesi KBKS, trumpai paaiškinkite katalikišką požiūrį į socialinį teisingumą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime (atsakykite 5–7 sakiniais).
10. Kaip KBKS apibūdina ryšį tarp Dievo malonės ir įstatymo? (Atsakykite 3–5 sakiniais.)
11. Remdamiesi KBKS, paaiškinkite, kas yra malda ir kaip vyko jos apreiškimas išganymo istorijoje (atsakykite 5–7 sakiniais).
12. Remdamiesi KBKS, trumpai apibrėžkite pagrindines maldos formas.
13. Kaip KBKS apibūdina maldos kovą?
14. Remdamiesi KBKS, trumpai aptarkite Apaštalų tikėjimo išpažinime išvardytas tikėjimo tiesas (po 5–7 sakinius kiekvienai iš jų).
15. Remdamiesi KBKS, trumpai aptarkite visus sakramentus (po 5–7 sakinius kiekvienam iš jų).
16. Remdamiesi KBKS, trumpai aptarkite visus dekalogo įsakyimus (po 5–7 sakinius kiekvienam iš jų).

17. Remdamiesi KBKS, trumpai aptarkite maldoje *Tėve mūsų* esančius septynis prašymus (po 5–7 sakinius kiekvienam iš jų).
18. Perskaitykite „Tiesiog krikščionybės“ p. 135–140. Naudodamiesi šiuo skyriumi ir KBKS, pasiruoškite atsakyti į klausimus: ♦ kodėl dogmos yra reikalingos? ♦ kas svarbiau – dogmos ar dvasinė patirtis? Kodėl?
19. Perskaitykite „Tiesiog krikščionybės“ p. 69–82 ir pasiruoškite atsakyti į klausimus: kas, anot Lewiso, yra moralė ir kokios yra trys moralumo dalys? Kodėl jos visos yra svarbios? Susiekite pagrindines Lewiso mintis su perskaitytomis ištraukomis iš KBK ir KBKS.

II DALIS

KATECHEZĖS METODIKA

1. Šiandieninė evangelizacijos ir katechezės padėtis pasaulyje ir Lietuvoje

1.1. Padėtis pasaulyje: trys būdingiausios situacijos

Literatūra: ♦ BKV 58–59.

Jonas Paulius II enciklikoje RM aptarė šiandieninę evangelizacijos ir katechezės padėtį pasaulyje ir nurodė jos tris būdingiausias situacijas:

Misijos *ad gentes* vertė išlieka

33. Tai, kad *viena Bažnyčios misija* apima skirtingas veiklos formas, lemia ne pačiai misijai būdingi vidiniai motyvai, bet įvairios aplinkybės, kuriomis ji vyksta (51). Žvelgdami į pasaulį evangelizacijos požiūriu, galime išskirti tris *situacijas*.

Pirmiausia minėtina situacija, kuri yra Bažnyčios misijų veiklos objektas, būtent tautos, žmonių grupės, socialinės bei religinės aplinkos, kur Kristus ir jo Evangelija nėra žinomi arba kur krikščionių bendruomenės nėra pakankamai brandžios, kad galėtų įkūnyti tikėjimą savo aplinkoje ir skelbti jį kitoms grupėms. Tai misija *ad gentes* tikrąja šio žodžio prasme (52).

Antra, yra krikščionių bendruomenių su tvirtomis bei tinkamomis struktūromis, uoliai tikinčių, gyvenančių ir spinduliuojančių Evangelijos liudijimu savo aplinkoje ir jaučiančių atsakomybę už visuotinę misiją. Jose vyksta Bažnyčios pastoracinė veikla.

Galiausiai egzistuoja tarpinė situacija, pirmiausia senos krikščioniškosios tradicijos šalyse, tačiau kartais ir jaunesnėse Bažnyčiose, kai ištisos pakrikštytųjų grupės yra praradusios gyvo tikėjimo jausmą ar net nebelaiko savęs Bažnyčios nariais ir gyvena toli nuo Kristaus ir jo Evangelijos. Šiuo atveju reikalinga „naujoji evangelizacija“ arba „reevangelizacija“.

34. Savita misijų veikla, arba misija *ad gentes*, nukreipta „į tautas ir žmonių grupes, kurios dar netiki Kristų“, į tuos, „kurie toli nuo Kristaus“, į kuriuos Bažnyčia „dar nėra suleidusi šaknų“ (53) ir kurių kultūra dar nepersunkta Evangelijos (54). Nuo kitos Bažnyčios veiklos ji skiriasi tuo, kad adresuojama grupėms ir aplinkoms, kurios dėl Evangelijos skelbimo ir Bažnyčios buvimo stygiaus ar nepakankamumo yra nekrikščioniškos. Tad jai būdingas Kristus ir jo Evangelijos skelbimas, vietinės Bažnyčios statydinimas ir Karalystės vertybių skleidimas. Misijos *ad gentes* savitumas kyla iš to, kad jos adresatas yra nekrikščionys. Todėl vengtina, kad „savitas misijų uždavinys, kurį Jėzus davė ir kasdien iš naujo duoda savo Bažnyčiai“ (55), neištirptų visos Dievo tautos misijos visumoje ir dėl to nebūtų apleistas ar užmirštas.

Kita vertus, tarp *tikinčiųjų pastoracijos, naujosios evangelizacijos* ir *savitos misijų veiklos* neįmanoma nubrėžti griežtos ribos ir neprotinga tarp jų kurti barjerus ar stengtis įsprausti jas į vienas su kitu nesusisiekiančius skyrius. Nepaisant to, nevalia leisti silpnėti užsidegimui skelbti Evangeliją ir steigti vietines Bažnyčias tarp tautų ir žmonių grupių, kur jų dar nėra, nes tai yra pirmutinė Bažnyčios, siųstos į visas tautas ligi pat žemės pakraščių, užduotis. Be misijos *ad gentes* šiam misijiniam Bažnyčios matmeniui stigtų pamatinės prasmės ir pavyzdinės veiklos.

Sykiu pažymėtina, jog tarp skirtingų Bažnyčios išganomosios veiklos formų egzistuoja tikra ir didėjanti *tarpusavio priklausomybė*: visos jos viena kitą veikia, skatina ir remia. Misijų veiklos dinamika gyvina Bažnyčių mainus ir kreipia jas į išorinį pasaulį, darydama teigiamą poveikį visais požiūriais. Pavyzdžiui, senos krikščioniškosios tradicijos Bažnyčios, besigalynėdamos su sunkia naujosios evangelizacijos užduotimi, geriau supranta, kad jos negali būti misijinės kitų šalių ar žemynų nekrikščionių atžvilgiu, jei rimtai nesirūpina krikščionybės neišpažįstančiais žmonėmis savo šalyse: nusiteikimas misijinei veiklai *ad intra* yra nusiteikimo misijinei veiklai *ad extra* tikras ženklas bei paskata, ir priešingai.¹¹

Panašiai situacija apibūdinama BKV 58–59. Apibendrinus BKV ir RM nuorodas, tris evangelizacijos ir katechezės situacijas galima apibrėžti taip:

¹¹RM 34–35.

1. Bažnyčios misijų veiklos objektas yra tos tautos ir žmonių grupės, kurioms Kristus ir Evangelija nėra žinomi arba kur nėra brandžios krikščionių bendruomenės, kuri pati gyventų tikėjimą ir jį skelbtų kitiems. Tokia situacija yra misijų kraštuose, taip pat kai kuriose krikščioniškų šalių srityse (dideliuose miestuose dėl imigracijos, taip pat moksle, masinėse informacijos priemonėse, ir pan.).

Pagrindinė evangelizacijos forma: misija *ad gentes* (misijos *ad gentes* etapai yra aptarti skyriuje „Bažnyčios misija *Ad gentes* – pagrindinis evangelizacijos modelis“).

Pagrindinė katechezės forma: krikšto katechumenatas (aptariamas skyriuje 4.2).

2. Bažnyčios misijų veiklos objektas yra tos situacijos ir grupės, kuriose yra stiprios ir veiklios krikščioniškos bendruomenės, turinčios išvystytas bažnytines struktūras.

Pagrindinė evangelizacijos forma: tikinčiųjų pastoracija.

Pagrindinė katechezės forma: vaikų, paauglių ir jaunimo „įvesdinimo“ katechezė; suaugusiems skirtos įvairios krikščioniško formavimo programos.

3. Tarpinė padėtis: „Daugelyje gilias krikščioniškas tradicijas turinčių kraštų <...> susidaro „tarpinė padėtis“ (BKV 58): daugybė pakrikštytųjų yra praradę gyvą tikėjimą ar net nelaiko savęs Bažnyčios nariais; jų gyvenimas yra nutolęs nuo krikščionybės. Pagrindinė problema: daugybė krikščionių yra priėmę sakramentus („sakramentalizuoti“), bet sąmoningai neapsisprendę už Kristų („neevangelizuoti“).

Evangelizacijos forma: naujoji evangelizacija (plačiau aptariama skyriuje 1.3). Evangelizacinei veiklai šioje situacijoje būdinga tai, kad ji yra nukreipta į įvairaus amžiaus *pakrikštytuosius*, kurie krikščionybę priima tik išoriškai arba visai jos nepriima.

Pagrindinė katechezės forma: pirminis skelbimas (kerigma) ir tikėjimo pagrindų katechezė.

RM 34 ir BKV 59 nurodo, kad dažnai visos trys situacijos gali egzistuoti kartu, glaudžiai susijusios ir veikdamos viena kitą: „Dažnai skirtingos situacijos egzistuoja tuo pat metu ir toje pačioje teritorijoje. Pavyzdžiui, daugelyje didžiųjų miestų, kur yra būtina „misija *ad gentes*“, kartu reikalinga ir „naujoji evangelizacija“... . Tuo pat metu čia gali dinamiškai egzistuoti ir misijinės krikščionių bendruome-

nės“, palaikomos „pastoracinės veiklos“. Labai dažnai vietinei Bažnyčiai reikia evangelizuoti esant visoms trimis situacijoms, tarp kurių tikslų ribų nustatyti neįmanoma.

1.2. Šiandieninė padėtis Lietuvoje¹²

Literatūra: ♦ Jono Pauliaus II kalba Lietuvos vyskupams, atvykusiems *ad limina* 1999 metais (Bažnyčios žinios. 1999 09 30, Nr. 18 // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_popieziaus/jp2_ad-limina1999.html, 2008 09 10).

Lietuva katalikiškame pasaulyje priklauso tai didelei grupei valstybių, kuriose pagrindinė problema yra nominaliosios katalikybės augimas. Šiandien didžiąją dalį Lietuvos parapijose¹³ esančių problemų sukėlė dvi pagrindinės aplinkybės: bendri visą pasaulį apėmę sekuliarėjimo procesai ir sovietmečio „karingojo ateizmo“ padaryta žala. Kadangi susidariusi padėtis didele dalimi yra rezultatas bendrų sekuliarėjimo procesų, kurie jau daug dešimtmečių apėmę visą Vakarų visuomenę, tad ir problemų sprendimai bus panašūs. Lietuvoje bendros šios srities tendencijos dažnai vėluoja maždaug 10–20 metų, taigi mes privalome pasimokyti iš Vakarų tiek jų pasiekimų, tiek klaidų atžvilgiu.

Lietuvos padėtis unikali tuo, kad Bažnyčia čia patyrė tokių persekiojimų, kokių nebuvo Vakaruose. Sovietinis laikotarpis stipriai sužalojo parapijinį gyvenimą. Bendruomeninis krikščioniškas gyvenimas buvo kiek tik įmanoma griaunamas. Parapijose buvo paliktas tik tas minimumas, kurio valdžia nepajėgė uždrausti. Susiformavo valdžiai mažiausiai nepatogumų keliantis *administracinis* parapijos modelis: „plikas“ sakramentų administravimas be jokio paruošimo (nes katechezė buvo uždrausta) ir

¹² Šiame skyriuje naudojama medžiaga buvo skelbta dviejuose straipsniuose: *Lukaševičius A.* (2004). Pastoracinės katechezės aktualijos Lietuvoje // Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis. 2004. T. 25. P. 617–625. Vilnius: Katalikų akademijos leidykla. *Lukaševičius A.* (2007). Katechetinė situacija Lietuvoje: šiandieninės problemos ir perspektyvos // *Soter*. 2007. Nr. 23 (51). P. 167–177. Kaunas: VDU leidykla.

¹³ Šiame skyriuje padėtis Lietuvoje bus aptariama apžvelgiant padėtį Lietuvos parapijose. Kadangi parapija Katalikų Bažnyčioje yra pagrindinė vietinės tikinčiųjų bendruomenės išraiška, situacija parapijose yra svarbiausias faktorius, lemiantis bendrą katalikybės padėtį visuomenėje.

be jokio iš sakramentų išplaukiančio bendruomeninio gyvenimo (kuris taip pat buvo uždraustas). Šiuo metu Lietuvoje toks parapijos gyvenimas vis dar vyrauja (su nedažnomis išimtimis). Administracinis parapijos modelis šiandien yra dalis platesnės problemos – nominaliosios katalikybės: jis ją palaiko ir iš jos „maitinasi“. Todėl reikalinga gili ir nuosekli parapijų gyvenimo reforma norint pereiti iš *administracinio* į *bendruomeninį* parapijos modelį.

Keletas statistinių duomenų dabartinei padėčiai Lietuvos parapijose iliustruoti.¹⁴ 80 proc. Lietuvos gyventojų save laiko katalikais, o tai yra beveik 3 mln. žmonių. Juos sąlygiškai galima suskirstyti į tris grupes, kurioms turi būti taikomi skirtingi pastoraciniai metodai:

Trys grupės, turinčios skirtingus pastoraciniu poreikius	Lietuvoje yra beveik 3 mln. katalikų. Iš jų:
GRUPĖ A (apie 26 proc.) <i>Vyrauja katalikiškas tikėjimas</i>	26 proc. tikėjimas artimas Bažnyčios tikėjimui (Nikėjos-Konstantinopolio tikėjimo išpažinimas). Šiai grupei priklauso didžioji dalis tų 10 proc. katalikų, kurie nuolat dalyvauja sekmadienio Mišiose.
GRUPĖ B (apie 39 proc.) <i>Vyrauja sinkretinis tikėjimas su katalikybės priemaisomis</i>	40 proc. netiki pomirtiniu gyvenimu. 51 proc. netiki prisikėlimu po mirties. 33 proc. tiki reinkarnacija.
GRUPĖ C (apie 35 proc.) <i>Vyrauja nekrikščioniškas tikėjimas, kuriame yra didelė dalis ateizmo</i>	20 proc. netiki, kad egzistuoja Dievas. 15 proc. nėra tikri, kad Jėzus tikrai gyveno. 20 proc. mano, kad Jėzus buvo tik išskirtinis žmogus.

Žvelgiant į Lietuvos padėtį iš katechetinės perspektyvos, būtų galima išskirti keletą katalikybės sampratų. Toliau bus aptariamos keturios iš jų: „tradicinė“, „paprotinė“, „prietarinė“ ir „sąmoninga, veikli ir gyva“. Šios katalikybės sampratos, arba formos, turi specifi-

¹⁴ Duomenys paimti iš: *Navickas A.* Trys atodūsių žvelgiant į Lietuvą // *Sandora.* 2002. Nr. 2. P. 12–13. Straipsnyje naudojami prieš keletą metų Vilniaus Religijos studijų centro atliktų tyrimų rezultatai.

nius pastoracinius poreikius, į kuriuos būtina atsižvelgti planuojant katechetinę veiklą parapijose ir centruose.¹⁵

„*Tradicinė katalikybė*“. Frazė „tradiciniai katalikai“ gana dažnai vartojama įvairiausiose situacijose. Paprastai ja norima nusakyti tuos žmones, kurie menkai domisi savo katalikišku tikėjimu ir apsiriboja dalyvavimu Mišiose 1–2 kartus per metus. Šiame skyriuje frazė „tradicinė“ katalikybė vartojama kitokia, gerokai teigiamese prasme. „Tradicinė“ katalikybė – iš tėvų ir senelių *perimtos* katalikiškos pažiūros ir praktikos, kurioms bent iš dalies trūksta asmeniško apsisprendimo – jos remiasi ne sąmoningu apsisprendimu, bet tradicijos palaikymu. Paklaustas, kodėl jis yra katalikas, toks žmogus atsakys, jog „reikia būti kataliku, nes taip darė tėvai ir seneliai“, „kaip radome, taip ir paliksime“ arba „tiesiog taip reikia“. Tačiau, nors ir su trūkumais, „tradicinis“ katalikas gyvena katalikišką gyvenimą: sekmadieniais eina į šv. Mišias, reguliariai meldžiasi, gavėnios penktadieniais pasninkauja, stengiasi laikytis dešimties Dievo įsakymų ir t. t. Jam trūksta žinių, tai yra, jis dažnai nemokės paaiškinti, kodėl elgiasi vienaip ar kitaip. Jo katalikiškumui taip pat trūksta asmeniško apsisprendimo: jis taip daro ne todėl, kad kėlė klausimą „ar katalikiškas tikėjimas yra tiesa?“ ir rado teigiamą atsakymą į jį. Kaip minėta, jo katalikiškumas remiasi ne tiesos ir Dievo ieškojimu, bet tradicijos palaikymu. Tačiau, nors ir su trūkumais, tai yra tikras katalikiškumas: tiek tokių žmonių pasaulėžiūra ir vertybės, tiek jų elgesys iš esmės yra katalikiški.

„Tradicinės“ katalikybės defektai ypač išryškėja nagrinėjant, kokią vietą joje užima Kristus. Dažnai Jėzus Kristus yra viena iš daugelio tokio tikėjimo sudedamųjų dalių, tačiau retai kada būna jo pagrindas ir centras. Neretais atvejais gali netgi išsivystyti kraštutinė „tradicinės“ katalikybės forma, kuriai Kristus beveik nereikalingas. Tokią situaciją iliustruoja vienas neseniai įvykęs pokalbis. Nedidelio Lietuvos miestelio parapijoje aktyvus klebonas suorganizavo dvasinio susikaupimo dieną, skirtą dalyvių asmeninio ryšio su Jėzumi atnaujinimui. Susirinko daugiausia aktyvieji parapijos nariai, tie, kuriuos klebonui pavyko sukviesti. Antroje seminaro pusėje visi

¹⁵ Plačiau šios formos aptariamos: *Lukaševičius A.* (2007). Katechetinė situacija Lietuvoje: šiandieninės problemos ir perspektyvos // *Soter*. 2007. Nr. 23 (51). P. 167–177. Kaunas: VDU leidykla.

dalyviai susiskirstė į mažesnes grupes, kuriose dalinosi savo asmenine patirtimi ir supratimu apie tai, kas yra Jėzus ir kokia Jo vieta dvasiniame gyvenime. Vienas šiuo klausimu pasisakęs vyriškis drašiai išdėstė savo poziciją: jis tikęs į Dievą, o kaip ten yra su Jėzumi ir su Jo Prisikėlimu, tai „kas ten žino“. Ši jo pozicija kitų grupelės dalyvių protestų nesulaukė. Netgi atvirksčiai, bent dalis jų išreiškė panašią nuomonę. Svarbu tai, kad ši pozicija tam vyriškiui visiškai netrukdo praktikuoti tikėjimo (to paties seminaro metu jis kartu su kitais dalyvavo šv. Mišiose). Šis pavyzdys iliustruoja gana paradoksalią „katalikybės be Kristaus“ formą: tokia „katalikybė“ gali puikiai funkcionuoti, netgi jeigu manytume, kad Jėzus tėra tik legendinė, išgalvota asmenybė (tai netrukdo ir toliau eiti į šv. Mišias, kalbėti maldas, pasninkauti ir pan.). Tai, kad tokia „katalikybės be Kristaus“ forma nėra retenybė, rodo anksčiau minėti tyrimai: 1997 m. 15 proc. Lietuvos *katalikų* (ne visų gyventojų!) teigė nesą tikri, ar toks žmogus Jėzus iš viso gyveno, o dar penktadalis manė Jį esant tik pranašą ir išskirtinį žmogų. Ir tai netrukdė jiems būti katalikais! O juk tokios tikėjimo tiesos kaip Jėzaus Prisikėlimas ir dieviškumas yra pačiame katalikiškojo tikėjimo centre.

Šalia asmeniškumo ir sąmoningumo stygiaus svarbus „tradicinės“ katalikybės trūkumas yra tai, kad jos beveik neįmanoma perduoti jaunajai kartai. Iškilus klausimui dėl katalikiškų pažiūrų ar praktikų, pavyzdžiui, Velykinės išpažinties, jaunimo neįtikina argumentai – „nes taip darė tėvai ir seneliai“, arba „reikia eiti išpažinties ir viskas“. Atvirksčiai, tokie jaunuoliams išdėstomi argumentai tik patvirtina, kad katalikybė yra kažkas atsilikusio, sustingusio, negyvo, nesiderinančio su moderniu gyvenimu. Todėl didžioji dalis „tradicinių“ katalikų yra vyresnio amžiaus žmonės, daugiausia moterys. Kadangi „tradiciniams“ katalikams trūksta sąmoningo asmeninio ryšio su Jėzumi, šių žmonių pastoracijos esmė yra kvietimas į šį ryšį ir iš jo kylančią draugystę su Jėzumi. Taigi reiktų jiems suprantamu ir kultūriškai priderintu būdu pateikti kerigmą.

„*Paprotinė*“ *katalikybė*. Nykstant „tradicinei“ katalikybei, formuojasi tai, ką būtų galima vadinti „paprotine“ katalikybe: vidurinė ir jaunoji karta išlaiko kai kuriuos išorinius katalikiškumo elementus (pvz., Kūčios, margučių marginimas per Velykas, kai kurios katalikiškos praktikos ir pan.), bet praranda „tradicinei“ katalikybei vis dar bū-

dingą katalikiškų pažiūrų ir praktikų laikymąsi. Katalikybė lieka tik papročiu, kuris palaikomas kaip, pavyzdžiui, dalis lietuviškos kultūros, tačiau reikšmingesnės įtakos realiam gyvenimui ir mąstymui neturi. „Paprotinė“ katalikybė skiriasi nuo „tradicinės“ tuo, kad kasdieniame gyvenime jau nėra stengiamasi vadovautis katalikiškais pažiūromis ir vertybėmis. Jei „tradicinėje“ katalikybėje vidinės nuostatos vis dar yra aiškiai katalikiškos (nors ir su nemažais trūkumais), tai „paprotinėje“ iš katalikybės liko tik tarsi išorinis „kiautas“, giliau nepaveikiantis mąstysenos ir gyvensenos. Tai būtų galima palyginti su paparčio žiedo ieškojimu Joninių naktį. Daugelis esame tai darę, bet visi puikiai suprantame, kad tai tik žaidimas, neturintis jokios įtakos realiam gyvenimui¹⁶. Panašiai „paprotinėje“ katalikybėje suprantamos katalikiškos pažiūros ir praktikos – tai yra gražus žaidimas, mūsų lietuviškos kultūros dalis, ir todėl jį reikia palaikyti. Tačiau būtų neprotinga ir net absurdiška juo vadovautis kasdieniame gyvenime.

Šiandien tokia laikysena dažnai pastebima švenčiant Santuokos sakramentą. Nors didelė dalis besituokiančiųjų Lietuvoje vis dar priima šį sakramentą, bent kiek atidesnis žvilgsnis rodo, kad sakramentinė malonė dažniausiai nėra suprantama kaip svarbiausias dalykas¹⁷. Į pirmą vietą iškeliami išoriniai ir antraeiliai elementai, pavyzdžiui, bažnyčios aplinkos ir vargonų muzikos sukurtas iškilmingumas. Todėl jaunavedžiams yra visiškai nesuprantamas reikalavimas tuoktis savo parapijos bažnyčioje (juk jos interjeras taip prastai derinasi prie jaunosios išpūdingos suknelės!). Realiems gyvenimo pasirinkimams šis sakramentas didesnės įtakos nedaro. Turbūt tiksliausiai šią poziciją nusako žodis „susitvarkyti“. „Paprotinėje“ katalikybėje iš esmės visas katalikiškas tikėjimas ir gyvenimas suvedamas į formalų „susitvarkymą“, kaip sakoma, „dėl visa ko“. Dažnai šis noras susitvarkyti yra esminis faktorius, dėl kurio apskritai išlaikomas šis labai paviršutiniškas katalikiškumas.

¹⁶ Dar viena visiems žinoma situacija yra piršlio buvimas vestuvėse – tai paprotys, kurio dažnai laikomasi, nors jis jokios įtakos jaunavedžių kasdieniam gyvenimui ir mąstymui neturi. Kitas panašus žaidimas yra Kalėdų Senelis.

¹⁷ Šiai problemai spręsti didelis dėmesys skiriamas Kauno arkivyskupo dekretu: *Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius*. Dekretas „Dėl silpną ryšį su parapijomis turinčių tikinčiųjų sielovados“ http://kaunas.lcn.lt/08/dekretai/html/d299_20051012.html 2006 12 11.

„Paprotinės“ katalikybės aplinkai skirta katechezė didele dalimi yra panaši į skirtąją „tradicinei“: būtina didelį dėmesį skirti Jėzui ir asmeniniam ryšiui su Juo, tai yra kerigmai. Tik atsiradus šiam ryšiui taps aktualios tolesnės temos – sakramentai, malda, Šventasis Raštas, ir t. t.¹⁸ Skirtumas būtų tas, kad „paprotonius“ katalikus bus dar sunkiau pakviesti į kokias nors tikėjimo ugdymo programas, nes jie, skirtingai nuo „tradicinių“, įsitikinę, kad katalikybė nėra kasdieniam žmogaus gyvenimui aktualus dalykas. Todėl „paprotoniams“ katalikams reikalingas sudominimas, kuris parengtų juos išgirsti kerigmą. Po kerigmos dažniausiai jiems bus reikalinga tikėjimo pagrindus teikianči katechezė, nes jų žinios tikėjimo tiesų srityje dažniausiai labai menkos. Bažnyčios dokumentai katechezės tema skiria daug dėmesio šių žmonių pastoracijai. Iš esmės jiems ir yra skirta Jono Pauliaus II paskelbta *naujoji evangelizacija*.

„*Prietarinė katalikybė*“. Kadangi „paprotinė“ katalikybė vis mažiau patenkina žmogui įgimtą dvasinio gyvenimo alkį, ieškoma kitų būdų jam patenkinti. Tačiau ieškoma ne katalikybėje, nes ji suprantama tik kaip gerbtinas senovės paprotys, „žaidimas“, mažai ką bendro turintis su realiu gyvenimu, taip pat ir su realiais dvasiniais troškimais. Žmogus dvasinio peno ieško įvairiuose šiandien plintančiuose pagoniškuose ir sinkretiniuose pseudodvasingumuose, pvz., *naujajame amžiuje* (*New Age*), parapsichologijoje, horoskopuose, „piramidėse“, eidami pas ekstrasensus, į būrimo salonus ir t. t. Šie pseudodvasingumai neatmeta katalikybės, bet atskirus jos elementus suplaka su kitomis religijomis ar maginėmis praktikomis. Taip iš „paprotinės“ katalikybės išsivysto „prietarinė“ katalikybė – atskirų katalikiškų elementų įtraukimas į įvairias kitas, dažniausiai magines, pasaulėžiūras. Pavyzdžiui, kartais galima išgirsti žmones sakant: „mano draugui reikia pasikrikštyti – jam labai nesiseka“. Čia krikšto sakramentas sutapatinamas su sėkmę nešančiu amuletu. Arba, „nu-einu į bažnyčią atsigauti – ten geros auros“. Įdomu tai, kad įvairūs ekstrasensai dažnai ne tik neprieštarauja, bet net ragina naudotis katalikiškais praktikomis, pavyzdžiui, išpažintimi. „Prietarinėje“ katalikybėje katalikiškos praktikos remiasi ne katalikišku-monoteis-

¹⁸ BKV pabrėžia, kad katechezė vaisinga tik tada, kai ji seka po kerigmos priėmimo (žr. BKV 61–62).

tinu pagrindu, tačiau visiškai kitu, dažniausiai maginiu. Žmogus priima katalikybę, tačiau ne kaip atsidavimą Jėzui ir draugystę su Juo, o kaip būdą pasiekti norimų rezultatų ar padidinti savo magines galias. Taigi ši katalikybės forma vadinama „prietarine“ ne todėl, kad kitose formose nėra prietarų pavojaus,¹⁹ bet kad „prietarinėje“ katalikybėje prietarai arba magija tampa pamatu, ant kurio statomi visi kiti elementai, taip pat ir katalikiški.

„Prietarinės“ katalikybės problemų sprendimo būdai gali būti gerokai sudėtingesni nei dviejų anksčiau aptartų formų. Čia jau neužteks standartinio evangelizacijos modelio, kurio centre yra kerigma ir po jos einanti katechezė. Gali būti netgi taip, kad „prietarinis“ katalikas be jokių problemų priims ir kerigmą, ir katechezę, tačiau jo supratimu tai bus, pavyzdžiui, kokios nors rytietiškos religijos apibūdintas „šuošis į aukštesnį [sąmonės] lygmenį“²⁰, o ne draugystė su Kristumi. Jei kuris nors katechezės elementas atvirai prieštarauja jo sampratoms (pavyzdžiui, tikėjimui reinkarnacija), jis tai gali sau paaiškinti kaip laikiną katalikybės klaidą, iš kurios ji ateityje „išsaug“. Jeigu „tradicinėje“ ir „paprutinėje“ katalikybėje susiduriame su krikščioniškojo tikėjimo trūkumais, panašiais į tuščias „erdves“, tai „prietarinėje“ katalikybėje šios tuštumos pradedamos užpildyti, tačiau ne krikščionišku turiniu. Katechezės užduotis tokioje situacijoje priklausys nuo to, kokio lygio sumaištis yra žmogaus religinėse pažiūrose. Kai kuriais atvejais gali pakakti tiesiog teisingos informacijos pateikimo, tačiau dažnai reikės ilgo ir kantraus darbo išnarpliojant supainiotą pažiūrų kamuolį. Šiame darbe gali praversti apologetika – loginis tikėjimo dalykų svarstymas sveiku protu.²¹ Tačiau pernelyg stiprus loginių argumentų akcentavimas gali sukelti gynybinę reakciją ir nesibaigiančią pole-

¹⁹ KBK nurodo, kad prietarai kaip dekalogo pirmojo įsakymo pažeidimas yra pagunda bet kuriam tikinčiajam: „Prietarai yra iškreiptas religinis išgyvenimas ir jį lydintis elgesys. Jie gali brautis ir į tikrojo Dievo garbinimo apeigas, kai, pavyzdžiui, vieniems ar kitiems apskritai teisėtiems arba būtiniems veiksams teikiama kokia nors magiška reikšmė. Maldų ar sakramentinių ženklų veiksmingumą priskirti vien tik išorinei jų pusei, paliekant nuošaly jiems būtiną vidinį nusiteikimą, reiškia pasiduoti prietarams“ (KBK 2111).

²⁰ *Schaeffer, Francis*. Kaip pateikti krikščioniškąjį tikėjimą mūsų kartai (vertė L. Andronovienė) // *Prizmė*. 1999. Nr. 2. P. 18.

²¹ Apologetikos sąsaja su katecheze minima CT 18.

miką. Vis dėlto tikėjimo kelyje svarbiausi ne argumentai, o paties žmogaus atvirumas tiesai ir noras jai paklusti. Kita vertus, „prietariniai“ katalikai neretai pasižymi noru gilintis į dvasinius dalykus negailėdami tam laiko, jėgų ir pinigų. Dažnai jie intensyviai skaito dvasinę literatūrą, lanko paskaitas ir net mokamus kursus, važiuoja į tolimas keliones ir pan. Tai yra, jie stipriai veržiasi dvasinių dalykų link, tačiau šis veržimasis yra nuklydęs į klystkelius. Padėjus jiems rasti teisingą kelią, jų dvasinė pažanga gali būti labai sparti.

„*Gyva, sąmoninga ir veikli katalikybė*“. Vatikano II Susirinkimo dekretas *Christus Dominus* nurodo, kad katechezės siekinys yra „gyvas, sąmoningas ir veiklus“²² tikėjimas. Šis Susirinkimo tekstas ypač dažnai cituojamas katechetinėje literatūroje apibūdinant katechezės tikslus²³. Toks tikėjimas yra tinkama alternatyva „tradicinei“, „paproatinei“ ir „prietarinei“ katalikybei. Tikėjimas turi būti *gyvas* – apimti visą žmogų ir vesti jį į *asmeninę* bendrystę su Dievu. Ši bendrystė ypač pasireiškia maldoje kaip asmenų pokalbis, draugystė. Gyvas tikėjimas yra tiesiogiai susijęs su atsivertimu kaip apsisprendimu keisti gyvenimo kryptį. Tikėjimas yra *sąmoningas* – žmogus gerai supranta ir gali paaiškinti, ką ir kodėl jis tiki. Ši svarbi sritis apima intelektualines žmogaus galias ir tikėjimo tiesų žinojimą. Tikėjimas yra *veiklus* – jis pasireiškia žmogaus elgesyje tiek kasdieniuose, tiek ilgalaikiuose pasirinkimuose. Tai apima viską – asmeninį gyvenimą, šeimą, darbą, dalyvavimą socialiniame, politiniame gyvenime ir t. t. Negalime būti katalikais tik sekmadienį bažnyčioje, nebūdami jais likusias savaitės dienas. Šis tikėjimo pasireiškimas elgesyje yra viso mūsų tikėjimo patikrinimas ir matas. Jėzus žmogaus išganyką susiejo būtent su tuo, kiek jo tikėjimas matomas kasdieniuose *veiksmuose*: „Ateikite, mano Tėvo palaimintieji, paveldėkite nuo pasaulio sukūrimo jums paruoštą karalystę! Juk aš buvau išalkęs, ir jūs mane pavalgydinote, buvau ištroškęs, ir mane pagirdėte, buvau keleivis, ir mane priglaudėte“ (Mt 25, 34–35).

Norint pasiekti „gyvą, sąmoningą ir veiklų“ tikėjimą, būtinas *suaugusiojo atsivertimas*. Šis atsivertimas yra visos katechezės ir apskritai sielovados pagrindinis tikslas. Tam, kad jis įvyktų, reikia, kad brandą pa-

²² *Vatikano II Susirinkimas*. Dekretas dėl vyskupų pastoracinių pareigų Bažnyčioje *Christus Dominus* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. Aidai. 2001. 14.

²³ Plg. BKV 66. Kelly, Francis D. *The Mystery We Proclaim*. Catechesis at the Third Millennium. Huntington, IN: Our Sunday Visitor. 1993. P. 33–34.

siekęs žmogus ieškotų teisingų atsakymų į svarbiuosius gyvenimo klausimus ir gilintųsi į tikėjimą. Tokį jo ieškojimą ir gilinimąsi skatina (galima sakyti, „aptarnauja“) suaugusiųjų katechezė ir evangelizacija.²⁴ Kitas svarbus veiksnys yra bendruomeninė patirtis: „gyvas, sąmoningas ir veiklus“ tikėjimas gali vystytis tik patiriant krikščionišką bendruomeninį gyvenimą.²⁵ Užgimęs „gyvas, sąmoningas ir veiklus“ tikėjimas toliau brandinamas gyvenant sakramentinį-bendruomeninį gyvenimą. Šio gyvenimo pagrindiniai elementai yra sekmadienio Mišios ir reguliarus Sutaikinimo sakramento šventimas bei įvairios krikščioniškos bendrystės formos. Be suaugusiųjų katechezės ir bendruomenių ugdymo nepageidaujamų tendencijų sustabdyti nepavyks, net jei mums ir labai gerai sektųsi darbas kitose srityse, pavyzdžiui, tikybos mokymas mokyklose ir vaikų rengimas Pirmajai Komunijai. To impulso, kurį gauna vaikas ar paauglys, suaugusiojo atsivertimui pasiekti nepakanka. Krikščioniškas vaikų ir paauglių švietimas yra labai reikalingas, tačiau jo negalima nutraukti jiems sulaukus pilnametystės. Jį nutraukus, jie tikriausiai papildys „paprotnių“ ar „prietarinių“ katalikų gretas.

Baigiant būtina pažymėti, kad tokia statistiniais duomenimis besiremianti analizė nurodo tik bendras tendencijas. Jų žinojimas yra naudingas sudarant planus darbui su *didelėmis* žmonių grupėmis, pavyzdžiui, mokyklos mokinių tėveliais ar vyskupijoje besiruošiančiais Santuokos sakramentui. Tačiau kiekvieno žmogaus samprata greičiau-siai apims kelių katalikybės formų derinį. Norint suprasti atskiro žmogaus situaciją, reikia jį gerai pažinti, o tai nėra lengva. Todėl nederėtų skubotai jį priskirti vienai ar kitai čia aprašyti kategorijai.

²⁴ Vaikų ir paauglių katechezė yra reikalinga tam, kad žmogui padėtų kuo sklandžiau ateiti iki suaugusiųjų tikėjimo etapo. Tačiau tik suaugusiųjų katechezė tiesiogiai siekia suaugusiojo atsivertimą. BKV 59 nurodo: „Suaugusiųjų katechezė yra nukreipta į asmenis, galinčius sąmoningai priimti tikėjimą ir jam atsakingai įsipareigoti; dėl šios priežasties ji yra pagrindinė katechezės forma, prie kurios yra derinamos visos kitos katechezės formos“.

²⁵ CT 24 nurodo: „Katechezė rizikuoja tapti sterili, jei tikinti ir krikščioniškai gyvenanti bendruomenė nepriima katechumeno tam tikroje savo katechezės stadijoje“. Tai, kas čia pasakyta apie katechumenus, galioja ir kitiems katechizuojamiesiems. Bendruomenės vaidmuo plačiai aptariamas 1990 metais paskelbtame Bažnyčios dokumente: *Tarptautinė katechezės taryba*. Suaugusiųjų katechezė krikščionių bendruomenėje // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/suaugusiu-katecheze-krikscioniu.html. 2006 12 27.

1.3. Naujoji evangelizacija

Literatūra: ♦ Jono Pauliaus II posinodinis apaštališkasis paraginimas *Christifideles Laici*. Nr. 4, 34, 64.

Naujoji evangelizacija yra Jono Pauliaus II nurodytos gairės Bažnyčios veiklai nukrikiščionėjančioje aplinkoje, t. y. tradiciškai krikščioniškuose kraštuose, kuriuose vis labiau įsigali sekuliarizmas (žr. RM 33, BKV 58–59). Jonas Paulius II frazę *naujoji evangelizacija* pirmą kartą pavartojo praeito amžiaus devintojo dešimtmečio viduryje. Nuo to laiko *naujoji evangelizacija* yra viena iš pačių svarbiausių sąvokų, apibūdinančių Jono Pauliaus II pontifikatą. Jo metu naujosios evangelizacijos tema buvo minima praktiškai visuose Bažnyčios dokumentuose, skirtuose pastoracijai ar katechezei. Savo pirmtako pradėtą veiklą toliau tęsia popiežius Benediktas XVI.

Kas yra naujosios evangelizacijos esmė? Anksčiau – prieš 100 metų ir daugiau – kerigmos skelbimu užsiėmė tik misionieriai, vykstantys į tokimus kraštus, kur apie Kristų žmonės dar nebuvo girdėję. Tačiau XX amžiaus pabaigoje staiga paaiškėjo, kad daugumai vadinamųjų krikščioniškų ir katalikiškų kraštų būtina vėl išgirsti kerigmą. Nors dauguma žmonių ten yra krikštyti ir priėmę kitus sakramentus, jų elgesys, mąstymas, pasaulėžiūra, pasaulėjauta ir kt. mažai kuo skiriasi arba visai nesiskiria nuo nekrikštytųjų. Kitaip sakant, Krikšto ir kitų sakramentų malonei dėmesys nebuvo skirtas, žmonių gyvenimas liko neperkeistas susitikimo su Kristumi. Tokie žmonės vadinami „nominaliais katalikais“ tai yra jie tik vadinasi katalikais, bet negyvena, nesielgia, nemąsto kaip katalikai. Nors jų priimti sakramentai yra tikri ir galiojantys, bet sakramentinė malonė lieka nepanaudota. Tokių žmonių pastoracija yra labai panaši į pastoraciją misijų kraštuose, kur žmonės apie Kristų ir Bažnyčią nėra nieko girdėję. Tuose kraštuose pastoracija vyksta pagal *ad gentes* modelį (aptartą kitame skyriuje). Nominaliųjų katalikų pastoracija taip pat vyksta pagal panašų modelį: jiems reikia išgirsti bei priimti kerigmą ir po jos einančią tikėjimo pagrindų katechezę. Todėl BKV pabrėžia, kad šioje situacijoje „pirminis skelbimas ir pirminė katechezė tampa prioritetiniu pasirinkimu“ (BKV 58). Šių žmonių pastoracijos užduotis yra padėti jiems sąmoningai priimti ir naudoti juose esančią sakramentinę malonę.

BKV 59 pateikia tris fundamentalias gaires Bažnyčios veiklai įvairiomis aplinkybėmis, taigi ir naujosios evangelizacijos sąlygomis:

1. Misija *ad gentes* yra pavyzdinis modelis visos misijinės veiklos, kurią vykdo Bažnyčia. *Ad gentes* yra būtent ta misijinė veikla, kurią Jėzus tiesiogiai perdavė Bažnyčiai Didžiuoju siuntimu. Naujoji evangelizacija negali užimti misijos *ad gentes* vietos. *Ad gentes* ir toliau lieka visos misijinės veiklos pavyzdinis modelis ir pirminė užduotis.

2. Krikšto katechumenatas yra visos katechezės modelis. Kitos katechezės formos turi semtis įkvėpimo krikšto katechumenate tiek apibrėždamos savo tikslus, tiek procesą tiems tikslams pasiekti.

3. Suaugusiųjų katechezė „yra pagrindinė katechezės forma, prie kurios yra derinamos visos kitos katechezės formos“.

1 skyriaus užduotys ir klausimai

1. Anot Jono Pauliaus II, šiandien pasaulyje egzistuoja 3 evangelizacijos padėties situacijos. Trumpai jas apibūdinkite ir nurodykite, kurioje iš jų vykdoma *naujoji evangelizacija*.
2. Atsakykite susipažinę su Jono Pauliaus II kalba Lietuvos vyskupams 1999 metais: ♦ kokią vietą kalboje užima nuorodos dėl katechezės? ♦ ką popiežius sako dėl „pamokinio“ tipo katechezės? ♦ kaip užsimenama apie katechezės santykį su tikybos mokymu? ♦ ką popiežius teigia apie naująją evangelizaciją? ♦ kokios nuorodos pateiktos dėl suaugusių katalikų formavimo? Susiekite popiežiaus nuorodas su šiame skyriuje išdėstyta medžiaga.
3. Kas yra ir kodėl reikalinga naujoji evangelizacija?
4. Žvelgiant iš katechetinės perspektyvos, kokias Lietuvoje vyančias katalikybės sampratas, arba formas, galima išskirti?

2. Bažnyčios misija *Ad gentes* – pagrindinis evangelizacijos modelis²⁶

Literatūra: ♦ Vatikano II Susirinkimo dekretas „Dėl Bažnyčios misijinės veiklos *Ad gentes*“. Nr. 10–18.

Šiame skyriuje aptariamas *Ad gentes* modelis, kuris, kaip teigia BKV 90, yra pagrindinis visos evangelizacinės veiklos modelis. Šis modelis turi galimybę suteikti pastoraciniam darbui bendrą kryptingą struktūrą. Misijos *Ad gentes* šiandieninės sampratos ištakos slypi Vatikano II Susirinkimo dekrete „Dėl Bažnyčios misijinės veiklos *Ad gentes*“. Šis dokumentas nurodo pastoracinio darbo etapus, kuriuos vykdo pastoracinis darbuotojas (misionierius, kunigas, katechetas) misijų kraštuose. *Ad gentes* yra pats bendriausias visos evangelizacinės veiklos modelis, taigi jis bus reikšmingas ir darbui naujosios evangelizacijos sąlygomis.

Ad gentes modelis pateikiamas lentelės forma. Visas pastoracinis procesas sugrupuotas į 4 etapus. Atskirai pateiktas pastoracinio darbuotojo veiklos kiekvienu etapu aprašymas (2 stulpelis) ir siekiamas pastoracinio darbo rezultatas (3 stulpelis).

Etapas	Veikla, kurią vykdo pastoracinis darbuotojas (misionierius, kunigas, katechetas ir t. t.)	Klausytojo atsiliepimas, įvykstantis jam bendradarbiaujant su Dievo malone (šio atsiliepimo siekia pastoracinis darbuotojas)
I	Krikščioniškasis <i>liudijimas</i> tiesoje ir meilėje	Rimtas susidomėjimas krikščionybe [etapo pabaigos požymis: žmogus tampa aktyviai „ieškantis“]
II	Pirminis Evangelijos skelbimas (<i>kerigma</i>)	Pirminis atsivertimas (arba įtikėjimas) [etapo pabaigos požymis: gebėjimas sąmoningai ir sąžiningai melstis „Nusidėjėlio maldą“]

²⁶ Šis skyrius yra parengtas pagal straipsnį: *Lukaševičius A. Ad gentes* modelio taikymas šiandienos jaunimo pastoracijoje Lietuvoje // *Soter*. 2004. Nr. 12 (40). P. 69–76. Kaunas: VDU leidykla.

Etapas	Veikla, kurią vykdo pastoracinis darbuotojas (misionierius, kunigas, katechetas ir t. t.)	Klausytojo atsiliepimas, įvykstantis jam bendradarbiaujant su Dievo malone (šio atsiliepimo siekia pastoracinis darbuotojas)
III	Tikėjimo pagrindus teikianti <i>katechezė</i>	Tikėjimo pagrindai (prasideda nuolatinis atsivertimas) [etapo pabaigos požymis: gebėjimas sąmoningai ir sąžiningai melstis Apaštalų Tikėjimo išpažinimą]
IV	Tikinčiųjų pastoracija	Sakramentinis bendruomeninis gyvenimas (toliau vyksta nuolatinis atsivertimas, vedantis į krikščioniškąjį brandumą) [etapas tęsiasi visą likusį gyvenimą].

BKV šią struktūrą aprašo taip:

47. Nors Bažnyčia ir turi išganymo priemonių pilnatvę, ji veikia laipsniškai. Susirinkimo dekrete *Ad gentes* aiškiai atskleista evangelizacijos proceso dinamika: krikščioniškasis liudijimas ir artimo meilė (11–12), Evangelijos skelbimas ir kvietimas atsiversti (13), katechumenatas ir įsikrikščioninimas (14), krikščionių bendruomenės ugdymas sakramentais ir tarnystėmis (15–18). Tokia yra Bažnyčios įskiepijimo ir statydinimo dinamika.

56. Tikėjimas yra dovana, skirta bręsti tikinčiųjų širdyse. Prisirišimas prie Jėzaus Kristaus pradeda visą gyvenimą trunkantį nuolatinio atsivertimo procesą: kas įtiki, tas yra kaip ką tik pasaulio šviesą išvydęs kūdikis ir pamažu augs bei taps suaugusiu, trokštančiu būti tikru vyru „pagal Kristaus pilnatvės amžiaus saiką“.

Tikėjimo ir atsivertimo procese teologijos požiūriu galima išskirti įvairių svarbių momentų:

a) *Susidomėjimas Evangelija*. Pirmasis momentas yra netikinčiojo, abejingojo ar kitos religijos sekėjo širdyje kaip pirmojo skelbimo padarinys kylantis susidomėjimas Evangelija, nors dar nėra tvirto apsisprendimo. Šis pirmasis žmogiškosios dvasios judesys tikėjimo link, jau pats malonės vaisius, vadinamas įvairiai: „potraukiu į tikėjimą“, „parengimu Evangelijai“, polinkiu į tikėjimą, „religiniais ieškojimais“. Bažnyčia tokio nerimo apimtus žmones vadina „prijaučiančiais“.

b) *Atsivertimas*. Kad taptų tvirtu apsisprendimu, šiam pirmam susidomėjimui reikia ieškojimams skirto laiko. Apsisprendimas tikėjimo naudai turi būti pasvertas ir subrandintas. Šie Šventosios Dvasios ir keriginio skelbimo paskatinti ieškojimai rengia atsivertimui, kuris – žinoma – yra „pradinis“, tačiau kartu jau apima prisirišimą prie Jėzaus Kristaus ir norą gyventi juo sekant. Toks „pagrindinis pasirinkimas“ padeda pagrindą visam krikščioniškajam Viešpaties mokinio gyvenimui.

c) *Tikėjimo išpažinimas*. Savęs atidavimas Jėzui Kristui sužadina tikinčiojo troškimą giliau jį pažinti bei su juo susitapatinti. Katechezė supažindina jį su tikėjimu ir moko krikščioniškai gyventi; ji padeda jam leisti dvasiniu keliu, paženklintu „laipsniško galvosenos ir veiksenos keitimosi“, lydimo atsižadėjimų bei kovų, bet kartu ir Dievo be saiko dovanojamų džiaugsmų. Jėzaus Kristaus mokinys tada geba išpažinti tikėjimą gyvai, nedviprasmiškai ir veiksmingai.

d) *Tobulėjimo kelias*. Ši pamatinė branda, iš kurios kyla tikėjimo išpažinimas, nėra nuolatinio atsivertimo proceso galutinis taškas. Tikėjimo išpažinimas per Krikštą padeda pagrindą dvasiniam statinui, kuriam skirta kilti vis aukščiau. Nuolatos skatinamas Dvasios, maitinamas sakramentų, maldos ir artimo meilės praktikos, palaikomas daugialypių tikėjimo nuolatinio ugdymo formų, pakrikštytasis stengiasi persiimti Kristaus troškimu: „Būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas“. Tai kiekvienam pakrikštytajam adresuojamas kvietimas į pilnatvę.²⁷

Ad gentes modelis į žmogaus dvasinį gyvenimą žvelgia kaip į tikėjimo, arba atsivertimo, kelionę ir pačiais bendriausiais bruožais parodo šios kelionės etapus – nuo susidomėjimo krikščionybe iki brandaus įsijungimo į bendruomenės sakramentinį gyvenimą. Kartu šis modelis parodo, kokią veiklą turi vykdyti pastoracinis darbuotojas, padėdamas žmogui atsivertimo kelionėje. Kadangi modelis *Ad gentes* yra paremtas žmogaus *sąmoningu asmeniniu apsisprendimu* atsigręžti į Dievą, šis modelis netinka vaikams. Vaiko tikėjimas remiasi ne tiek asmeniniu apsisprendimu, kiek tėvų ir kitų vaikui svarbių asmenų pavyzdžiu. Paauglystėje sparčiai vystosi gebėjimas daryti asmeninius apsisprendimus, todėl paauglių pastoracijai modelis *Ad gentes* su nedidelėmis adaptacijomis puikiai tinka.

²⁷ BKV 47, 56.

Krikščioniškasis liudijimas tiesoje ir meilėje. Misija *Ad gentes* visų pirma apibrėžia Bažnyčios veiklą ten, kur apie Kristų, Evangeliją ir Bažnyčią žmonės dar nieko nežino. Taip yra misijų kraštuose – kai kuriuose regionuose Afrikoje, Okeanijoje ir pan. Ten nuvykę misinieriai kurį laiką jokio tiesioginio skelbimo nevykdo, o paprasčiausiai gyvena su vietiniais žmonėmis, susipažįsta su jų kultūra, jiems tarnauja. Šis laikotarpis gali tęstis neapibrėžtą laiką – nuo kelių savaičių iki keliasdešimties metų. Jis baigiasi tada, kai vietinių žmonių sąmonėje subręsta klausimai – išsakyti arba ne: kodėl jūs mums padedate? kodėl jūs mūsų neišnaudojate? kodėl jumyse yra daugiau džiaugsmo, negu kituose žmonėse? Šie klausimai rodo susidomėjimą krikščionybe ir, kartu, atėjusį laiką žengti į kitą etapą – pateikti jiems atsakymą.

Lietuvoje praktiškai visi žmonės yra girdėję apie Kristų ir Bažnyčią, bet nemaža dalis katalikų savo priklausymą Bažnyčiai supranta kaip atsitiktinį, kultūriškai sąlygotą, gyvenimui realios įtakos neturintį dalyką. Tokiems žmonėms reikia pradėti nuo pat pradžių – tai yra reikalingas rimtas susidomėjimas krikščionybe. Tai, kad jo trūksta, rodytų tokie klausimai ir teiginiai, viena ar kita forma pasitaikantys tarp krikštytų katalikų: argi visos religijos nėra vienodai geros? Ar neužtenka būti geru žmogumi, kam dar ta religija? Argi išsilavinęs šiuolaikinis žmogus gali būti gilias ir nuoširdžias tikintis katalikas? Ar įmanoma suderinti katalikišką tikėjimą su mokslo pasiekimais ir moderniu šiandieniniu gyvenimu? Sutinku, kad Jėzus buvo geras ir išmintingas žmogus, bet netikiu, kad Jis buvo Dievas. Jeigu Dievas ir yra, tai Jis – tam tikra paslaptinga visaapimanti energija, o ne katalikų dogmose vaizduojama Trejybė ir pan. Taip ir panašiai mąstantis katalikas dar nežino, kad katalikybė kalba apie jam asmeniškai labai aktualius ir gyvybiškai svarbius dalykus. Jam reikia padėti pamatyti, kad krikščionybė nėra tik viena iš daugelio religijų ir pasaulėžiūrų, kurią reikia palaikyti kaip dalį mūsų lietuviškumo arba kaip visuomenės moralei naudingą dalyką.

Rimtas susidomėjimas krikščionybe gali įvykti labai įvairiai: per gerą knygą, filmą, pamokslą, per skaudų ar džiaugsmingą įvykį asmeniniame gyvenime, per religinį patyrimą ir t. t. Tačiau geriausiai šiame etape pasitarnauja gyvas krikščioniško gyvenimo liudijimas, ypač jo bendruomeninės formos. Šiame dvasinės kelionės etape žmogus tampa aktyviai ieškančiu. Aktyvų ieškojimą rodo rimtai keliami

klausimai: ar krikščionybė tikrai yra tiesa? kaip aš galiu tai sužinoti? ar krikščionių elgesys nėra tik apsimitinėjimas? kuo krikščionybė geresnė už kitas religijas? kaip suderinti tikėjimą ir protą, religiją ir mokslą? Rimtai tokius klausimus keliantis žmogus yra pasiruošęs išgirsti atsakymą – centrinę Evangelijos žinią.

Kerigma – centrinė Evangelijos žinia. Šio etapo tikslas – padėti žmogui užmegzti sąmoningą asmeninį ryšį su Jėzumi kaip Gelbėtoju ir Dievu. BKV 56 šį procesą paaiškina taip: „tikėjimo paieška, veikiamą ir sąlygojamą Šventosios Dvasios ir kerigminio skelbimo, parengia atsivertimą, kuris, aišku, tampa „pirminiu“, tačiau jau rodo apsisprendimą sekti Jėzų Kristų.“ Šiuo etapu tikėjimo paieška, kurios sužadavimo buvo siekiama pirmajame etape, tarsi susitinka su *kerigminiu skelbimu*. Šio susitikimo siekinys yra *pirminis atsivertimas*, kuris RM 46 apibūdinamas taip: „Atsiversti reiškia *asmeniškai apsispręsti* priimti išganingą Kristaus viešpatavimą ir tapti jo mokinium.“

Jonas Paulius II taip apibūdina kerigmą CT 25: „Kerigma – pirmasis šiltas Dievo žodžio skelbimas, vieną dieną labai sujaudinęs žmogų ir paskatinęs tikėjimu atsiduoti Jėzui Kristui“. Kerigmos turinys gali būti išreikštas labai įvairiomis formomis – plačiau ar siauriau, labiau ar mažiau poetiškai, naudojant vienokius ar kitokius pavyzdžius, bet jos branduolys yra aiškiai apibrėžtas: „Bažnyčia negali išvengti aiškaus Kristaus priesako ir palikti žmones be Gerosios Naujienos, kad jie yra Dievo mylimi bei išgelbėti. <...> Skelbimo objektas yra nukryžiuotas, numiręs ir prisikėlęs Kristus: per jį įvykdomas visiškas ir autentiškas išlaisvinimas iš blogio, nuodėmės ir mirties; jame Dievas dovanoja „naują gyvenimą“ – dievišką ir amžiną. Štai ta Geroji Naujiena, kuri perkeičia žmogų bei žmonijos istoriją ir kurią žinoti turi teisę visi žmonės.“²⁸ Neformali kerigmos formuluotė galėtų būti tokia: Dievas tave myli, ir todėl Jo Sūnus Jėzus mirė už tave, kad tave išgelbėtų iš nuodėmės ir mirties. Po šio Gerosios Naujienos paskelbimo seka asmeninis kvietimas tai priimti: ar tiki tu? ar priimi tai?²⁹ Vienas iš pačių aktualiausių pastoracinių poreikių Lietuvoje šiuo metu yra būtent kerigminis skelbimas. Beveik visuose Bažnyčios dokumentuose pateiktos nuo-

²⁸ RM 44.

²⁹ Kerigmos ir kerigminės katechezės turinys plačiau aptartas skyriuje „Kerigma – visos katechezės pagrindas. Kerigminė katechezė“.

rodos dėl jo yra tiesiogiai susijusios su mumis ir yra taikytinos Lietuvos situacijoje.

Kerigmos tikslas – asmeninio ryšio su Jėzumi kaip Dievu ir Gelbėtoju užmezgimas. Rimtai šitą žinią svarstančiam žmogui kyla svarbūs klausimai, pvz.: ką reiškia „Jėzus yra Dievo Sūnus“? iš kur aš galiu žinoti, kad Jis yra Dievas? ką apskritai reiškia „tikėti“? kaip Jis galėjo mirti už mane asmeniškai, jei žemėje be manęs gyveno ir gyvena milijardai žmonių? kaip Jo mirtis galėjo mane išgelbėti? kodėl man apskritai reikalingas išgelbėjimas, juk aš nesu blogas žmogus? ir pan. Atsakymus į šiuos klausimus pateikia vadinamoji kerigminė katechezė – kerigmoje esančių tikėjimo tiesų tolesnis aiškinimas. Šie atsakymai yra reikalingi tam, kad apsisprendimas tikėti būtų paremtas ne momento emocijomis, bet sąmoningas, sąžiningas ir gilus. Kerigminė katechezė, kaip pastoracinio darbo dalis, taip pat priklauso antrajam *Ad gentes* etapui. Priėmęs krikščioniškus atsakymus į šiuos klausimus žmogus yra pasiruošęs pereiti į kitą – trečiąją – etapą.

Tikėjimo pagrindus teikianti katechezė. Pirminis atsivertimas yra pamatas, kuriuo remiasi tolesnis krikščioniškas gyvenimas: „šiuo „fundamentaliu pasirinkimu“ grindžiamas visas Viešpaties mokinio gyvenimas“ (BKV 56). Kadangi be šio pamato tikras krikščioniškas gyvenimas neįmanomas, pirmasis pastoracinio darbo rūpestis yra sudaryti sąlygas pirminiam atsivertimui. Jei pirminį atsivertimą patiria nekrikštytas žmogus, jis kviečiamas ruoštis priimti Įkrikščioninimo sakramentus – Krikštą, Sutvirtinimą ir Pirmąją Komuniją. Jeigu įtikėjo kūdikystėje krikštytas žmogus – jis sąmoningai priima jau turimą krikšto malonę ir toliau gyvena sakramentinį gyvenimą.

Trečiasis *Ad gentes* etapas yra skirtas tikėjimo pagrindus teikiančiai katechezei: „atsidavimas Jėzui Kristui gimdo tikinčiojo troškimą giliau jį pažinti ir tapti panašiam į jį. Katechezė padeda įgyti pirmąsias žinias apie tikėjimą ir pagrindines krikščioniškojo gyvenimo nuostatas“ (BKV 56). BKV atkreipia dėmesį į tai, kad troškimas sekti Jėzumi (tai yra „giliau jį pažinti ir tapti panašiam į jį“) yra pirminio atsivertimo pasekmė. Katechezė toliau ugdo pirminį atsivertimą ir pradeda nuolatinio atsivertimo procesą. Jonas Paulius II taip apibūdina katechezės tikslus: „katechezė, skirtingai nuo pirmojo atsivertimą žadinančio Evangelijos skelbimo, ypatinga tuo, kad siekia dviejų tikslų: subrandinti jau esamą tikėjimą ir išauklėti tikrą Kristaus mokinį, giliau

ir sistemingiau jį supažindinant su mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus asmeniu ir mokymu“ (CT 19). Taigi katechezė seka po to, kai žmogus įtiki Jėzų ir atsiduoda Jam. Būtent tada ir iškyla klausimas – kas toliau? „Jėzus yra Viešpats“ (1 Kor 12, 3), o kas iš to seka? Kaip tai veikia mano pasaulėžiūrą, mano bendravimą su Dievu, mano elgesį darbe, šeimoje ir t. t.? Į šiuos klausimus ir atsako katechezė – nuoseklus Bažnyčios tikėjimo, tai yra tikėjimo paveldo, pristatymas. Kita vertus, katechezė bus visiškai neaktuali ir neįdomi tiems, kurie nepatyrė pirminio atsivertimo. Sekimas Kristumi nebus suprantamas tiems, kurie nėra su Juo susipažinę ir Jam atsidavę. Dėl šios priežasties BKV pirminį atsivertimą nurodo kaip katechezės sėkmės sąlygą: „Tik turėdama išeities tašką atsivertimą <...> katechezė bus pajėgi vykdyti savo specifinę tikėjimo švietimo užduotį“ (BKV 62).

Čia susiduriame su viena svarbiausių problemų šiandieninėje pastoracijoje Lietuvoje: žmonėms nebus suprantamos ir aktualios Šventosios Mišios ir visas liturginis Bažnyčios gyvenimas, jiems nebus įdomi ir aktuali didžioji dalis katalikiškų paskaitų ir kitų renginių tol, kol neįvyks asmeninis jų susitikimas su Jėzumi. Kalbėdamas apie liturgiją, KBK akcentuoja: „pirmiau turi eiti evangelizavimas, įtikėjimas ir atsivertimas; tik tada ji [liturgija] gali duoti vaisių tikinčiųjų gyvenime“.³⁰ Šis principas galioja ir katechezei: be įtikėjimo ji negali duoti vaisių.

Bažnyčios misijinėje veikloje po įtikėjimo sekanti katechezė yra vykdoma pagal Krikšto katechumenato struktūrą. Ši struktūra išlieka pagrindinė ir kitose situacijose, taip pat ir naujosios evangelizacijos sąlygomis: „kiekvienos katechezės modeliu yra suaugusiųjų Krikšto katechumenatas“ (BKV 59). Katechezės tikslas yra „subrandinti jau esamą tikėjimą ir išauklėti tikrą Kristaus mokinį“ (CT 19). Mokinystė nėra vien tik intelektualinis tikėjimo tiesų išmokimas. Nors kognityvinis aspektas katechezėje yra labai svarbus, vis dėlto ji yra visapusiško formavimo laikotarpis (plg. BKV 154–155). Krikščioniškojo gyvenimo patyrimas, paprastai vykstantis realaus bendruomeninio gyvenimo kontekste, turi užtrukti gana ilgai, kad būtų padėti tinkami pamatai visą likusį gyvenimą truksiančiam nuolatinio atsivertimo procesui.

³⁰ KBK 1072.

Bendruomeninis sakramentinis gyvenimas. „Kas tikėjimu priglu-
do prie Jėzaus Kristaus ir savo tikėjimą stengiasi sutvirtinti, privalo
gyventi vienybėje su tais, kurie žengia tuo pačiu keliu. Katechezė ri-
zikuoja tapti sterili, jei tikinti ir krikščioniškai gyvenanti bendruo-
menė nepriima katechumeno tam tikroje savo katechezės stadijoje“
(CT 24). Ši Jono Pauliaus II pastaba skirta pirmiausia Krikšto kate-
chumenatui ir pastoraciniam darbui su neofitais (tie, kurie neseniai
priėmė krikštą). Pasiruošimas Įkrikščioninimo sakramentams ir jų
šventimas vyksta bendruomenės aplinkoje. Krikšto katechumenatas
yra visos katechezės pagrindinis modelis, todėl ši gairė yra svarbi ir
visų kitų katechizuojamųjų pastoracijai. Įtikėjusiam žmogui reika-
linga tokių pat įtikėjusių bendraminčių, bendrakeleivių grupelė, ku-
rioje jie kartu galėtų mokytis sekti Kristumi.

Šiandien Lietuvoje sąvoka *bendruomenė* tampa madinga. Ga-
lima girdėti kalbant, pavyzdžiui, apie mokyklos bendruomenę,
miestelio bendruomenę ar net Lietuvos žurnalistų bendruomenę.
Tačiau išplėtus sąvokos prasmę išskyla pavojus, kad ji taps vis ne-
aiškesnė ir vis mažiau pajėgi tiksliai perduoti mintį. Krikščioniš-
koje terminologijoje taip pat galima sutikti keletą prasminių šios
sąvokos atspalvių. Pavyzdžiui, bendruomene yra vadinama visame
pasaulyje išplitusi Visuotinė Bažnyčia: „Kristus, vienatinis tarp-
ininkas, savo šventąją Bažnyčią – tikėjimo, vilties ir meilės *bendruo-
menę* – šioje žemėje įsteigė ir be perstojo palaiko kaip regimąją są-
rangą, per kurią visiems skleidžia tiesą ir malonę. Ši <...> dvasinė
bendruomenė...“³¹ Kita vertus, keleto aktyvesnių žmonių grupelė
parapijoje taip pat vadinama bendruomene.³² Kuria prasme termi-
nas *bendruomenė* yra vartojamas šiame skyriuje kalbant apie ke-
tvirtąjį *Ad gentes* etapą? Atsivertimo kelionę keliaujančiam žmogui
yra reikalinga ne formali, bet reali bendrakeleivių bendruomenė.
Tai žmonės, kurie gerai pažįsta vieni kitus ir dvasinėje kelionėje
vieni kitiems padeda. Dažnai tai yra nedidelė grupelė žmonių, ku-
rie reguliariai renkasi kartu melstis, skaityti Šventąjį Raštą, kalbėtis
apie savo gyvenimo su Dievu sėkmes ir nesėkmes. Paprasčiausia

³¹ *Lumen gentium*: Dogminė konstitucija apie Bažnyčią // Vatikano II Susirinkimo
nutarimai. Vilnius. Aidai. 2001. 8, pasvirimas pridėtas.

³² Plg. BKV 263. Tarp krikščioniškos bendruomenės formų BKV nurodo šeimą, pa-
rapiją, katalikišką mokyklą, krikščioniškus judėjimus ir grupes (plg. 254).

tokios bendruomenės forma yra maldos grupė. Bažnyčios dokumentai šioje srityje jau kelis dešimtmečius pabrėžia vadinamųjų *bazinių bažnytinių bendruomenių* naudingumą. Štai ką apie tai rašo Jonas Paulius II:

Jaunose Bažnyčiose sparčiai plintantis reiškiny yra bazinės bažnytinės bendruomenės (vadinamos ir kitaip), kurias skatina vyskupai ir jų konferencijos, kartais net laikydami jas pastoraciniu prioritetu. Jos pasiteisina kaip krikščioniškojo ugdymo ir misijinio spinduliavimo centrai. Kalbama apie grupes krikščionių, šeimomis ar kitokiu panašiu ribotu lygmeniu susiburiančius melstis, skaityti Šventąjį Raštą, katechizuoti ir bendruomeninio įsipareigojimo aspektu aptarti žmogiškas bei bažnytines problemas. Jos yra Bažnyčios gyvastingumo ženklas, ugdymo ir evangelizacijos priemonė, geras išeities taškas naujai visuomenei, pagrįstai „meilės civilizacija“, statydinti.

Tokios bendruomenės decentralizuoja ir kartu vienija parapijos bendruomenę. Jos šaknijasi miesto ir kaimo aplinkose, tapdamos krikščioniškojo gyvenimo, dėmesingumo mažiausiesiems, įsipareigojimo keisti visuomenę raugu. Šiose grupėse krikščionis patiria bendruomeninę dvasią, leidžiančią jam pasijusti aktyviu bendruomenės nariu ir skatinančią prisidėti prie visų bendrų pastangų. Per tai bazinės bažnytinės bendruomenės yra evangelizacijos ir pirmą kartą vykdomo skelbimo priemonė ir naujų tarnybų šaltinis; gaivinamos Kristaus gailestingosios meilės jos taip pat rodo, kaip galima įveikti susiskaldymus, įvairias gentinio egoizmo ir rasizmo atmainas.

Bet kuri bendruomenė, norinti būti krikščioniška, turi remtis Kristumi ir gyventi Kristuje, klausydamasi Dievo žodžio, susitelkdama maldoje, kurios centras yra Eucharistija, puoselėdama bendrystę, pasireiškiančią širdies bei dvasios vienybe, ir dalydamasi turimu pagal savo narių poreikius (plg. Apd 2, 42–47). Kiekviena bendruomenė – tai yra priminę Paulius VI – privalo gyventi susivienijusi su daline ir visuotine Bažnyčia, nuoširdžioje bendrystėje su ganytojais ir Magisteriumu, stengdamasi būti misijinė ir vengdama visokio uždarojo bei ideologinio išnaudojimo (83). Vyskupų sinodas yra pareiškęs: „Kadangi Bažnyčia yra bendrystė, naujosios ‘bazinės bažnytinės bendruomenės’, jei jos tikrai gyvena vienybėje su Bažnyčia, yra autentiška bendrystės išraiška ir dar gilesnės ben-

drystės kūrimo priemonė. Todėl jos yra didelės vilties Bažnyčios gyvenimo atžvilgiu pagrindas“.³³

Pagrindinė vietinės bendruomenės forma yra parapija: „Parapija, be jokios abejonės, yra pati svarbiausia vieta, kur formuojasi ir veikia krikščionių bendruomenė“ (BKV 257). Kadangi parapijai paprastai priklauso nuo kelių iki keliolikos ar net keliasdešimties tūkstančių asmenų, būtina, kad joje veiktų įvairios mažesnės grupelės ir bendruomenės. Kalbėdamas apie jau minėtas bazines bažnytines bendruomenes, BKV pateikia nuorodą, kuri tinka ir kitoms bendruomenės formoms: „maža bendruomenė yra tinkama vieta priglauti tuos, kurie jau baigė katechetinį parengimą“ (BKV 264). Kad tai vyktų, parapiinio gyvenimo centre turėtų būti „bendruomenių bendruomenė“ – daugybė įvairių maldos grupių, judėjimų ir bendruomenių, į kurias žmonės renkasi pagal savo pomėgius, poreikius, amžių, išsilavinimą ir t. t. Visas šias grupes vienija bendras ganytojas, tai yra klebonas, ir bendras dalyvavimas sekmadienio šv. Mišiose. Ne visi parapijos nariai priklausys kokiam nors grupei, tačiau priklausantys veiks kaip „druska“. Tokių grupių Lietuvos parapijose atsiradimas yra laipsniškas, lėtas ir daug darbo reikalaujantis procesas. Tačiauėjimas šiuo keliu yra būtinas. Visiems katalikams yra reikalingas krikščioniškos bendrystės patyrimas, kurį jie turėtų rasti parapijos grupėse.

Modelis *Ad gentes* yra praktiškas, nesudėtingas, gerai atitinkantis Lietuvoje esančią situaciją. Jį nesunkiai galima panaudoti kaip veiksmingą priemonę planuojant šiandieninę pastoraciją Lietuvoje.

2 skyriaus užduotys ir klausimai

1. Trumpai apibūdinkite misiją *Ad gentes* sudarančius etapus. Nurodykite, kokią veiklą vykdo pastoracinis darbuotojas ir kokio atliepo jis laukia iš klausytojo kiekviename etape (po 2–3 sakinius kiekvienam etapui).
2. Paaiškinkite, kaip misija *Ad gentes* galėtų būti pritaikyta Lietuvos sąlygomis. Aptarkite kiekvieną *Ad gentes* etapą šiuo aspektu.

³³ RM 51; plg. EN 58, BKV 264–265.

3. Prioritetinis dėmesys suaugusiųjų katechezei (literatūra, santrauka ir užduotys)

Literatūra: ♦ CT 43–45; ♦ BKV 171–176; ♦ *Tarptautinė katechezės taryba*. Suaugusiųjų katechezė krikščionių bendruomenėje (Bažnyčios žinios, 2004 gruodžio 9, Nr. 23; http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/suaugusiu-katecheze-krikscioniu.html).

Jonas Paulius II pabrėžė, jog katechezė yra reikalinga visoms amžiaus grupėms ir socialiniams sluoksniams (žr. CT 35 ir toliau), tačiau prioritetinis dėmesys turi būti skiriamas suaugusiesiems: „negaliu nenurodyti nuolatinio <...> susirūpinimo, kurį atkakliai, nenumaldomai, nuolat sukelia viso pasaulio patirtis: tai svarbiausia suaugusiųjų katechezės problema. Suaugusiųjų katechezė yra pagrindinė, nes skirta asmenims, kuriems tenka didžiausia atsakomybė ir kurie gali krikščioniškąją Naujieną išgyventi pačia tobuliausia forma“ (CT 43). Ši nuoroda toliau plėtojama kituose Bažnyčios dokumentuose. BKV 59 teigia: „kadangi suaugusiųjų katechezė skiriama žmonėms, gebantiems tikrai atsakingai apsispręsti tikėjimo naudai, ji laikytina pagrindine katechezės forma, į kurią tam tikra prasme kryptų visos kitos, ne mažiau svarbios, formos. Todėl kitų amžiaus tarpsnių katechezė turėtų ja remtis ir būti su ja sujungta vyskupijos pastoracijos nuosekliame katechetiniame plane.“ Kadangi suaugusiųjų katechezė yra pagrindinė, jai turi būti skiriamas prioritetinis dėmesys laiko, lėšų, programų, vykdytojų rengimo ir kitais atžvilgiais. Šiandien Lietuvoje būtina plėtoti suaugusiųjų katechezę – tiek papapiliojose, tiek įvairiuose centruose.

Nesant adekvačios suaugusiųjų katechezės, iškyla didelių problemų katechizuojant vaikus ir paauglius. Pirma, lieka neaišku, kur veda vaikų ir paauglių katechezė. Savo prigimtimi ji turi ruošti būsimam suaugusiojo tikėjimo priėmimui, kurio nepatirs brandą pasiekę šiandienos vaikai ir paaugliai, jei nebus suaugusiųjų katechezės. Suaugusiojo gyvenime likęs vaikiškas tikėjimas dažniausiai sunyksta, nes nėra pajėgus atlaikyti šiandienos gyvenimo iššūkius. Antra, didžiausią įtaką vaikų ir paauglių tikėjimo ugdymui turi jų tėvai ir kiti artimiausios aplinkos žmonės, ne mokytojai, katechetai ar katechetinių programų vykdytojai. Nesant suaugusiųjų kate-

chezės, nėra sąlygų, kad vaikų ir paauglių tėveliai galėtų pasiekti tikėjimo brandą. Todėl jie savo įtaka stabdo, o ne skatina savo vaikų krikščionišką brendimą. Geroje vaikų katechezės programoje (pvz., Pirmos Komunijos) lygiagrečiai su vaikais atskiroje grupėje turi būti katechizuojami ir jų tėvai.

Lietuvoje suaugusiųjų katechezei iki šiol skiriama nepakankamai dėmesio. Atkūrus nepriklausomybę, didžioji dalis jėgų, žmonių, lėšų buvo skirta vaikų ir paauglių tikybos pamokoms (vadovėliams, programoms, mokytojų rengimui ir t. t.). Bandant užsiauginti „naują kartą“, buvo neteisingai pasirinkti prioritetai. Buvo užmiršta, kad „naują kartą“ augina ne mokytojai ir katechetai, bet vaikų tėvai. Natūralu, kad tik gyvai tikintys tėvai auklės gyvai tikinčius vaikus. Šiandien parapijose neretai kalbama apie nepakankamai gilų ir sąmoningą suaugusių katalikų tikėjimą. Tačiau ne dažna parapija turi ką pasiūlyti tiems, kurie norėtų savo tikėjimą pagilinti. Dar daugiau, vidutinis katalikas, priklausydamas eilinei parapijai, nelabai supras, kad jo tikėjimui kažko trūksta. Parapijose laipsniškai turės rasti ištisa sistema programų ir grupių, kuriose ieškantiesiems būtų sudarytos sąlygos atrasti ir gyventi gyvą ir sąmoningą katalikišką gyvenimą.

3 skyriaus užduotys ir klausimai

1. Kodėl suaugusiųjų katechezė yra pagrindinė katechezės forma?
2. Į kokius specifinius suaugusiųjų poreikius ir savybes būtina atsižvelgti vykdant jų katechezę?

4. Rengimas sakramentams (literatūra, santrauka ir užduotys)

4.1. Ryšys tarp katechezės ir sakramentų šventimo

Literatūra: ♦ Kauno arkivyskupo S. Tamkevičiaus dekretas „Dėl silpną ryšį su parapijomis turinčių tikinčiųjų sielovados“ // http://kaunas.lcn.lt/08/dekretai/html/d299_20051012.html. 2008 09 06 (nors šis dekretas tiesiogiai skirtas tik Kauno arkivyskupijai, jis gerai atspindi bendrą Lietuvos situaciją ir ganytojų rūpestį).

Rengimo sakramentams tikslas yra padėti žmogui sąmoningai bendradarbiauti su sakramentu priimtąja malone ir leisti jai skleisti kasdieniame gyvenime. Netolimoje praeityje pasirengimas sakramentams buvo suprantamas kaip katekizmo žinių minimumo išmokimas ir patikrinimas. Lietuvoje ši praktika ypač išsigalėjo sovietmečiu, kai bet kokia rimtesnė katechezė buvo draudžiama. Nors draudimų jau seniai nėra, toks rengimas, deja, neretai vyksta ir šiandien. Problema yra ta, kad jis nepasiekia savo tikslo ir didelė dalis priimančiųjų sakramentus katalikų tikėjimą išpažįsta tik formaliai. Šiandieninė situacija reikalauja keisti rengimo sakramentams nuostatas. BKV pabrėžia, kad didelei daliai atėjusiųjų rengtis sakramentams bus reikalingas susidomėjimas krikščionybe ir kerigmos priėmimas:

Žmonėms, ateinantiems į katechezę, tiesą sakant, dažnai dar reikia tikro atsivertimo. Todėl Bažnyčia pageidauja, kad pirmasis katechetinio proceso etapas paprastai būtų skirtas atsivertimui įtvirtinti. <...> „Naujosios evangelizacijos“ reikalaujančioje situacijoje [ši užduotis] įgyvendinama „kerigminės katechezės“, kai kada vadinamos „ikikatecheziniu“ laikotarpiu³⁴.

Todėl prieš rengdamos katechezę (trečiasis misijos *Ad gentes* etapas), rengimo sakramentams programos turi vykdyti pirmuosius du etapus – sužadinti susidomėjimą krikščionybe ir skelbti kerigmą (plačiau žr. skyrių „Bažnyčios misija *Ad gentes* – pagrindinis evangelizacijos modelis“). Neužmirštant išdėstyti minimalias žinias, pirmiausia turi būti akcentuojamas asmeninis ryšys su Jėzumi Kristumi. Rengimo sakramentams programos turėtų būti pagrindinė priemonė, kurios dėka keistųsi žmonių pasaulėžiūroje išsigalėjęs katalikybės kaip „susi-

³⁴ BKV 62; plg. *Catechesi Tradendae* 19.

tvarkymo“ supratimas. Netinkamas rengimas sakramentams pratęsia šią ydingą sampratą bei kompromituoja pačius sakramentus.

Kitas svarbus žingsnis: būtina kuo greičiau visose parapijose ir net vyskupijų mastu suvienodinti pasirengimo sakramentams reikalavimus (ypač laiko ir susitikimų trukmės). Nevienodi reikalavimai tarp žmonių kelia didelę sumaištį („kodėl mūsų parapijoje reikalauja pasiruošime dalyvauti visus mokslo metus, o gretimoje – užtenka trijų savaitių“), dėl to kyla nesusipratimų, konfliktų ar net papiktinimų. Be to, „lakstymas“ ieškant kuo greitesnio būdo sakramentams priimti („susitvarkyti“) mažina ir taip silpną priklausomybės savo parapijai jausmą.

Su tuo susijęs kitas klausimas – pasirengimo priimti sakramentus patikrinimas, ypač vaikų Pirmosios Komunijos atveju. Būtina aiškiai apibrėžti, kokie klausimai gali būti pateikiami patikrinimo metu ir kokie yra teisingi atsakymai (klausimynai turėtų būti parengti centralizuotai, tikriausiai vyskupijų katechetikos centruose). Nežinojimas, ko gali būti paklausta patikrinimo metu, kelia bereikalingą stresą dėl „egzamino“ ir nukreipia dėmesį nuo svarbiausio dalyko – krikščioniškos gyvensenos formavimo. Būtina įsisąmoninti, kad tikėjimo tiesų žinojimas yra svarbus, bet jokių būdu ne vienintelis rūpestis rengiantis priimti sakramentus (jei visas stresas tik dėl žinių – susidaro įspūdis, kad jos yra svarbiausios).

Pagrindinis pastoracinis principas rengiant priimti sakramentus yra teisingas balansas tarp dviejų katalikiškojo tikėjimo aspektų:

1. Sakramentai (ypač Eucharistija) yra krikščioniškojo gyvenimo centras ir viršūnė. „Liturgija yra viršūnė, į kurią krypta Bažnyčios veikla, ir drauge šaltinis, iš kurio srūva visa jos jėga“ (KBK 1074); „Eucharistija yra ‘viso krikščioniško gyvenimo versmė ir viršūnė’“ (KBK 1324).
2. Sakramentais teikiama Dievo malonė žmogus turi sąmoningai ir aktyviai priimti. Tinkamas pasiruošimas šiai malonei priimti ir yra rengimo sakramentams tikslas. „Sakramentai duoda vaisių tiems tikintiesiems, kurie juos priima reikiamai pasirengę“ (KBK 1131); „Liturgija neišsemia viso Bažnyčios veikimo’: pirmiau turi eiti evangelizavimas, įtikėjimas ir atsivertimas; tik tada ji gali duoti vaisių tikinčiųjų gyvenime: naują gyvenimą Šventojoje Dvasioje, įsijungimą į Bažnyčios pasiuntinybę ir tarnavimą jos vienvei“ (KBK 1072, pasvirimas pridėtas).

Taigi sakramentų priėmimas yra svarbiausias įvykis krikščionio gyvenime. Tačiau sakramentais priimta malonė neduos vaisių, jei žmogus su ja aktyviai nebendradarbiaus. Kitaip tariant, sakramentai gali būti priimti ir galiojantys, tačiau nevaisingi – nekeičiantys žmogaus ir jo gyvenimo. Tai būtų galima iliustruoti tokiu pavyzdžiu: sakramentais malonė perduodama tarsi grūdo pavidalu – tikrai esančia, bet neišsiskleidusia forma. Tik geroje dirvoje grūdas dygsta, skleidžiasi ir neša gausių vaisių. Tai vyksta, kai žmogus deramai pasirengia priimti sakramentus, o juos priėmęs – nuolat bendradarbiauja su gautąja malone. Norint šitai pasiekti, reikia tinkamai pasirengti sakramentų priėmimui. Šį pasirengimą KBK glaudai įvardija kaip *evangelizavimą, įtikėjimą ir atsivertimą* (žr. KBK 1072), o tai iš esmės yra modelio *Ad gentes* 1–3 etapai. Iš sakramentų priėmimo išplaukia krikščioniškasis gyvenimas, kuris yra ne kas kita, kaip sakramentais teikiamos malonės vaisiai: *naujas gyvenimas Šventojoje Dvasioje, įsijungimas į Bažnyčios pasiuntinybę ir tarnavimas jos vienybei* (žr. KBK 1072). Viena iš dažnų problemų šiandieninėje Lietuvoje yra nesubalansuotas santykis tarp sakramentų šventimo ir katechezės bei krikščioniškojo gyvenimo: visas dėmesys skiriamas sakramentų šventimui, paliekant nuošaly tinkamą pasirengimą jų priėmimui ir iš sakramentų išplaukiantį krikščionišką gyvenimą.

Pasirengimo sakramentams tikslas yra užtikrinti tinkamą vidinį nusiteikimą – širdies ir proto atvirumą bendradarbiavimui su malone. KBK įspėja, kad jo nesant kyla pavojus krikščioniškoms praktikoms atsidurti netgi prietarų lygmenyje: „Maldų ar sakramentinių ženklų veiksmingumą priskirti vien tik išorinei jų pusei, paliekant nuošaly jiems būtiną vidinį nusiteikimą, reiškia pasiduoti prietarams“ (KBK 2111, pabraukimas pridėtas). Magisteriumas labai griežtai įspėja, kad tik formalus sakramentų priėmimo ir priklausymo Bažnyčiai („susitvarkymo“), be nuolat palaikomos teisingos vidinės nuostatos, neužtenka išganymui (kuris yra galutinis sakramentais perduodamos malonės vaisius). Tai sulyginama su priklausymu Bažnyčiai tik „kūnu“, bet ne „širdimi“: „Tačiau, nors ir įjungtas į Bažnyčią, nėra išganomas tas, kuris, ištvėringai nemylėdamas, pasilieka joje ‘kūnu’, o ne ‘širdimi’“ (*Lumen Gentium* 14). Į visas malones, taip pat ir į sakramentines, būtina atsiliepti aktyviai, neužtenka vien formalus buvimo kataliku: „<...> visi Bažnyčios vaikai teatmena, kad jų padė-

ties ypatingumas priskiriamas <...> ypatingai Kristaus malonei; neatsiliepdami į šią malonę mintimis, žodžiais ir darbais, jie susilauks ne išganymo, bet rūstesnio nuosprendžio“ (*Lumen Gentium* 14).

Taigi sakramentų priėmimui turi būti pasiruošta per evangelizaciją ir katechezę, o iš jo turi išplaukti krikščioniškas gyvenimas.

4.2. Suaugusiųjų rengimas įkrikščioninimui. Krikšto katechumenatas – visos katechezės modelis

Literatūra: ♦ BKV 88–91; ♦ KBK 1212; 1275–1284; ♦ A. Karaliūtė. Suaugusiųjų gilesnio katalikų tikėjimo pažinimo ir pasirengimo priimti įkrikščioninimo sakramentus procesas // Bažnyčios žinios. 2000 07 18. Nr. 13–14; <http://www.lcn.lt/bzinius/bz0013-14/013-14str.html>. 2008 09 05; ♦ Kauno arkivyskupijos antrasis Sinodas 799–812.

Katechumenatas yra specifinę struktūrą turintis katechetinis ir liturginis procesas, kurio metu nekrikštytas asmuo krikščioniškoje bendruomenėje mokosi tikėjimo tiesų ir praktikų, ugdo krikščionišką mąstyseną ir gyvenseną, pasiruošia ir priima įkrikščioninimo sakramentus (Krikštą, Sutvirtinimą, Eucharistiją). Katechumenatas kaip institucija egzistavo jau II a. ir atliko naujų krikščionių parengimo gyvenimui persekiojimo sąlygomis funkciją. Po krikščionybės legalizavimo sekė katechumenato klestėjimo metas IV–V a. Nuo VI a. katechumenatas sunyko dėl visuotinai paplitusio kūdikių Krikšto. Nors katechumenato struktūra kito priklausomai nuo laikmečio ir vietos, ji paprastai apimdavo doktrinos žinių perdavimą, liturgines apeigas, krikščioniškos moralės skatinimą, asketines praktikas ir maldos ugdymą. Viduramžiais atskiri katechumenato elementai labai sutrumpinta forma randami Krikšto apeigose. Naujaisiais laikais katechumenatą vėl pradėta naudoti sielovadoje, o vėliau Vatikano II Susirinkimas nurodė jį oficialiai atnaujinti (konstitucija *Sacrosanctum Concilium* 64; taip pat žr. dekretai *Ad Gentes* 13–14 ir *Christus Dominus* 14). Šis nurodymas įgyvendintas 1972 m. paskelbus Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeigyną (*Ordo Initiationis Christianae Adultorum*), kuris aprašo šiuo metu Katalikų Bažnyčioje galiojančią katechumenato tvarką (pasirengimas įkrikščioninimui padalytas į 4 laikotarpius, numatoma iki keleto metų bendra trukmė). Be suaugusiųjų įkrikščioninimo šis

apeigynas taip pat reglamentuoja ir kitus įkrikščioninimo sakramentų šventimo atvejus, išskyrus kūdikių Krikštą.

BKV nurodo, kad *Krikšto katechumenatas yra visos katechezės modelis*: „Kiekvienos katechezės modeliu yra suaugusiųjų Krikšto katechumenatas, pasižymintis specifine formacija. <...> Ši katechumenų formacija privalo įkvėpti kitų katechezės formų tikslus ir eigą“ (BKV 59; taip pat žr. 90). Tai reiškia, kad bet kuri katechezė:

- a) nėra vien tikėjimo tiesų išmokymas; ji yra dalis proceso, kuriuo formuojamas krikščioniškas mąstymas ir gyvenšana;
- b) katechezė turi trukti gana ilgai, kad tas formavimas realiai paveiktų žmogaus gyvenimą;
- c) katechezė yra laipsniška ir vyksta etapais;
- d) katechezė artimai susijusi su dalyvavimu liturgijoje;
- e) katechezė vyksta bendruomenės aplinkoje.

Krikšto katechumenatas normaliai turėtų trukti 1–2 metus. Jį sudaro 4 *laikotarpiai* (trunkantys nuo kelių savaičių iki vienerių metų ir daugiau) ir 3 *žingsniai*, kuriais pereinama iš vieno laikotarpio į kitą. Kiekvieną *žingsnį* sudaro neilgos liturginės apeigos, aprašytos apeigyne. Jos paprastai švenčiamos Šventųjų Mišių metu. Kiekvieno *laikotarpio* didžiąją dalį sudaro katechetiniai užsiėmimai. Perskaitykite žemiau pateiktas ištraukas iš Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeigyne, aprašančias Krikšto katechumenato struktūrą.³⁵

Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeigynas

4. Suaugusiųjų įkrikščioninimas yra laipsniškas procesas, vykstantis tikinčiųjų bendruomenėje. Katechumenus įvedant į Velykų slėpinio vertybių apmąstymą bei nuolat tikinčiųjų liudijamu krikščioniško gyvenimo pavyzdžiu stiprinant jų atsivertimą, katechumenai vis labiau išgyvena Šventosios Dvasios veikimą.

5. Šios Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeigos yra skirtos dvasinei suaugusiųjų kelionei, tokiai įvairiai, kokios įvairios yra Dievo malonės formos, laisvai bendradarbiaujant individams, Bažnyčios veikimui, laiko ir vietos aplinkybėms.

³⁵ Žemiau pateikti tekstai, su keletu pataisymų, yra paimti iš lietuviškojo vertimo projekto. Šis vertimas dar nėra galutinai baigtas ir Šventojo Sosto patvirtintas. Čia šie tekstai naudojami tik akademiniais tikslais bendram susipažinimui su Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeigyne.

6. Šios apeigos apima ne tikrai pasirengimo ir subrendimo laikotarpius (žr. Nr. 7), bet ir žingsnius, kai katechumenai daro tikėjimo kelionėje pažangą, jiems atsiveria naujos durys į Katalikų Bažnyčios bendruomenę ir jie žengia į aukštesnį tikėjimo išpažinimo lygį. Tai yra:

a) pirmas žingsnis: pripažindama kandidatų pirminio atsivertimo požymius ir linkėdama jiems tapti krikščionimis, Katalikų Bažnyčia juos priima kaip katechumenus į katechumenatą;

b) antras žingsnis: matydama katechumenų daromą tikėjimo pažangą, besibaigiančio katechumenato metu Bažnyčia jiems leidžia žengti ir pripažįsta jų naują žingsnį – į pasirengimo Įkrikščioninimo sakramentams laikotarpį;

c) trečias žingsnis: tiems, kurie tinkamai pasirengė, ir sustiprėjusiems dvasia Bažnyčia leidžia priimti Įkrikščioninimo sakramentus.

7. Žingsniai veda į dvasinio ištyrimo ir augimo laikotarpį; kita vertus, laikotarpiai gali būti matomi kaip pasirengimas po jų einantiems žingsniams. Tai:

a) pirmas laikotarpis: jį sudaro dvasinis kandidatų ištyrimas ir evangelizacija bei prieškatechumenatinis laikotarpis, kurį vykdo Bažnyčia. Jis baigiasi kandidatų priėmimo į katechumenatą apeigomis;

b) antras laikotarpis prasideda priėmimo į katechumenatą apeigomis ir gali užsitęsti net iki keleto metų. Šiuo laikotarpiu vyksta katechezė ir švenčiamos su katechumenato laikotarpiu susijusios apeigos. Šis laikotarpis veda į kandidatų išrinkimo apeigas ir jomis baigiasi;

c) trečias laikotarpis: tai trumpiausias laikotarpis. Jis eina po kandidatų išrinkimo apeigų; paprastai prasideda Gavėnios laikotarpiu, o baigiasi Velykų šventėmis. Šiuo laikotarpiu vyksta pasirengimas Velykų iškilmei ir Įkrikščioninimo sakramentams. Tai nuskaistinio ir apšvietimo laikotarpis, kurio metu švenčiamos visos su katechumenų nuskaistiniu ir apšvietimu susijusios apeigos;

d) ketvirtas laikotarpis: jis tęsiasi visą Velykų laikotarpį ir yra skirtas pokrikštinei katechezėi, arba mistagogijai. Jis skiriamas krikščioniškajam patyrimui gilinti, dvasiškai bręsti ir vienybės saitams su tikinčiųjų bendruomene Bažnyčia auginti.

Taigi yra keturi laikotarpiai: prieškatechumenatas, pirmasis Evangelinės žinios skelbimo laikotarpis (Nr. 36–40), katechumenato laikotarpis, kurį sudaro pirminės katechezės ir su šiuo laikotarpiu susiję liturginiai šventimai (Nr.75–117), nuskaistinio ir apšvieti-

mo laikotarpis (Gavėnios metu), pagrįstas gilesniu dvasiniu formavimu ir brandinimu, palydimas ištyrimo ir kandidatų pripažinimo apeigomis (Nr.138–205), ir pokrikštinė katechezė, arba mistagogija, palydima nauju sakramentinių malonių išgyvenimu ir įsiliejimo į Katalikų Bažnyčios bendruomenę patyrimu (Nr. 244–251).

Kita ištrauka iš *Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeigyno* keturis laikotarpius ir tris žingsnius aprašo eilės tvarka:

EVANGELIZACIJOS IR PRIEŠKATECHUMENATO LAIKOTARPIS
Šis laikotarpis neturi apibrėžto laiko ar mokymo struktūros. Jis skirtas susipažinti su tikėjimo ieškančiais asmenimis ir juos supažindinti su esminėmis evangelinėmis vertybėmis. Tai laikotarpis pasirengti tikėjimo kelionei.

PIRMAS ŽINGSNIS: PRIĖMIMAS Į KATECHUMENATĄ
Tai liturginės apeigos, kuriomis pažymimas kandidatų visai tikinčiųjų bendruomenei išreikštas apsisprendimas ir tai, kad tikinčiųjų bendruomenė priima kandidatų troškimą atsileipti į Dievo kvietimą sekti paskui Kristų. Šios apeigos švenčiamos kartą (esant ypatingoms aplinkybėms – kelis kartus) per metus ir pažymi kandidatų priėmimą į katechumenatą ir katechumenato pradžią.

KATECHUMENATO LAIKOTARPIS
Tai laikotarpis, skirtas ugdyti katechumenų dvasią, stiprinant jų atsivertimą į Dievą, gilinant tikėjimą ir mokant gyventi Evangelijos dvasia. Čia išskirtinę vietą užima Šventojo Rašto skaitymas ir mokymas jį suprasti bei asmeniškai išgyventi. Šį laikotarpį pažymi Dievo Žodžio liturgija, egzorcizmų maldos ir palaiminimai.

ANTRAS ŽINGSNIS: IŠRINKIMAS, ARBA VARDŲ REGISTRACIJA
Tai liturginės apeigos, paprastai švenčiamos pirmąjį Gavėnios sekmadienį. Jomis Bažnyčia išreiškia katechumenų tinkamumą priimti Įkrikščioninimo sakramentus, o katechumenas išreiškia rimtą ir sąžiningą apsisprendimą juos priimti bei ryžtą gyventi tikrai krikščionišką gyvenimą.

NUSKAIŠTINIMO IR APŠVIETIMO LAIKOTARPIS
Tai po išrinkimo, arba vardų registravimo, apeigų einantis laikotarpis. Paprastai jis prasideda pirmąjį Gavėnios sekmadienį ir baigiasi per Velykų vigiliją. Jis svarbus dėl gilesnių dvasinių apmąstymų ir

siekio sustiprinti atsivertimą į Dievą. Čia švenčiamos trys dvasios ištyrimo ir pristatymų (Credo, Tėve mūsų maldos) liturginės apeigos bei pasirengimo Velykų vigilijoje švęsti Įkrikščioninimo sakramentus apeigos, atliekamos Didįjį Šeštadienį.

TRĘČIAS ŽINGSNIS: ĮKRIKŠČIONINIMO SAKRAMENTŲ VENTIMAS

Tai liturginės apeigos, paprastai integruojamos į Velykų vigiliją, per kurias švenčiami visi Įkrikščioninimo sakramentai (Krikštas, Sutvirtinimas, Eucharistija).

POKRIKŠTINĖ KATECHEZĖ, ARBA MISTAGOGIJA

Tai laikotarpis, paprastai besitęsiantis Velykų liturginiu laikotarpiu, per kurį naujai įkrikščioninti asmenys per sakramentų šventimą ir dalyvavimą Bažnyčios bendruomenėje siekia pilnos bendrystės su Bažnyčia – mistiniu Kristaus Kūnu. Šiuo laikotarpiu jų tikėjimas gilinamas pagal specialią katechezės programą ir bendruomeniškai švenčiant Eucharistiją per sekmadienio šv. Mišias.

Katechumenatas yra tiesiogiai skirtas trimis suaugusiųjų grupėms: 1) nekrikštytiesiems; 2) krikštytiems Katalikų Bažnyčioje, bet nepriėmusiems Sutvirtinimo ir (ar) Pirmosios Komunijos sakramentų; 3) krikštytiems kitoje krikščioniškoje bendruomenėje, norintiems pilnai įsijungti į Katalikų Bažnyčią (antrajai ir trečiajai grupei priklauso tie asmenys, kurie, be minėtų sakramentų, nėra gavę tinkamos suaugusiųjų katechezės). Katechumenate, norėdami pagilinti tikėjimą, gali dalyvauti ir visi kiti katalikai. Katechetinė šios programos dalis (be liturginių apeigų) puikiai tinka tiems vaikystėje krikštytiems ir kitus sakramentus priėmusiems katalikams, kurie suaugę norėtų sąmoningiau priimti krikšto malones: asmeninį ryšį su Jėzumi Kristumi ir Bažnyčioje esančius tikėjimo turtus. Tokiems žmonėms ši programa vadinsis katechumenatu po krikšto. Kūdikystėje krikštyti suaugę katalikai šią dieną Lietuvoje sudaro didžiausią žmonių grupę, kuriai reikalingas katechumenatas. Kaip pabrėžiama KBK 1231, dėl pačios kūdikių Krikšto prigimties yra būtinas katechumenatas po Krikšto.

Katechumenatas kartais painiojamas su neokatechumenatu. Tačiau tai yra du skirtingi dalykai: neokatechumenatas (tikslus pavadinimas – Neokatechumenų Kelias) yra vienas iš Katalikų Bažnyčioje esančių judėjimų (greta Fokoliarų, charizminio judėjimo ir kitų), o

Krikšto katechumenatas yra oficiali programa, skirta įsijungimui į Katalikų Bažnyčią.

Katechumenato tikslas yra atsivertimas – proto ir širdies perkeitimas. Krikščionio gyvenimas yra nuolatinė atsivertimo kelionė, o katechumenato tikslas yra pradėti ją keliauti. Katechumenato struktūrą Bažnyčia suplanavo taip, kad būtų kuo geresnės sąlygos šiai tikėjimo kelionei prasidėti ir tęstis. Pagrindinė dalyvavimo katechumenate dalis – kassavaitiniai susitikimai, kurie trunka apie 1,5–2 val. Kiekviename susitikime mokoma kuria nors tikėjimo tema, po to diskutuojama mažesnėse grupelėse ar vykdomos kitos užduotys. Susitikimo struktūrą pasirenka katechetas. Vienas iš galimų susitikimo eigos pavyzdžių yra toks:

19:00 – pasisveikinimas, malda, giesmė;

19:10 – mokymas (pvz., „Kas yra Apreiškimas“);

19:40 – asmeninis liudijimas (pvz., „Kaip aš supratau, kas yra Apreiškimas“);

19:50 – dalijimasis mažoje (5–6 žmonių) grupelėje pagal iš anksto paruoštus klausimus;

20:20 – sugrįžtamas į bendrą grupę: klausimai-atsakymai, informacija;

20:30 – malda, giesmė, atsisveikinimas.

Antruoju ir trečiuoju laikotarpiais papildomai daromi trumpi susitikimai sekmadieniais po šv. Mišių Žodžio liturgijos. Juose dalijamasi išgirstu Dievo žodžiu. Įkrikščioninimo sakramentai teikiami Velyknakčio vigilijoje.

Šiuo metu Lietuvoje krikšto katechumenatas vyksta dar nedaug kur (jau apie dešimt metų jis vyksta Vilniuje ir nuo 2002 metų Kaune). Suaugusiųjų įkrikščioninimo Apeigynas šiuo metu verčiamas į lietuvių kalbą. Išvertus ir gavus Šventojo Sosto patvirtinimą, katechumenatas bus naudojamas plačiau. Keletas baigiamųjų pastabų dėl Krikšto katechumenato vykdymo:

- tai oficiali Bažnyčios programa. Ji taikoma visada, kai reikia suaugusiųjų(-iuosius) rengti Įkrikščioninimo sakramentams (visiems ar daliai);
- tai yra puiki programa parapijos bendruomeniškumui ugdyti;

- šios programos vykdymas nėra lengvas (bent pirmą kartą). Katechetinei daliai vykdyti reikia specialaus pasirengimo (liturginės apeigos neturėtų sudaryti didesnių sunkumų) – reikalingas bent vienas šią programą žinantis ir ją vesti pasirengęs katechetas;
- programa yra gana ilga (1–2 metai) ir intensyvi (susitikimai vyksta 1–2 kartus per savaitę), reikalingos tinkamos patalpos;
- pasaulyje ši programa labai plačiai vykdoma nuo 1972 metų.

4.3. Rengimas kitiems sakramentams

Skirtingai nuo suaugusiųjų įkrikščioninimo, rengimas kitiems sakramentams nėra smulkiai aprašytas Bažnyčios dokumentuose. Šiame skyriuje bus pateiktos pagrindinės Visuotinės Bažnyčios dokumentuose esančios nuorodos dėl rengimo konkreitiems sakramentams ir jų šventimo. Kaip dalinės Bažnyčios pastangos bendras nuorodas pritaikyti vietinėje pastoracijoje pateikiamos Kauno arkivyskupijos II Sinodo dokumentų ištraukos. Nors Sinodo nutarimai nėra privalomi kitoms vyskupijoms, jie gerai atspindi visai Lietuvai būdingas pastoracines problemas ir tendencijas.

4.3.1. Vaikų rengimas Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai šventajai Komunijai

Literatūra: ♦ CT 37; ♦ BKV 177–180; ♦ Kauno arkivyskupijos antrasis Sinodas 850–863.

Rengimas Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai šventajai Komunijai yra svarbiausias katechezės momentas vaikystės laikotarpiu. Kaip buvo minėta aptariant *Ad gentes* modelį, jis netinka planuojant vaikų evangelizaciją ir katechezę, nes vaikų dvasiniam brendimui sąmoningas asmeninis apsisprendimas dar nevaizduoja lemiamo vaidmens. Vaikas apsisprenddamas nėra pakankamai savarankiškas, todėl jo tikėjimo vystymąsi labiausiai veikia sekimas autoritetų (visų pirma – tėvų ir kitų namiškių) pavyzdžiu. Dalyvavimas pasirengimo Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai Komunijai programoje atlieka svarbų, bet vis dėlto ne pagrindinį vaidmenį krikščioniškam vaiko brendimui. Dėl to akivaizdu,

koks sudėtingas klausimas yra vaiko iš nepraktikuojančios šeimos rengimas Pirmajai Komunijai, kai niekas iš vaiko namiškių neplanuoja jam sudaryti sąlygų sekmadieniais dalyvauti šv. Mišiose. Galimas sprendimas šioje situacijoje – vaikus iš tokių šeimų ruošti Pirmajai Komunijai 1–2 metais vėliau (pavyzdžiui, sulaukusius 10 metų amžiaus). Tokiame amžiuje jau galima remtis augančiu vaiko gebėjimu savarankiškiau apsispręsti už krikščionišką tikėjimą ir gyvenimą. Taip pat yra būtinas rimtas darbas su tėvais, kurie turėtų būti pagrindiniai vaiko krikščioniško gyvenimo ugdytojai. Jei tėvai gerai neatliks savo darbo, katecheto ar kunigo pastangos duos mažai vaisių. Nemažoje dalyje parapijų greta užsiėmimų vaikams jau vyksta ir tėvų katechezė.

Rengimo trukmė ir vieta. Jau tapo įprasta, kad vaikų rengimas Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai Komunijai trunka vienerius mokslo metus ir apima apie 30 susitikimų. Tokia trukmė dabartinėmis sąlygomis yra patenkinama, tačiau tikėtina, kad artimu metu sėkmingiausiai dirbančios parapijos pailgins pasiruošimo laiką iki dviejų mokslo metų. Rengimas Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai Komunijai, kaip ir rengimas kitiems sakramentams, vyksta parapijoje. Geriausia vieta – parapijos namai. Katechezės nepatartina vykdyti bažnyčioje, kur yra Eucharistija, nes programoje esanti veikla ne visada gali užtikrinti reikalingą pagarbią rimtį (pvz., aktyvūs žaidimai). Kartais tėvai vis dar klausia, kodėl rengimas negali vykti mokyklose pamokų metu. Pagrindinė to priežastis yra teologinė: rengimas sakramentams, kaip ir jų šventimas, turi vykti *tikinčiųjų* bendruomenės aplinkoje. Tokia aplinka yra parapija (aišku, išlieka praktinė problema, nes daugumoje parapijų bendruomeniškumo šiandien vis dar labai stinga). Mokykla yra *akademine* (t. y. akademiniais tikslais suvienyta), o ne *tikinčiųjų* bendruomenė. Parapijoje trūkstant patalpų, rengimas išimties tvarka galėtų vykti mokyklos patalpose, tačiau ne pamokų metu.

Tikybos mokymas mokykloje nėra katechezė, todėl netinka rengimui Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai Komunijai. Visų pirma, katechezė ir tikybės mokymas yra skirtos skirtingoms auditorijoms: Pirmosios Komunijos katechezės programa yra skirta tikintiems vaikams ir nėra privaloma, todėl kyla mažiau disciplinos problemų, o tikybės pamokas gali lankyti labai įvairūs vaikai – tiek tikintys, tiek netikintys (plg. BKV 74–76). Rengiant sakramentams pamokose, kai kurių vaikų netinkamas nusiteikimas trukdys visų vaisingam darbui programoje (dėl kitų

skirtumų tarp tikybos mokymo ir katechezės žr. LVK „Gairės tikybos mokymui ir parapiinei katechezei diferencijuoti“).

Pirmosios Išpažinties šventimo laikas. Prieš priimant Pirmąją Komuniją, būtina švęsti Sutaikinimo sakramentą. Pirmąją Išpažintį derėtų švęsti bendruomeninėse Sutaikinimo pamaldose su individualia išpažintimi. Skaitiniai ir liturginiai ženklai, kiek tai įmanoma, turėtų būti priderinti prie vaikų mąstymo. Būtina raginti tėvus kartu su vaikais dalyvauti bendruomeniniame Sutaikinimo sakramento šventime, atliekant išpažintį.

Prieš priimant Pirmąją Komuniją, Sutaikinimo sakramentą galima švęsti vieną arba keletą kartų. Pirmu atveju Sutaikinimo sakramentas švenčiamas prieš pat Pirmąją Komuniją. Tais atvejais, kai Sutaikinimo sakramentas švenčiamas keletą kartų, siekiama dviejų svarbių tikslų:

(1) dažnai Pirmoji Išpažintis vaikams sukelia didelę nereikalingą įtampą, dėl kurios vėliau jie vengia šio sakramento. Švenčiant Sutaikinimo sakramentą programos metu keletą kartų, katechetas turi laiko padėti vaikams įveikti nereikalingą stresą ir jo sukeltus nesusipratimus. Tai padeda siekti pagrindinio šios katechezės tikslo – išgyventi Sutaikinimo sakramentą kaip susitikimą su Gailestinguoju Tėvu.

(2) programos metu švenčiant Sutaikinimo sakramentą keletą kartų, vaikai įvesdinami į reguliarų šio sakramento šventimo ritmą. Pradėjęs formuotis įprotis didina tikimybę, kad vaikai ir vėliau praktikuos šį sakramentą.

Anksčiausiai Pirmąją Išpažintį tikslinga švęsti pabaigus nagrinėti su šiuo sakramentu susijusias programos temas. Tai paprastai sutampa su Gavėnios laikotarpiu, taip Pirmoji Išpažintis gerai susiejama su liturginiais metais. Po Pirmosios Išpažinties Sutaikinimo sakramentą derėtų švęsti dar keletą kartų. Nepriklausomai nuo to, kiek kartų Sutaikinimo Sakramentas buvo švenčiamas programos metu, visi vaikai turi priimti šį sakramentą ir prieš pat Pirmąją Komuniją.

Pavyzdžiui, galimas toks Sutaikinimo sakramento šventimo planas: Pirmoji Išpažintis švenčiama Gavėnios laikotarpiu bendruomeninėse Sutaikinimo pamaldose. Po to vaikai raginami priimti Sutaikinimo sakramentą kas mėnesį individualiai. Prieš pat Pirmąją Komuniją visi vaikai vėl priima Sutaikinimo sakramentą bendruomeninėse Sutaikinimo pamaldose.

4.3.2. Jaunuolių rengimas Sutvirtinimo Sakramentui

Literatūra: ♦ CT 38–42; ♦ BKV 181–185; ♦ Kauno arkivyskupijos antrasis Sinodas 821–848.

Šiuo metu Lietuvoje rengimas Sutvirtinimo sakramentui yra skubiausio dėmesio reikalinga katechezės sritis. Dar nemažai parapijų paauglius Sutvirtinimui ruošia 1–2 mėnesius ar net trumpiau, labai trūksta gerai parengtų programų ir kvalifikuotų katechetų. Turint minty paauglystės laikotarpiui būdingas problemas yra aišku, kad toks rengimas negali duoti gerų rezultatų.

Šiuo metu beveik visur Lietuvoje Sutvirtinimo sakramentas teikiamas 14 metų sulaukusiems jaunuoliams. Planuojant katechezę tokio amžiaus asmenims yra būtina atsižvelgti į modelio *Ad gentes* etapus, nes paaugliai jau geba daryti sąmoningus asmeninius apsisprendimus. Nors šis gebėjimas dar nėra brandus, juo jau galima ir būtina remtis jaunuolių evangelizacijoje ir katechezėje. Daugumai tokio amžiaus lietuvių bus reikalingi pirmieji du *Ad gentes* etapai, tad rengimą Sutvirtinimo sakramentui derėtų pradėti pateikiant ir aiškinant kerigimą (tinkamas būdas tam yra panaudoti jau esamas kerigmines programas, pvz., „Jaunimo *Alfa*“). Kai kur Sutvirtinimo sakramentui rengti planuojama naudojant paauglių katechumenatą. Katechetiškai tai irgi tinkamas sprendimas. Nepriklausomai nuo pasirinktos konkrečios programos, paaugliams reikalingas ilgas ir įdomus rengimas, kurio metu jie įgytų ne tik žinių, bet ir ugdytų krikščionišką mąstyseną bei gyvenseną. Šiuo metu optimali rengimo trukmė – vieneri mokslo metai, vėliau programa tikriausiai ilgės. Kaip ir Pirmosios Komunijos atveju, paauglių rengimas Sutvirtinimui negali vykti pamokų metu.

4.3.3. Rengimas Santuokos sakramentui

Literatūra: ♦ *Popiežiškoji šeimos taryba*. Rengimas Santuokos sakramentui (1996) http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/rengimas-santuokos.html. 2008 09 07; ♦ Kauno arkivyskupijos antrasis Sinodas 982–997.

Rengimas Santuokos sakramentui paskutiniaisiais dešimtmečiais Visuotinėje Bažnyčioje susilaukia didelio dėmesio. Vienas iš išsamiausiai šią sritį aprašančių dokumentų yra nurodytas Popiežiš-

kosios šeimos tarybos dokumentas „Rengimas Santuokos sakramentui“. Šiandien Lietuvoje beveik visiems Santuokos sakramento siekiantiems asmenims reikalingas pirmasis *Ad gentes* etapas.³⁶ Jie galėtų būti kviečiami dalyvauti įvairiose keriginėse ir tikėjimo pagrindų katechezės programose (pvz., *Alfa* kurse, katechumenate po Krikšto ir pan.). Kaip nurodo Popiežiškoji šeimos taryba, nukrikščionėjusioje aplinkoje reikalinga „į katechumenatą panaši tikėjimo kelionė ir pažintis su pamatinėmis krikščioniškosiomis tiesomis“ (*Rengimas Santuokos sakramentui*, Nr. 2).

Šiuo metu Lietuvoje Santuokos sakramentui rengiama Šeimos centruose pagal 4–6 susitikimų programą, kurioje sužadėtiniai susitinka su psichologu, socialiniu darbuotoju, gydytoju ir kunigu. Labai svarbus šios programos privalumas yra tas, kad ji vieninga visai Lietuvai. Ši programa daugiausiai dėmesio skiria socialiniams santuokinio gyvenimo klausimams. Tikėjimo klausimams gvildinti reikalinga atskira katechetinė programa (tokias katechetines programas jau turi kai kurios Lietuvos parapijos). Artimu metu Lietuvoje rengimo Santuokos sakramentui laikas gerokai ilgės (daugelyje Vakarų valstybių rengimas trunka tarp pusės ir vienerių metų).

4.3.4. Tėvų ir krikštatevių rengimas kūdikio Krikštui

Literatūra: ♦ CT 36, 68; ♦ BKV 226–227, 255; ♦ Kauno arkivyskupijos antrasis Sinodas 813–820.

Tėvų rengimas kūdikio Krikštui yra svarbus uždavinys ir nemaža pastoracinė problema šiandieninėje Lietuvoje. Dažnai tėvai kūdikio Krikštą supranta kaip kultūrinį dalyką ir nesuvokia atsakomybės, kurią prisiima šiuo žingsniu. Ypač aktuali pastoracinė problema yra ta, kad tėvai patys nepraktikuoja tikėjimo. 1980 m. Tikėjimo mokslo kongregacija išleido „Instrukciją dėl kūdikių Krikšto“.³⁷ Šis dokumentas yra pagrindinis, reglamentuojantis šią katechezės sritį. Jame

³⁶ Detalesnė situacijos Lietuvoje analizė pateikta: *Lukaševičius A.* (2007). Katechetinė situacija Lietuvoje: šiandieninės problemos ir perspektyvos // *Soter*. 2007. Nr. 23 (51). P. 167–177. Kaunas: VDU leidykla.

³⁷ Šis dokumentas nėra išverstas į lietuvių kalbą. Angliškas tekstas yra internete: <http://www.ewtn.com/library/CURIA/CDFINFAN.htm>. 2003 10 25.

yra pateikti du bendri principai, kuriais reikia vadovautis planuojant rengimą kūdikio Krikštui (paragrafas Nr. 28).

1 principas. Krikštas yra Dievo meilės ženklas ir priemonė tai meilei perduoti. Krikštas išlaisvina žmogų iš gimtosios nuodėmės ir padaro jį dieviškojo gyvenimo dalininku. Žvelgiant į šias malones matyti, kad jos turi būti perduotos kūdikiui nedelsiant.

2 principas. Reikalingos garantijos, kad krikšto malonės bus puoselėjamos per krikščionišką auklėjimą. To reikia, kad sakramentas neprarastų tikrosios prasmės. Šias garantijas duoda tėvai arba artimi giminaičiai. Taip pat galimi atvejai, kai šiuos žmones gali pavaduoti kiti krikščioniškosios bendruomenės nariai. Jeigu šios garantijos nėra pagrįstos, šis sakramentas gali būti nukeltas. Jei aišku, kad šių garantijų apskritai nėra, šis sakramentas gali būti netgi neteikiamas.

Paaiškėjus, kad garantijos nėra pagrįstos, kunigo pareiga yra skatinti tėvus ieškoti galimybių joms atsirasti. Pirmiausia tėvams galėtų būti pasiūlyta dalyvauti kokioje nors tikėjimo ugdymo programoje. Kita galimybė yra tinkami krikštatėviai (krikštatėvių atsakomybė taip pat yra didelė, bet šiandien Lietuvoje dažniausiai nesuvokta). Jei tėvai atsisako dalyvauti programose, ir visi kiti bandymai nepavyksta, kaip paskutinė priemonė pasiūloma, kad sulaukęs mokyklinio amžiaus vaikas įsijungtų į vaikų katechumenatą.

Šiandien Lietuvoje didelei daliai kūdikio Krikšto prašančių tėvų ir krikštatėvių reikalingas pirmasis *Ad gentes* etapas. Jie galėtų būti kviečiami dalyvauti įvairiose kerigminėse ir tikėjimo pagrindų katechezės programose (pvz., *Alfa* kurse, katechumenate po Krikšto ir pan.).

4 skyriaus užduotys ir klausimai

1. Paaiškinkite pagrindinį pastoracinį principą, kuriuo vadovaujantis turi būti planuojamas rengimas sakramentų priėmimui.
2. Paaiškinkite, kaip gali būti, kad priimti sakramentai neneša vaisių juos priėmusiojo gyvenime.
3. Trumpai apibūdinkite šiandien Katalikų Bažnyčioje galiojančią suaugusiųjų įkrikščioninimo tvarką (Krikšto katechumenatą).

4. Paaiškinkite, kokius žmogaus tikėjimo brendimo etapus atitinka kiekvienas įkrikščioninimo laikotarpis ir žingsnis.
5. Kodėl rengimas sakramentams negali vykti tikybos pamokų metu?
6. Kodėl yra tikslinga Pirmąją Išpažintį švęsti likus bent keletui mėnesių iki programos pabaigos?
7. Kodėl modelis *Ad gentes* netinka planuojant vaikų katechezę?
8. Apibūdinkite tėvų vaidmenį vaikų dvasiniam brendimui.
9. Trumpai aptarkite vaikų rengimo Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai Komunijai situaciją Lietuvoje, pagrindines jos problemas ir galimus sprendimo būdus (atsakykite 5–7 sakiniais).
10. Trumpai aptarkite jaunuolių rengimo Sutvirtinimo sakramentui situaciją Lietuvoje, pagrindines jos problemas ir galimus sprendimo būdus (atsakykite 5–7 sakiniais).
11. Trumpai aptarkite rengimo Santuokos sakramentui situaciją Lietuvoje, pagrindines jos problemas ir galimus sprendimo būdus (atsakykite 5–7 sakiniais).
12. Trumpai aptarkite vaikų rengimo Pirmajai Išpažinčiai ir Pirmajai Komunijai situaciją Lietuvoje, pagrindines jos problemas ir galimus sprendimo būdus (atsakykite 5–7 sakiniais).
13. Trumpai aptarkite tėvų ir krikštatevių rengimo kūdikio Krikštui situaciją Lietuvoje, pagrindines jos problemas ir galimus sprendimo būdus (atsakykite 5–7 sakiniais).
14. Trumpai aptarkite du bendrus principus, kuriais reikia vadovautis planuojant tėvų ir krikštatevių rengimą kūdikio Krikštui.

BIBLIOGRAFIJA

Ad gentes: Dekretas dėl Bažnyčios misijinės veiklos // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. Aidai. 2001.

Cantalamessa R. Pagirdyti viena Dvasia. Kaunas. Gyvieji akmenėliai. 2001.

Cavins J. Didysis žygis: kelionė po Bibliją // Žodžio versmės. 2000. Nr. 2. P. 2–12.

Christus Dominus: Dekretas dėl vyskupų pastoracinių pareigų Bažnyčioje // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. Aidai. 2001.

Congregation for Divine Worship. Rite of Christian Initiation of Adults. Collegeville, Minnesota. The Liturgical Press. 1988.

Congregation for the Doctrine of the Faith. Instruction on Infant Baptism // <http://www.ewtn.com/library/CURIA/CDFINFAN.htm>. 2003 10 25.

Congregation for the Evangelization of Peoples. Guide for Catechists // http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cevang/documents/rc_con_cevang_doc_19971203_cath_en.html. 2008 09 07.

Dei Verbum: Dogminė konstitucija apie Apreiškimą // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. Aidai. 2001.

Dvasininkų kongregacija. Bendrasis katechezės vadovas; http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vadovai/bendrasis-katechezes-vadovas.html. 2008 09 07.

Jonas Paulius II. Apaštalinė adhortacija „Catechesi tradendae“. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1996.

Jonas Paulius II. Apaštališkasis laiškas „Novo Millennio Ineunte“. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2001.

Jonas Paulius II. Enciklika „Redemptoris Missio“ apie misijinio priesako nuolatinį galiojimą // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/redemptoris-missio.html. 2003 10 16.

Jonas Paulius II. Kalba Lietuvos vyskupams // Bažnyčios žinios. 1999 09 30, Nr. 18; http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_popieziaus/jp2_ad-limina1999.html. 2008 09 10.

Karaliūtė A. Suaugusiųjų gilesnio katalikų tikėjimo pažinimo ir pasirengimo priimti įkrikščioninimo sakramentus procesas // Bažnyčios žinios. 2000 07 18, Nr. 13–14; <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0013-14/013-14str.html>. 2008 09 05.

Katalikų Bažnyčios katekizmas. Lietuvos vyskupų konferencija, Tarpdiecezinė katechetikos komisijos leidykla. 1996; <http://katekizmas.lcn.lt/kbk1996p2003/index.html>. 2008 07 25.

Katalikų Bažnyčios katekizmas. Santrauka. Katalikų interneto tarnyba. 2005.

Kauno arkivyskupijos antrasis Sinodas. Kauno arkivyskupija. 2008; <http://kaunas.lcn.lt/sinodas/index.html>. 2009 03 18.

Kelly F. D. The Mystery We Proclaim. Catechesis at the Third Millennium. Huntington, IN, Our Sunday Visitor. 1993.

Lietuvos vyskupų konferencija. Švietimo komisija. Gairės tikybės mokymui ir paprinei katechezei diferencijuoti // Bažnyčios žinios. 2003 04 15. Nr. 7; <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0307/307dok1.html>. 2008 07 30.

Lukaševičius A. Pastoracinės katechezės aktualijos Lietuvoje // Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis. 2004, T. 25. P. 617–625. Vilnius: „Katalikų akademijos“ leidykla.

Lukaševičius A. Katechetinė situacija Lietuvoje: šiandieninės problemos ir perspektyvos // Soter. 2007. Nr. 23 (51). P. 167–177. Kaunas: VDU leidykla.

Lukaševičius A. Katechetinė situacija Lietuvoje: šiandieninės problemos ir perspektyvos // Soter. 2007. Nr. 23 (51). P. 167–177. Kaunas: VDU leidykla.

Lukaševičius A. *Ad gentes* modelio taikymas šiandienos jaunimo pastoracijoje Lietuvoje // Soter. 2004. Nr. 12 (40). P. 69–76. Kaunas: VDU leidykla.

Lumen gentium: Dogminė konstitucija apie Bažnyčią // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. Aidai. 2001.

McDonnell K., Montague G. T. Ugnies įpūtimas. Gyvieji akmenys. Kaunas. 1993.

Navickas A. Trys atodūsiai žvelgiant į Lietuvą // Sandora. 2002. Nr. 2. P. 12–13.

Paulius VI. Apaštalinė adhortacija „Evangelii Nuntiandi“ dėl evangelizacijos šiuolaikiniame pasaulyje // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginiai/evangelii_nuntiandi.html. 2008 07 25.

Popiežiškoji šeimos taryba. Rengimas Santuokos sakramentui // Bažnyčios žinios. 2001 06 30, Nr. 12–14; http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/rengimas-santuokos.html. 2008 09 07.

Ratzinger J. Naujoji evangelizacija // Bažnyčios žinios. 2001. Nr. 2. P. 20.

Rite of Christian Initiation of Adults. Study Edition. The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota. 1988.

Rubšys A. Raktas į Naująjį Testamentą. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1997. T. 1–2.

Rubšys A. Raktas į Senąjį Testamentą. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1995. T. 1.

Rubšys A. Raktas į Senąjį Testamentą. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1996. T. 2–3.

Schaeffer F. Kaip pateikti krikščionišką tikėjimą mūsų kartai (vertė L. Andronovienė) // Prizmė. 1999. Nr. 2. P. 16–20.

Tamkevičius S., Kauno arkivyskupas. Dekretas „Dėl silpnų ryši su parapijomis turinčių tikinčiųjų sielovados“ // http://kaunas.lcn.lt/08/dekretai/html/d299_20051012.html. 2008 09 06.

Tarptautinė katechezės taryba. Suaugusiųjų katechezė krikščionių bendruomenėje (1990) // Bažnyčios žinios. 2004 12 09. Nr. 23; http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/suaugusiu-katecheze-krikscioniu.html. 2008 09 07.

Teaching the Catholic Faith Today. Twentieth Century Catechetical Documents of the Holy See. St. Paul Editions. 1982.

Vorgrimler H. Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003.

PRIEDAS

J. CAVINS. DIDYSIS ŽYGIS: KELIONĖ PO BIBLIJĄ³⁸

Biblija. Ne vienam šis žodis sukelia šiltus jausmus – byloja apie pastovumą, autoritetą, išmintį. Vis dėlto daugelį katalikų žodis „biblija“ šiandien ir baugina, mat ji yra paslaptinga ir chronologiškai paini, o jos prasmė nėra visiškai suvokiama. Kaip tai atrodo tragiška, turint omenyje, kad „Šventasis Raštas yra laiškas, parašytas mūsų Dangiškojo Tėvo“³⁹ savo vaikams, siekiant jiems save apreikšti.

Pirmą kartą atsivertusieji Šventąjį Raštą gali tikėtis perskaityti jį nuo Pradžios knygos iki pat Apreiškimo Jonui taip lengvai ir maloniai, lyg skaitytų romaną „Vėjo nublokšti“. Tačiau gana greitai tokie naujokai supranta negalį skaityti Biblijos kaip romano. Iš tikrųjų Biblija ir nėra parašyta kaip nuoseklus pasakojimas. Šventajame Rašte knygos sugrupuotos veikia pagal literatūrinius žanrus. Taigi žmogus, ką tik su įkarščiu domėjęsis Biblija, tą lobį, taip juo ir nepasinaudojęs, padeda atgal ant stalelio atsidūsėdamas: „Ir kas iš to?“ Pirmiausia šiame straipsnyje bus apžvelgiama, kaip Dievas pamažu apsireiškė žmogui istorijoje nuo Adomo ir Ievos iki kulminacijos tada, kai galų gale at randame Jo vieną šventą Katalikų Bažnyčią. Katalikų Bažnyčios nariams duodama nauja bendruomeninė ir asmeninė istorija – Biblija. Taip pat aptarsime Biblijos visumos – „bendro vaizdo“ – supratimo svarba ir pasiūlysime lengvai pritaikomą būdą, kaip skaityti Šventojo Rašto knygas, kad tai būtų vientisas pasakojimas. Pabaigoje rasite šešis patarimus, kuriuos verta turėti galvoje skaitant Bibliją kaip istoriją.

Dievas apsireiškia žmogui laipsniškai. Šiandien katechetai susiduria su svarbiu uždaviniu: išmokyti klausytojus taip skaityti Bibliją, kad jie galėtų aiškiai išvelgti pagrindinę pasakojimo minties vagą. Šiame etape siekiame, kad klausytojas suprastų ne smulkias detales, bet suvoktų dieviškosios istorijos visumą, pamatytų „bendrą vaizdą“. Svarbu turėti omenyje, kad Biblija, nors kai kurios jos detalės atro-

³⁸ Cavins, Jeffery. *Didysis žygis: kelionė po Bibliją // Žodžio versmės.* 2000. Nr. 2. P. 2–12.

³⁹ *Papiežius Leonas XIII.* In Eugene Kevane. *Jesus The Divine Teacher* (1991), 30.

dytų neaiškios ir nesuprantamos, vis dėlto yra mūsų dangiškojo Tėvo laiškas. O laišakai rašomi tam, kad būtų suprasti.

Nors Biblija sudaryta iš daugelio pasakojimų, tačiau jos visumoje atsiskleidžia vienas pasakojimas. Šis pasakojimas (tiesa, iš pirmo žvilgsnio tai nėra akivaizdu) yra apie Dievą ir Jo santykius su kūrinija – visata. Dievas yra visatos Kūrėjas, tad, be abejo, galėtų daug pasakyti apie galaktikų grožį ir sudėtingumą. Tačiau sritį, kurioje visų pirma plėtotis dieviškoji istorija, Jis apriboja Žemės planeta. Nors žemė yra nuostabi ir pati savaime kalba apie Jo galią ir garbę, jai skirta būti garbinga scena pačiai didingiausiai iš kada nors pasakotų istorijų. Scenos centre stovi žmogus – pats sudėtingiausias visatos kūrinys, tikrasis Dievo meilės ir švelnumo objektas. Šis žmogus išduos Dievą, tačiau, savo ruožtu, Dievas numirs už žmogų. Tai ir yra pasaulio istorija, nes „jeigu Dievas nesugalvoja pasaulio istorijos, tada pasaulis jos ir neturi“⁴⁰. Tačiau Dievas, sumanęs istoriją, pakvietė žmoniją būti Jo drauge ir bendrakeleive, ir taip savo istoriją Jis padarė žmogaus istorija.

Nuo pat pradžių Dievas norėjo artimo meilės ryšio su žmonija, bet Adomo ir Ievos neklusnumas pertraukė šį ryšį. Adomo ir Ievos nuopuolis, amžių tėkmėje nuaidėjęs griovimų bildesiais, buvo žmonijos nuodėmės pradžia. Praradęs teisingą ryšį su savo Kūrėju, bet trokšdamas Dievo, nes šis troškimas „yra įrašytas žmogaus širdyje“⁴¹, žmogus iš visų jėgų stengiasi surasti gyvenimo prasmę.

Pradedant pačiais pirmaisiais Pradžios knygų skyriais iki pat Apreiškimo Jonui Dievas laipsniškai apreiškia savo planą atnaujinti sutrauktus ryšius su Jam brangia kūrinija. Tik šiame, Dievo apreiškstajame plane žmogus vėl suranda deramą savo egzistavimo tikslą, „nes žmogus yra sukurtas Dievo ir Dievui; Dievas nuolat traukia žmogų prie savęs, ir tik Dieve žmogus suras tiesą ir laimę, kurių be paliovos ieško“⁴².

Šiuolaikiniam katalikui svarbu suprasti, kad, skaitydamas Šventąjį Raštą, jis skaito istorinę knygą. Istorija krikščioniui labai svarbi, nes Dievas apreiškė save per konkrečius įvykius žmonijoje. Būtina aiškiai suprasti – tai yra tikra istorija kaip priešingybė gudriai išgal-

⁴⁰ Robert W. Jenson, „How The World Lost Its Story“, *First Things*. Oct. 1993: 21.

⁴¹ Katalikų Bažnyčios katekizmas, 27.

⁴² Ten pat.

votoms pasakoms. Popiežius Paulius VI sakė, kad „išganymo istorija yra vykdoma pasaulio istorijoje“⁴³. Biblijoje randame daugybę pavyzdžių, kaip Dievas žodžiais ir darbais įžengia į savo tautos gyvenimą.

Dievas labai mylėjo žmoniją, tačiau skaitydami Šventąjį Raštą netrukus pastebime, kad Jo strategija atpirkti visus buvo tokia: pradėti nuo vienos Šeimos ir tada pamažu daryti įtaką vis didesniam ir didesniam žmonių būriui, kol pasieks, kad visa žmonija turėtų galimybę tapti Jo Šeimos dalimi. Apie tokią seką Dogminė konstitucija apie Apreiškimą *Dei Verbum* kalba šitaip:

„Dievas, <...> trokšdamas atverti amžinojo išganymo kelią, nuo pat pradžių apreiskė save pirmiesiems tėvams. Po jų nupuolimo davęs išganymo pažadą, Dievas sužadino žmonėse išganymo viltį (plg. Per 3, 15) ir nuolat rūpinosi žmonijos reikalais, kad suteiktų amžinąjį gyvenimą visiems, kurie kantriai dirbdami gerus darbus, ieško išganymo (plg. Rom 2, 6–7). Jis pašaukė savo metu Abraomą, kad jo gentis taptų didžia tauta (plg. Pr 12, 2), kurią po patriarchų, Mozės ir pranašų pastangomis išmokė pažinti save – gyvąjį ir tikrąjį Dievą, rūpestingąjį Tėvą ir teisingąjį Teisėją; mokė laukti pažadėtojo Išganytojo. Taip, amžiams slenkant, jis parengė kelią Evangelijai.

Dievas, daugelį kartų ir įvairiais būdais kalbėjęs per pranašus, „šiomis dienomis kalbėjo mums per Sūnų“ (Žyd 1, 1–2). Jis pasiuntė savo Sūnų – amžinąjį Žodį, apšviečiantį visus žmones⁴⁴.

Olandų katalikas teologas Hanas Renckensas tą pačią tiesą išreiškia sakydamas, kad „šis Dievas keliauja drauge su žmonėmis, auga su jais nuo „mano Dievas“ ir „mano tėvų Dievas“ į šeimos Dievą, giminės ir tautos Dievą“⁴⁵.

Apie tokią sandorų evoliuciją paskaitose apie išganymo istoriją dažnai kalba dr. Scottas Hahnas.⁴⁶ Hahnas atskleidžia, kad Katalikų Bažnyčia yra išganymo istorijos kulminacija ir Senojo Testamento sandorų su Izraeliu išsipildymas.

⁴³ *Popiežius Paulius VI, Directorium Catechisticum Generale* (1971), 52.

⁴⁴ *Vatikano II Susirinkimas, Dogminė konstitucija apie Apreiškimą Dei Verbum*, 3–4.

⁴⁵ *Han Renckens, A Bible Of Your Own* (New York, 1995), 24.

⁴⁶ *Scott Hahn. Paskaita. Defending the Faith VI. Franciscan University. 1995 06 24.*

Pirmiausia S. Hahnas parodo, kad Dievas sudarė pirmą ir pamatinę santuokinę sandorą tarp Adomo ir Ievos – pirmosios poros. Pasakojimas toliau tęsiasi iki Nojaus ir trijų jo sūnų su žmonomis – iš viso keturios santuokos. Jie sudaro vieną Šventą šeimą su Nojumi kaip tarpininku. Pradžios knygos 9 skyriuje skaitome, kaip Dievas sudaro sandorą su Nojumi, tačiau toji sandora pralenkia Nojaus laikus, nes Dievas pasakė, kad ši sandora yra „su jumis ir jūsų būsimais palikuonimis“ (Pr 9, 9).

Toliau į sandorą jungiasi dar didesnė žmonių grupė, tampanči viena šventa gimine su Abraomu priešakyje. Tos pačios knygos 15 skyriuje matome Dievą, sudarantį sandorą su Abromu, ir girdime jam sakant: „<...> tavo palikuonys bus ateiviai ne savo krašte. Ten jie bus pavergti ir kentės priepauidą keturis šimtus metų. Bet tautą, kuriai jie vergus, aš teisiu. Po to jie išeis su dideliu lobiu“ (Pr 15, 13–14).

17 skyriuje Dievas patvirtina savo sandorą su Abromu, pakeisdamas jo vardą iš Abromo, reiškiančio „išaukštintas tėvas“, į Abraomą, kuris reiškia „daugelio tėvą“. Būtent šiuo momentu Dievas kalba, kad ateis metas, kai visas pasaulis bus sandorinėje šeimoje. Dievas Abromui sakė: „Padarysiu iš tavęs didelę tautą ir tave palaiminsiu; išaukštinsiu tavo vardą, ir tu būsi palaiminimas. <...> visos žemės gentys ras tavyje palaiminimą“ (Pr 12, 2–3).

Abraomo anūkas Jokūbas, kurio vardas vėliau buvo pakeistas į „Izraelį“⁴⁷, turėjo dvylika sūnų. Šios dvylika Izraelio giminių keturis šimtus metų praleido Egipto nelaisvėje, kur sandoros plėtimo planas tyliai skleidėsi toliau. Egipte Dievas pašaukė Mozę iš Levio giminės, kad išvestų Izraelį iš nelaisvės, ir šis taptų viena šventa tauta. Išėjimo knygos 24 skyriuje aprašoma dramatiška scena, kai stebuklingai iš Egipto išvaduota Izraelio tauta surenkama prie Sinajaus kalno. Ten, prie Sinajaus, Mozė perdavė sandoros žodžius, gautus tiesiog iš Dievo, o izraeliečiai sutiko sudaryti sandorą su Jahve.

Po kelių šimtų metų Dievo sandoros plane įvyksta svarbus šuolis – į Dovydo karalystę Dievas pradeda jungti kitas tautas. Per Dievo sandorą su Dovydu (2 Sam 7, 5–16) šis naujas junginys pražysta kaip viena šventa karalystė, kurioje Izraelis tarpininkauja perduodamas Dievo apreiškimą kitoms tautoms.

⁴⁷ Jokūbas iš Dievo gavo naują vardą – „Izraelis“. Šis vardas reiškia „jis kovoja su Dievu“. Vėliau tai taps ne tik sandoros tautos vardu, bet ir tos tautos charakterio apibūdinimu. Plg. Pr 32, 28.

Pagaliau visos Senojo Testamento sandoros visiškai išsiskleidžia Naujojoje Sandoroje tarp Jėzaus Kristaus ir Jo Bažnyčios. Ši Naujoji Sandora yra visų didingiausia, nes yra visą pasaulį apglėbianti Sandora, kai Dievas viešpatauja ir valdo savo vieną šventą Bažnyčią.

Biblija tampa katalikų istorija ir knyga. Būtų galima paklausti, kas gi bendro tarp senovės hebrajų Raštų (Senojo Testamento) ir dabartinės Bažnyčios? Senajame Testamente aprašytoje šventojoje istorijoje daugiausia dėmesio, tiesa, skiriama Izraelio tautai. Bet šventoji istorija ir toji tiesa, už kurią izraeliečiai mirė ir kurios mokė savo vaikus, vieną dieną taps jiems nepažįstamos tautos istorija. Netgi biblinės istorijos tėkmėje priklausiusieji sandorinei šeimai žinojo, kad istorija, kurioje jie gyveno, pranoksta jų laikus ir siekia ateities kartas. Jų istorija su visomis pergalėmis ir gėdomis vieną dieną taps mūsų – dvidešimtojo amžiaus Romos katalikų – istorija. Taigi, sudarydamas Naująją Sandorą, Jėzus plačiai atvėrė vartus į sandorinę Jahvės šeimą ir įvedė tautas į visuotinę savo karalystę. Įeinantieji per tuos vartus – Jėzų – gauna naują tapatybę ir drauge naują istoriją. Staiga viskas, kas kadaise vyko tame mažame Kanaano krašte, tampa mums artima ir svarbu šiandien.

Paulius aprašo, kaip Jėzus atvėrė sandorinės šeimos duris tiems, kurie Izraelio tautai nepriklausė:

„Todėl atsiminkite, kad jūs kadaise buvote kūnu pagonys, kuriuos vadino neapipjaustytai vadinamieji apipjaustytieji kūno apipjaustymu, atliktu rankomis. Tais laikais jūs buvote be Kristaus, svetimi Izraelio bendruomenei, tolimi pažado sandoroms, be vilties ir be Dievo pasaulyje. Bet dabar Kristuje Jėzuje jūs, kadaise buvusieji toli, esate tapę artimi dėlei Kristaus kraujo.

Jis yra mūsų sutaikinimas, iš abejų padaręs viena, sugriovęs viduryje stovinčią pertvarą, savo kūnu panaikinęs priešybę“ (Ef 2, 11–14).

Kalbant apie tąsą tarp Senojo ir Naujojo Testamentų reikėtų pabrėžti, kad nei Jėzus, nei Paulius neketino pradėti naujos religijos. Viskas, ko jie mokė ir darė, buvo tęsinys to, kas buvo prieš juos. Mes, katalikai, niekada neturėtume Senojo Testamento skaityti su nuostata, neva jis susijęs griežtai tik su žydais, o Naujasis Testamentas – vien tik su krikščionimis. „Bažnyčia jau apaštalų laikais ir vėliau Tradicijoje nuolat aiškino Dievo plano vienybę abiejuose Testamentuose,

pasiremndama tipologija. Pagal ją Dievo darbuose Senojoje Sandoroje randami pirmavaizdžiai viso to, ką Dievas, laiko pilnatvei atėjus, yra įvykdęs savo įsikūnijusio Sūnaus asmenyje⁴⁸.

„Tad Senąjį Testamentą krikščionys skaito mirusio ir prisikėlusio Kristaus šviesoje. Toks tipologinis skaitymas rodo neišsemiamą Senojo Testamento turinį. Tačiau negalima pamiršti, kad jo vertę sudaro Apreiškimas, kurį pats Išganytojas patvirtino. Beje, ir Naująjį Testamentą taip pat reikia skaityti Senojo Testamento šviesoje. Pirmą kartą krikščionių katechezė nuolat juo naudodavosi. Anot seno priežodžio, ‘Senajame Testamente slypi Naujasis, o Naujajame atskleidžia Senasis’⁴⁹.

Būdami katalikai, turėtume priimti ir Naująjį, ir Senąjį Testamentą ne tik dėl jų dinamiškos tarpusavio vienybės, bet todėl, kad, plečiantis sandorinei Dievo šeimai, jie yra mums perduoti iš rankų į rankas kaip brangus šeimos palikimas. Dauguma žmonių nelabai domisi kurios nors kitos etninės ar religinės grupės istorija. O štai skaitymas apie savo pačių istoriją iš karto patraukia mūsų dėmesį ir žadina vaizduotę.

Šiandieniniam krikščioniui ypač svarbu suprasti tai, ko apaštalas Paulius moko apie vienybę tarp žydų ir pagonių – tarp Senojo ir Naujojo Testamentų. Laiške efeziečiams jis rašo: „<...> pagonys kartu su žydais yra paveldėtojai, vieno kūno nariai ir dalininkai pažado Kristuje Jėzujė“ (Ef 3, 6a). Kitais žodžiais tariant, įėjusieji į katalikų šeimą turi naują istoriją. Izraelio istorija dabar yra ir katalikų istorija, ir, kaip teigia Paulius, Abraomas „yra mūsų visų tėvas“ (Rom 4, 16). Popiežius Pijus XI puikiai pastebėjo, kad „dvasiškai mes visi esame semitai“⁵⁰.

Šią temą tęsdamas Paulius „vaizduoja pagonis kaip laukinio alyvmedžio šakas, kurios buvo įskiepytos į taurų alyvmedį“⁵¹ (plg. Rom 11, 17, 24). Mums, pagonims, leista būti „šaknies bei alyvmedžio sulčių dalininku“ (Rom 11, 17). „Šaknis“, apie kurią kalba Paulius, yra virtinė tokių ankstesnėse sandorose dalyvavusių herojų, kaip Nojus, Abraomas, Izaokas, Jokūbas, Mozė, Dovydas ir Saliamonas.

⁴⁸ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 128.

⁴⁹ Ten pat, 129.

⁵⁰ *Marvin Wilson*. Our Father Abraham (Grand Rapids: Eerdmans, 1989), 19.

⁵¹ Ten pat, 14.

Unikalus yra Mergelės Marijos vaidmuo – ji stovi tarp Senojo ir Naujojo Testamentų. Kaip pažymi mons. Eugene Kevane ir kard. Joseph Ratzinger, Marija „gyvai ir neperskiriamai susieja senąją ir naująją Dievo Tautą, Izraelį ir krikščionybę, sinagogą ir Bažnyčią. Ji yra tarsi jungiamoji grandis, be kurios tikėjimas (kaip atsitinka šiandien) rizikuoja prarasti pusiausvyrą arba atsisakydamas Naujojo Testamento dėl Senojo, arba atsisžadėdamas Senojo. O štai per ją galime išgyventi viso Šventojo Rašto vienybę“⁵².

Todėl Biblijos skaitymas ir yra toks įdomus ir jaudinantis, kad mes, kaip Abraomas ir Dovydas, įžengiame į dieviškąją dramą, mums perduodama estafetė, mes gyvename Naująja Sandora. Evangelistas Matas užrašė tokius žodžius: „Iš tiesų sakau jums: daugel pranašų ir teisiųjų troško išvysti, ką jūs matote, bet neišvydo, ir išgirsti, ką jūs girdite, bet neišgirdo“ (Mt 13, 17). Kokia privilegija – galime dalyvauti Dievo pasakojime turėdami šią geresnę Naujosios Sandoros teikiamą padėtį!

Dr. Marvin Wilson pabrėžia, kaip svarbu susipažinti su Senoju Testamentu primindamas, kad „žinoti savo praeitį buvo būtina, norint su pasitikėjimu žvelgti į ateitį“⁵³. Mons. Kevane tam pritaria ir pažymi, kad „mokyklose jaunimas šiandien rengiasi šiuolaikiniam gyvenimui. Bet dabartinis pasaulis išaugo iš žmonijos praeities višumos, todėl praeities studijos yra šiandieninio mūsų pasaulio supratimo raktas“⁵⁴. Betikslis prasmės ieškojimas mėginant surasti save daugiau nebereikalingas. Priėmimas į Katalikų Bažnyčią – Naująją Sandorą – suteikia mūsų gyvenimui prasmę, saitą tarp praeities ir ateities bei iššūkį rytojui. Tačiau gauti Bibliją kaip šeimos palikimą yra viena, o pagal ją gyventi – visai kita. Kad ja gyventume, turime ją suprasti. Taigi kita tema – kaip Bibliją skaityti.

Biblijos „bendro vaizdo“ supratimo svarba. Štai su kokiais sunkumais šiandien susiduria katechetai: ką daryti, kad šis senas išganymo istorijos – jau tapusios asmenine – pasakojimas dar ir atgytų. Be pagalbos galima susipainioti, nes 73 Biblijos knygos sugrupuotos pagal literatūrinius žanrus (istorinį, poetinį, išminties, pranašiškaį), o ne chronologiškai, kaip įpratusi dauguma žmonių. Naudojimasis literatū-

⁵² Eugene Kevane. Jesus The Divine Teacher. 1991. 152.

⁵³ Marvin Wilson. Our Father Abraham (Grand Rapids: Eerdmans, 1989), 3.

⁵⁴ Eugene Kevane. The Advent of Christ Vol. II of Divine Providence and Human Progress Series (Catholic University of America, 1962), 1.

riniu žanru kaip priemone grupuoti Biblijos knygas nebūtų kliūtis izraeliečiui, nes jo asmens tapatybė yra esmingai susijusi su žydų tautos istorija. Šiuolaikiniai vakariečiai krikščionys šitokios prabangos neturi. Jiems pirmiausia reikia išrikiuoti knygas iš eilės taip, kad išaiškėtų pagrindinis siužetas, ir tada, Bažnyčios vadovaujamiems, suprasti siužeto prasmę, kad tai taptų jų istorija. Scott Hahn aiškina taip: „Išganyimo istoriją reikia studijuoti taip, kad toje tėkmėje galėtum matyti save“⁵⁵.

Pirmas Biblijos chronologijos supratimo žingsnis – nustatyti, kurios iš 73 knygų yra istoriškos. Terminu „istoriškos“ paprasčiausiai apibūdinamos tos knygos, per kurias pagrindinis pasakojimas tęsiasi nuo vieno įvykio prie kito. Istoriskose knygose randame nepertraukiamą seką, arba, kitaip tariant, tvarkingą tarpusavyje susijusių įvykių aprašymą nuo Pradžios knygų iki Apreiškimo Jonui. Robert W. Jenson tai vadina „realistišku pasakojimu“, kuris, anot jo, yra „tam tikras įvykių sekos pasakojimo būdas; šis būdas skiriasi nuo kitų galimų būdų dviem ypatybėmis. Pirma, vienas po kito sekantys įvykiai taip sujungti, kad sukurtų tam tikrą – dramine – prasmę <...>. Antra, draminių vienas po kito išsidėsčiusių įvykių tarpusavio ryšys yra toks, koks galėtų būti iš tikrųjų – t. y. galėtų įvykti už teksto, numanomame faktiniame pasaulyje“⁵⁶.

Pažymėsime dvylika istoriškų knygų Senajame Testamente ir paprastumo dėlei – dvi Naujajame Testamente.

1. Pradžios	5. Teisėjų	9. 2 Karalių	13. Evangelija pagal Luką
2. Išėjimo	6. 1 Samuelio	10. Ezros	
3. Skaičių	7. 2 Samuelio	11. Nehemijo	14. Apaštalų darbai
4. Jozuės	8. 1 Karalių	12. 1 Makabiejų	

Šias keturiolika knygų skaitant iš eilės visa biblinė išganyimo istorija perskaitoma istoriniu požiūriu nepertraukiamai. Likusios 59 knygos gali būti skaitomos šių – istoriškųjų – knygų kontekste. Pavyzdžiui, Psalmių knyga turėtų būti skaitoma 2 Samuelio knygos kontekste, o pranašo Malachijo knyga – Nehemijo knygos kontekste.

⁵⁵ Scott Hahn. Paskaita. *Defending The Faith VI*. Franciscan University. 1995 06 24.

⁵⁶ Robert W. Jenson. „How The World Lost Its Story“, *First Things*. Oct. 1993: 20.

Dažnai pasitaiko, kad mėginimas visą Šventąjį Raštą perskaityti per vienerius metus baigiasi nesėkme. Bandę tai padaryti pasakoja, kad po keleto mėnesių skaitymo susidomėjimas išblėsta. Daugeliu atvejų tai įvyksta mėginant perskaityti vieną iš neistoriškų knygų, pvz., Kunigų knygą. Esu sudaręs „Šventojo Rašto istoriško (chronologinio) skaitymo planą“, pagal kurį per maždaug šimtą dienų, skaitant tik po keturis skyrius per dieną, perskaitomos visos minėtos istoriškos knygos.

Studentams siūlyčiau neįsipareigoti iš karto perskaityti neistoriškas knygas, bet pirmiausia imtis istoriškų, kad susidarytų „bendrą vaizdą“. Istoriškas knygas perskaičius vieną kartą, reikėtų skaityti jas vėl iš naujo, tik dabar jau prijungiant kelias neistoriškas knygas.

Skaitant Bibliją vertėtų naudotis ir naujuoju Katalikų Bažnyčios katekizmu, nes pilnutinį tikėjimo paveldą sudaro Šventasis Raštas drauge su Šventąja Tradicija. Iškilus neaiškumams tikėjimo ar moralės srityse Katalikų Bažnyčios katekizmo indeksas padės sužinoti oficialų Bažnyčios Mokymą tais klausimais.

Problema, su kuria susiduria daug Bibliją studijuojančių studentų, yra ta, kad jie žino daug padrikų pasakojimų, bet nesugeba suvokti „pagrindinio pasakojimo“. Jie įkliūva į spąstus nagrinėdami detales ir nepastebėdami visumos; kitaip tariant, atskiri miško medžiai jiems užstoja patį mišką. Teologinių detalių studijos, žinoma, yra svarbios, bet, manyčiau, geresnių rezultatų pasiektume jas studijuodami aiškaus biblinės dramos suvokimo fone. Išsamios Biblijos studijos įmanomos tik susipažinus su pagrindine istorija ir žinant, kaip ją visą perskaityti.

Frank Sheed nurodo, jog šis mokymo struktūros trūkumas yra apskritai visos katalikybės problema. Jis pastebi, kad mokyklą baigę vaikai „būna išmokę daugybės dalykų, tačiau trūksta tvarkos, trūksta hierarchijos jų žiniose apie tikėjimo dalykus <...>, viskas yra tarsi kažkokioje krūvoje“⁵⁷. Pasak jo, studentams „reikia tam tikrų rėmų, kuriuose jie galėtų išdėstyti savo žinias arba su kuriais būtų susietos visos kitos žinios“⁵⁸. Remiantis šia F. Sheed mintimi, keturiolika is-

⁵⁷ *Frank J. Sheed. Are We Really Teaching Religion?* (New York: Sheed and Ward, 1953), 14.

⁵⁸ Ten pat.

toriškų knygų būtų tie rėmai, kuriuose galėtų būti išdėstytos neistoriškos knygos.

Supažindindami su biblinės istorijos „bendruoju vaizdu“, katechetai „paklos pamatus visą gyvenimą neblėstančiai Šventojo Rašto meilei ir vaisingam, nesenkančiam tiek pagrindinio jo plano, tiek jo detalių pažinimui“⁵⁹.

Mons. Kevane primena, kad „katechetikos prigimtis ir katechetų tikslas yra mokyti to paties, ko mokė Jėzus ir ką Jis patikėjo tęsti savo apaštalams bei jų įpėdiniams“⁶⁰. Katechezės širdis yra Šventasis Raštas, „nes šventose knygose Tėvas, kuris yra danguje, meilingai susitinka su savo vaikais ir su jais kalbasi“⁶¹.

Šešios istoriško Biblijos skaitymo nuorodos

1. *Kristocentriškumas*. Biblijos pasakojimas yra kristocentriškas. Jėzus Kristus yra „visos išganymo ekonomijos centras“⁶². Biblijos pasakojimo kulminacija yra Jėzaus mirtis, palaidojimas ir prisikėlimas, nes tai buvo tasai Dievo darbas, į kurį nukreipti visi kiti įvykiai. „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepažūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jn 3, 16). Išganymo istorija pasiekia viršūnę pačioje didingiausioje visų sandorų – Naujojoje Sandoroje, apglėbiančioje visą žmoniją. Senasis Testamentas pranašauja Jėzaus artėjimą, Evangelijos aprašo jo gyvenimą žemėje, laišku kalba apie gyvenimą Jo atėjimo šviesoje, o Apreiškimas Jonui laukia Jo Antrojo atėjimo.

2. *Dieviškasis Apreiškimas*. Biblija turi būti skaitoma kaip dieviškojo Apreiškimo knyga. Biblija savo esme yra tokia, kad ji apšviečia žmogaus protą ir suteikia žinojimą. Dievo žodis prasiskverbia į žmogaus sielą giliau nei saulė ar žmogiško proto galios. Biblinis pasakojimas „<...> yra gyvas, veiksmingas, aštresnis už bet kokį dviašmenį kalaviją. Jis prasiskverbia iki sielos ir dvasios atšakos, iki sąnarių ir kaulų smegenų, ir teisia širdies sumanymus bei mintis“ (Žyd 4, 12). Kaip mokė šv. Tomas Akvinitis, „pranašiška šviesa“⁶³ jis apšviečia kiekvieną gy-

⁵⁹ Eugene Kevane. The Advent of Christ Vol. II of Divine Providence and Human Progress Series (Catholic University of America, 1962). 10.

⁶⁰ Eugene Kevane. Jesus The Divine Teacher (1991), 138.

⁶¹ Popiežius Paulius VI. Directorium Catechisticum Generale (1971), 14.

⁶² Ten pat. 52.

⁶³ Eugene Kevane, Jesus The Divine Teacher (1991), 37.

venimo sritį. Biblija drauge su Bažnyčios Mokymu atskleidžia mums tai, ko kitaip – proto ar prigimtinio apreiškimo dėka – sužinoti negalėtume, o „Dievas mums tai apreiškė per Dvasią“ (1 Kor 2, 10a). Romos Katalikų Bažnyčia moko, kad Kristus – Žodis, tapęs kūnu, yra „viso apreiškimo <...> pilnybė“⁶⁴.

3. *Dieviškoji pedagogika*. Į visą pasakojimą yra įtausta dieviškoji pedagogika. „Dieviškasis Apreiškimo planas pasireiškia tikrovėje ‘darbais ir žodžiais, labai susijusiais tarpusavyje ir vienas kitą nušviečiančiais.’“⁶⁵ „<...> Dievo darbai išganymo istorijoje išreiškia ir patvirtina doktriną bei žodžių prasmę, o žodžiai skelbia darbus ir nušviečia juose glūdinčias paslaptis.“⁶⁶ Tokiu būdu Dievas apreiškia žmogui save laipsniškai, tarsi pasitikdamas mus pakopomis. Pagrindinė viso Šventojo Rašto tema yra nuostabūs Dievo darbai dėl žmogaus išganymo. Šie didingi Dievo darbai suvokiami mažesniuose Biblijos veikėjų darbuose ir per juos. Pavyzdžiui, pasakojimas Pradžios knygos 22 skyriuje, kai Abraomas vos nepaaukvoja savo sūnaus Izaoko, vaizdžiai iliustruoja pasiaukojančią Dievo meilės prigimtį ir padeda ją geriau suprasti. Būtent šiame epizode mes sužinome vieną iš apreiškėjų Dievo vardų *Jahve jire* – „Viešpats parūpins“.

4. *Sandora*. Būdas, kuriuo Dievas susiejo savo tautą su savimi, nuo seno vadinamas berti, arba „sandora“. Sandora yra šventas šeimos ryšys, „abipusis susitarimas, kuriuo viena arba abi šalys prisiekdamos pasižada atlikti tam tikrus iš anksto sutartus veiksmus arba nuo jų susilaikyti“⁶⁷. Sandoros pasekmė yra abiem šalims naudingas ryšys, kurio anksčiau nebuvo. Biblijoje visos pagrindinės sandoros iš eilės vis labiau plečiamos, kad Dievo Šeima jungtų vis daugiau žmonių. Šventąjį Raštą skaitant kaip istoriją šios besiplečiančios sandorinės šeimos yra tarsi kelio stulpeliai, skaitytojui sukeltantys augimo pojūtį. Penkios sandorinės šeimos yra šios: viena Šventa Šeima, Giminė, Tauta, Karalystė ir viena Šventa Bažnyčia.

5. *Šeima*. Su savo tauta Dievas bendrauja Šeimos kontekste. Jis ateina pas žmogų kaip mylintis Tėvas ir tikisi, kad Jo tauta priims Jį

⁶⁴ *Vatikano II Susirinkimas*, Dogminė konstitucija apie Apreiškimą *Dei Verbum*, 2.

⁶⁵ Katalikų Bažnyčios Katekizmas, 53.

⁶⁶ *Vatikano II Susirinkimas*, Dogminė konstitucija apie Apreiškimą *Dei Verbum*, 2.

⁶⁷ *David Noel Freedman*, ed., *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 1 (New York: Double Day, 1992), 1179.

„kaip vaikai“ (Mk 10, 15). Dovydas, antrasis Izraelio karalius, Dievo troškimą visus žmones matyti savo šeimos nariais glaustai išreiškia 68 psalmės 7 eilutėje: „Dievas duoda benamiams namus“.

6. *Bažnyčios Mokymas*. Skaitant Šventąjį Raštą svarbu atsiminti, kad Bažnyčia į jį žvelgia kaip į „pagrindinę savo tikėjimo paveldo sudedamąją dalį“⁶⁸, bet teisingai suprasti Šventąjį Raštą vien jo paties nepakanka. Bažnyčios tikrumą apreikštąja tiesa laiduoja ne vien Šventasis Raštas. Šventasis Raštas ir Šventoji Tradicija „turi būti priimti vienoda pagarba ir dėkingumu“⁶⁹. Dogminė konstitucija apie Apreiškimą *Dei Verbum* aiškiai teigia, kad „<...> Šventoji Tradicija, Šventasis Raštas ir Bažnyčios Mokymas pagal išmintingą Dievo sprendimą taip tarpusavyje susieti ir sujungti, kad vienas be kito išvis nebūna“⁷⁰.

Popiežius Pijus XII enciklikoje *Humani generis* skelbia, kad „Šventojo Rasto aiškinimas turi atitikti mintį Bažnyčios, kuriai mūsų Viešpats Kristus skyrė saugoti ir aiškinti visą apreikštosios tiesos paveldą“⁷¹.

Barbara Morgan, Steubenville pranciškonų universiteto katechetikos dėstytoja, pažymi, kad „Šventasis Raštas privalo būti katechezės širdis ir varomoji jėga“⁷². Bet ji įspėja, kad studentui gali kilti tikėjimo krizė, „jeigu jo pagrindai yra neteisingi“⁷³. Ši dėstytoja pabrėžia, kad „būtinai reikia pasitikėjimo Bažnyčios Mokymu“⁷⁴.

Palyginimas apie kelionę traukiniu galėtų padėti geriau suprasti Bažnyčios ryšį su Šventojo Rašto studijomis. Mokydami studentą istoriškai skaityti Bibliją tarsi paklojame keturiolika geležinkelio ruožų. Tada, keliaujant istorišku Biblijos maršrutu, Šventosios Dvasios vadovaujamas Bažnyčios Mokymas tarsi vadovas aiškina viską, ką keliautojas mato. Kelionės po Šventąjį Raštą aiškinimas nėra paliktas kiekvieno vaizduotei. Per Bažnyčios Mokymą Dievas iš tikrųjų davė keliautojui patikimą vadovą.

⁶⁸ Eugene Kevane, *Jesus The Divine Teacher* (1991), 43.

⁶⁹ *Vatikano II Susirinkimas*, Dogminė konstitucija apie Apreiškimą *Dei Verbum*, 9.

⁷⁰ Ten pat. 10.

⁷¹ Eugene Kevane, *Jesus The Divine Teacher* (1991), 144.

⁷² Barbara Morgan. Paskaita. Šventasis Raštas – katechezės širdis. Steubenville pranciškonų universitetas. 1995 06 22.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Ten pat.

Lukaševičius, Artūras

Lu77 Pastoracinė katechezė [Metodinė priemonė aukštųjų mokyklų studentams] / Artūras Lukaševičius.– Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009. – 90 p.

ISBN 978-9955-12-456-6

UDK 23/28(075.8)

Artūras Lukaševičius

PASTORACINĖ KATECHEZĖ

Metodinė priemonė aukštųjų mokyklų studentams

Redagavo Jurgita Danilevičienė

Maketavo Audronė Lenkytė

Viršelis Irenos Sabaliauskaitės

Pasirašyta spaudai 2009-03-30. Užsakymo Nr. 26.

Išleido ir spausdino – Vytauto Didžiojo universiteto leidykla

(S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas)